

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

OKULLARDAKİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİRİMİ
ÇALIŞANLARININ KONSÜLTASYON İHTİYAÇLARI,
KAYNAKLARI VE ALDIKLARI KONSÜLTASYON HİZMETLERİNİN
NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet GÜNEŞLİCE

Malatya-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI

OKULLARDAKİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİRİMİ
ÇALIŞANLARININ KONSÜLTASYON İHTİYAÇLARI,
KAYNAKLARI VE ALDIKLARI KONSÜLTASYON HİZMETLERİNİN
NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet GÜNEŞLİCE

Danışman: Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM

Malatya-2019

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı

Ahmet GÜNEŞLİCE tarafından hazırlanan " **Okullardaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Birimi Çalışanlarının Konsültasyon İhtiyaçları, Kaynakları ve Aldıkları Konsültasyon Hizmetlerinin Niteliğinin İncelenmesi** " başlıklı bu çalışma, 20.06.2019 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM

 İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yüksel ÇIRAK

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yasin DEMİR

ONAY

.../.../2019

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan **“Okullardaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Birimi Çalışanlarının Konsültasyon İhtiyaçları, Kaynakları ve Aldıkları Konsültasyon Hizmetlerinin Niteliğinin İncelenmesi”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün yapıtların metin içinde ve kaynakçada, yöntemine uygun biçimde gösterildiğini belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Ahmet GÜNEŞLİCE

ÖN SÖZ

Birçok kişinin desteği ile yürüdüğüm yüksek lisans eğitimim boyunca, özellikle sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini bana aktaran, her daim iyi bir insan yetiştirme gayretinde olan, bu süreçte karşılaştığım zorluklarda beni cesaretlendiren, yanımda olan, beni her zaman onurlandıran, sevgi, şefkat ve merhametini her daim hissettiğim, evrensel anlamda iyi bir bilim adamı olma ülküsüyle beni hayran bırakan pek değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimin boyunca çeşitli konularda desteklerini aldığım hocalarım Prof. Dr. Mustafa KUTLU'ya, Prof. Dr. Mustafa KILIÇ'a Doç. Dr. Abdullah ATLI'ya, Doç. Dr. Özcan SEZER'e ve Doç. Dr. Emine DURMUŞ'a bana ayırdıkları zaman, emek ve bilgileri için teşekkür ederim.

Görüşmelerimde kıymetli zamanlarından feragat ederek araştırmama katkı sağlayan, okullarda görev yapan değerli meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana her daim inanan, güvenen ve zorladığım zamanlarda beni cesaretlendiren sevgili eşim Hatice'ye ve oğlum Yusuf Enes'e teşekkür ederim.

ÖZET

OKULLARDAKİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİRİMİ ÇALIŞANLARININ KONSÜLTASYON İHTİYAÇLARI, KAYNAKLARI VE ALDIKLARI KONSÜLTASYON HİZMETLERİNİN NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ

GÜNEŞLİCE, Ahmet
Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM
Haziran-2019, XIII+133 sayfa

Bu çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarını ve kaynaklarını keşfetmeyi, alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ilinde 5 ilkokul, 5 ortaokul ve 5 lise kademesinde görev yapan 15 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler uzman desteği alınarak hazırlanmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılarak toplanmıştır. Toplanan verileri çözümleme yöntemi olarak içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının çeşitli konularda konsültasyona ihtiyaç duydukları belirlenmiş olup belirlenen konsültasyon ihtiyaçlarını farklı kaynaklardan karşıladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca aldıkları konsültasyon hizmetinin niteliğine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının sırasıyla en çok; özel eğitim, krize müdahale durumları, eğitsel rehberlik, rehberlikte güncel gelişmeler ve kişisel-sosyal rehberlik ana kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının sırasıyla en çok; kişisel-sosyal rehberlik, rehberlik alanındaki güncel gelişmeler, krize müdahale durumları, özel eğitim, mesleki rehberlik ve eğitsel rehberlik ana kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları saptanmıştır.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ise sırasıyla en çok; kişisel sosyal rehberlik, krize müdahale durumları, rehberlik alanında güncel gelişmeler, eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik ve özel eğitim ana kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma verilerinden elde edilen diğer bir sonuç ise, ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarının neler olduğudur. İlkokul kademesi okul psikolojik danışmanlarının sırasıyla en çok; rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal ağlar-internet, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, alanla ilgili kitaplar ve akademisyenler ile konsültasyon yaptığı ortaya çıkmıştır. Ortaokul kademesi okul psikolojik danışmanlarının ise sırasıyla en çok; rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal ağlar-internet, akademisyenler, alanla ilgili kitaplar ve psikolojik destek hizmeti profesyonelleri ile konsültasyon yaptıkları saptanmıştır. Lise kademesi okul psikolojik danışmanlarının ise sırasıyla en çok; meslektaş grupları, rehberlik araştırma merkezi, sosyal ağlar- internet psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, alanla ilgili kitaplar ve akademisyenler ile konsültasyon yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarına alınan konsültasyon hizmetlerinin sürece olan katkısı sorulduğunda, okul psikolojik danışmanları olumlu ve olumlu ama yetersiz şeklinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Okul psikolojik danışmanlarının %75'i konsültasyon kaynaklarının olumlu şekilde problem durumlarını çözmeye katkı sağladığını belirtmişlerdir. %25'i ise olumlu ama yetersiz şekilde değerlendirmede bulunmuşlardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Konsültasyon, okul psikolojik danışmanı, fenomenolojik yaklaşım.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE CONSULTATION NEEDS OF THE PEOPLE WHO WORK IN GUIDANCE AND PSYCHOLOGICAL COUNSELLING AND THE QUALITY OF THE RESOURCES AND THE CONSULTATION SERVICE THAT THEY RECEIVE

GÜNEŞLİCE, Ahmet

Master of Science, İnönü University Educational Sciences Institute

Department of Guidance and Psychological Counseling

Advisor: Assoc. Prof. Taşkın YILDIRIM

June-2019, XIII+133 pages

This study aims both to explore the consultation needs and resources of those who work as a psychological counsellor in primary, secondary and high school within the body of Ministry of National Education and to ascertain the quality of counselling services that are provided. Study group of this study consists of 15 psychological counsellors who work in primary school (5), counsellors in secondary school (5) and psychological counsellors in high school (5) in Kahramanmaraş. In this study, phenomenology as a qualitative research design was adopted. The data used in this study was obtained with semi-structured interviews. The data analysis method that was used was content analysis. According to the results obtained from the analysis; it has been revealed that the counsellors in primary, secondary and high schools needed consultation in a variety of subjects and they met those needs from different resources.

Those who work in primary schools needed consultation mostly in those main categories; special education, intervention in case of a crisis, educational guidance, being updated in counselling and individual-social themes, respectively.

Those who work in secondary schools needed consultation mostly in those main categories; individual-social guidance, being updated in counselling, intervention in case of a crisis, special education, professional guidance and educational guidance, respectively.

As to those who work in high schools needed consultation mostly in those main categories; individual- social guidance, intervention in case of a crisis, being updated in counselling, educational counselling, professional guidance and special education.

Another result that was obtained from the data was the resources that the psychological counsellors use. In primary schools, the counsellors mostly based on their consultations by benefiting from counselling and research centre, a group of colleagues, social media, professionals in psychological support, books and academics, respectively. Secondary school counsellors, on the other hand, based their consultations mostly on counselling and research centre, colleagues, social media, academics, books related to consultation and professionals in psychological support, respectively. Lastly, high school counsellors based their consultations mostly on colleagues, counselling and research centre, social media, professionals in psychological support, books related to consultations and academics, respectively.

When asked about the contribution of consultation services to school counselors, school counselors evaluated positive and positive but insufficient. 75% of school counselors stated that consultation resources positively contributed to solving problem situations. And 25% of them evaluated positive but insufficient.

There are several suggestions in parallel with the results that gained from the research.

Key Words: Consultation, school counselor, phenomenological approach

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY SAYFASI.....	İ
ONUR SÖZÜ.....	İİ
ÖN SÖZ.....	İİİ
ÖZET.....	İV
ABSTRACT.....	Vİ
İÇİNDEKİLER.....	Vİİİ
TABLolar LİSTESİ.....	Xİİ
KISALTMALAR LİSTESİ.....	Xİİİ
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Problem Cümlesi.....	8
1.5. Alt Problemler.....	8
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1.7. Varsayımlar.....	9
1.8. Tanımlar.....	9
1.8.1. Okullarda Rehberlik Hizmetleri.....	9
1.8.2. Rehberlik Servisi.....	9
1.8.3. Konsültasyon.....	9
1.8.4. Fenomenolojik Yaklaşım.....	9
BÖLÜM II.....	10
2. KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Konsültasyon Kavramı ve Konsültasyona İlişkin Kuramsal Çerçeve.....	10
2.1.1. Konsültasyonun Tarihçesi.....	10
2.1.2. Konsültasyon.....	13
2.1.2.1. Okul Temelli Konsültasyon.....	15
2.1.2.2. Kurum Temelli Konsültasyon.....	17
2.2. Konsültasyon Konusunda Farklı Kuramsal Yaklaşımlar.....	18

2.2.1. Ruh Sağlığı Konsültasyon Modeli.....	18
2.2.1.1. Danışan Kişi Merkezli Vak'a Konsültasyonu.....	20
2.2.1.2. Konsültasyon Alan Kişi Merkezli Vak'a Konsültasyon....	20
2.2.1.3. Program Merkezli Yönetimsel Konsültasyon.....	20
2.2.1.4.Konsültasyona Başvuran Kişi Merkezli Yönetimsel Konsültasyon.....	20
2.2.1.5. Toplum Merkezli Bir Amaca Yönelik Konsültasyon.....	21
2.2.1.6. Konsültasyona Başvuran Kişi Merkezli Bir Amaca Yönelik Konsültasyon.....	21
2.2.2. Davranışsal Konsültasyon Modeli.....	21
2.2.3. Birleştirilmiş Davranışsal Konsültasyon Modeli.....	23
2.2.4. Adleryan Konsültasyon Modeli.....	24
2.2.5. Örgütsel Konsültasyon Modeli.....	25
2.2.6. Program Konsültasyon Modeli.....	26
2.2.7. Eğitim Öğretim Konsültasyon Modeli.....	27
2.2.8. Klinik Konsültasyon Modeli.....	27
2.3. Düzeylerine Göre Konsültasyon Türleri.....	29
2.3.1. Bireysel Konsültasyon.....	29
2.3.2. Grup Konsültasyonu.....	29
2.3.3. Toplum/Kurum Konsültasyonu.....	30
2.4. Konsültasyon Sürecinde Aşamalar.....	30
2.5. Konsültasyonun Psikolojik Danışma, Süpervizyon ve Arabuluculuk Hizmetleriyle Karşılaştırılması.....	32
2.6. İlgili Araştırmalar.....	33
2.6.1. Konsültasyonla ilgili Türkiye'de Yapılmış Araştırmalar.....	33
2.6.2. Konsültasyonla ilgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	38
BÖLÜM III.....	41
3. YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Modeli.....	41
3.2. Çalışma Grubu.....	42
3.2.1. Katılımcılara Ait Bazı Demografik Bilgiler.....	44
3.3. Veri Toplama Aracı.....	45

3.4. Verilerin Toplanması.....	46
3.4.1 Görüşmelerin Yapılması.....	47
3.5. Verilerin Analizi.....	47
3.6. Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenirlik.....	49
BÖLÜM IV.....	51
4. BULGULAR ve YORUM.....	51
4.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular ve Yorum.....	51
4.1.1. İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaç Duydukları Alanlara İlişkin Bulgular ve Yorum.....	52
4.1.2. Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaç Duydukları Alanlara İlişkin Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.3. Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaç Duydukları Alanlara İlişkin Bulgular ve Yorum.....	74
4.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynaklarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	89
4.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Aldıkları Konsültasyon Hizmetinin Sürece Katkısının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	100
BÖLÜM V.....	105
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	105
5.1. Sonuç.....	105
5.2. Öneriler.....	107
5.2.1. Araştırmacılar Yönelik Öneriler.....	107
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	108
KAYNAKLAR.....	109
EKLER.....	131

EK - 1 : Kişisel Bilgi formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	131
EK – 2 : Araştırma Uygulama İzin Belgesi.....	132
EK – 3 : Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	133

TABLolar VE ŐEKİLLER LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Konsültasyon Hizmetinin Karakteristik Özellikleri	14
Şekil 1. Üçlü Konsültasyon İlişkisi	15
Tablo 2. Araştırma Katılımcılarına Ait Bazı Demografik Bilgiler	44
Tablo 3. İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları	52
Tablo 4. Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları	62
Tablo 5. Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları	75
Tablo 6. İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	89
Tablo 7. Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	91
Tablo 8. Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	93
Tablo 9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Aldıkları Konsültasyon Hizmetinin Sürece Katkısının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular	101

KISALTMALAR LİSTESİ

ASCA: American School Counselor Association (Amerikan Okul Danışmanı Derneği)

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NCSPP: National Schools Council and Professional Psychology Programs (Ulusal okullar konseyi ve profesyonel psikoloji programları)

TDK: Türk Dil Kurumu

PDR-DER: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği

PDRS: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi

CMHCA: Community Mental Health Centers Movements (Toplum Akıl Sağlığı Merkezleri Hareketleri)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu açıklanmış, sınırlılıkları belirlenmiş ve araştırma konusunun temel kavramları, araştırmanın önemi ve gerekçesi açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Değişim, gelişim ve etkileşimin hız kazandığı günümüz dünyasında, bireylerin ve toplumların yaşamlarını sürdürebilmeleri için değişime uyum sağlamaları önemli hale gelmiştir. Örneğin, ilkçağlarda fiziksel, sosyal ve ekonomik alandaki değişimlere bireyi hazırlamak ön plandayken; orta çağda dinin etkisiyle kutsal kitapların istediği özellikte bireyler yetiştirmek ön plana çıkmış ve ortaçağdan 20. yüzyıla kadar da toplumun gelişmesi için bireyin zihinsel gelişiminin ve disiplininin sağlanması önemli görülmeye başlanmıştır (Güney, 2006).

Her zamankinden daha hızlı bir değişim ve gelişim içerisinde olan günümüz dünyasında; bir yandan teknolojinin hayatımıza getirdiği kolaylıklar ve değişimin olumlu etkileri diğer yandan da toplumun ve bireyin ruh sağlığını etkileyen krizler iç içe yaşanmaktadır. Yaşanan bu hızlı sosyo-kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimler, bilim alanındaki gelişme ve buluşlar, toplumun yapı taşı olan bireyden başlayarak bireyin içinde bulunduğu tüm sistemleri (aile, eğitim, yönetim, hukuk, sağlık vb.) etkilemektedir. Küreselleşme, ekonominin yapısal değişimi, çok kültürlülük, değişen aile yapısı gibi alanlarda meydana gelen çarpıcı değişimler bireyi yaşama hazırlamada önemli bir yere sahip olan eğitim anlayışını da etkilemiştir (Kuzgun, 2008; Pişkin, 2006).

Toplumların gelişmesi ve ilerlemesi, bireyleri geleceğe hazırlayan eğitimdeki nitelik ile mümkündür. Kuzgun'a (2008) göre eğitim; bireyin davranışında, içinde yaşadığı toplumun ve çevrenin ihtiyaçlarını karşılayacak yönde yapılan kasıtlı davranış şekillendirme olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin amacı ise; öğrencilerin bedensel, psikolojik ve toplumsal yönlerden bir bütün olarak devamlı bir şekilde gelişmelerine, topluma aktif uyum sağlayabilecek mutlu ve üretken kişiler olarak yetişmelerine ortam sağlayarak yardım etmek olarak belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2000; Tan, 2000).

Günümüzde eğitimin en önemli amaçlarından biri de bireyin kendisini ve çevresindeki olanakları tanımasıdır. Bu amaca yönelik hizmet eden rehberlik hizmetleri, kişinin çevresine uyum sağlayabilen, karşılaştığı problemleri çözebilen ve toplumun içerisinde sorumluluk alabilen kişi haline gelmesi için sunulan hizmetlerdir (Yıldız, 2011). Eğitim sistemlerinin en önemli bileşeni haline gelen rehberlik ise, öğrencilerin gelişimsel, eğitsel, sosyal ve mesleki gelişimlerine katkı sağlayıcı rol üstlenerek kendilerini gerçekleştirmelerine yardım eder (Yeşilyaprak, 2010). Günümüzde öğrencinin kişisel ihtiyaçlarına yönelik bu hizmet alanı, eğitimin bireyselleşmesi ile daha fazla önem kazanmıştır (Dağlı, 2014). Bu nedenle okullarda psikolojik danışma hizmetinin verilmesi, rehberlik hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesi için görev yapan meslek çalışanlarının sorumlulukları son derece ağırdır (Yıldız, 2011). Son yıllarda çocuk ve gençlerin evden ve okuldan kaçma, madde kullanımı, duygusal problemler, şiddete yönelme, okul başarısızlığı ve okula devamsızlık gibi problem alanlarında ciddi artışlar söz konusudur. Bu durum çağdaş eğitim sisteminde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine duyulan gereksinimi daha da önemli bir hale getirmektedir (Ültanır, 2005).

Çağdaş eğitim yaklaşımında öğrencilerin bir bütün olarak gelişimlerini sağlama düşüncesi eğitim-öğretim ve yönetim hizmetlerinin yanında “öğrenci kişilik hizmetleri” olarak adlandırılan ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini de kapsayan hizmetlerin de uygulamaya konulmasını bir zorunluluk haline getirmiştir (Tan, 1974). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, bireyi merkezine alan ve bireye sunulan sistemli ve profesyonel bir psikolojik yardım süreci olarak tanımlanabilir. Aynı şekilde öğrenci okul rehberlik hizmetlerinin merkezindedir. Öğrenci, tüm boyutları ile bir bütün olarak gelişmesi desteklenen kişi olarak görülür. Bu noktadan hareketle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, eğitim ve öğretim hizmetlerinin en önemli destekleyicisi ve tamamlayıcısı olarak çok önemli bir işlev görür (Kepçeoğlu, 1992).

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili şekilde yürütülmesinde okul psikolojik danışmanlarının önemli katkısı olduğu düşünülmeye rağmen, okullardaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin azlığı, öğrenci sayısının fazla oluşu ve zamanın kısıtlı olması bu hizmetlerin kalitesini azaltmaktadır (Kepçeoğlu, 1999). Bu noktada okul psikolojik danışmanlarının; yönetici, öğretmen ya da ebeveyn gibi öğrenci ile temas halinde olan çevre ile iş birliği yapması, ortak bir anlayış çevresinde hareket

etmesi psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaktadır (Kutlu & Güven, 2002). Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının, öğrencinin gelişimine katkıda bulunmak için öğretmen, yönetici veya ebeveyn ile kurmuş olduğu ilişkiye konsültasyon ya da müşavirlik denilmektedir (Kepçeoğlu, 1992).

Okul psikolojik danışmanlarının okullarda yürütmüş olduğu konsültasyon (müşavirlik) kavramına ilişkin araştırmacılar tarafından farklı tanımlamalar getirilmiştir. Müşavirlik; öğrencilerin sosyal, duygusal, eğitimsel ve entelektüel gelişimini en yüksek seviyeye çıkarmak için planlanmış, okul psikolojik danışmanları tarafından sağlanan dolaylı hizmetleri kapsamaktadır (Kahnweiler, 1979). Borders ve Drury (1992) konsültasyonu; okul personeli ve ailelerin öğrencilerle etkileşimini düzeltmek veya geliştirmek için iş birliği içinde çalışmaları olarak tanımlamaktadır. Akman'a (1992) göre konsültasyon (müşavirlik); okul psikolojik danışmanları ile birlikte, çocukla ilgili olan tüm kişilerin iş birliği içinde, çocuğun gelişimine ve eğitimine yönelik olarak kurdukları bir yardım ilişkisi olup dolaylı şekilde sunulan bir hizmettir.

Okullarda sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin başarıya ulaşmasının temel koşullarından biri ilgililerin (öğretmen, idareci, veli ve diğer personel) iş birliği içinde ve ortak bir anlayışla hareket etmeleridir. Okul psikolojik danışmanları, konsültasyon hizmetleri aracılığı ile bunu sağlamak zorundadır (Yeşilyaprak, 2000). Konsültasyon (müşavirlik) hizmetleri, öğrenciler için uygun zihinsel ve ruhsal sağlık çevresinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi için de önemlidir. Çünkü konsültasyon süreci, iyilik hali ve kişisel gelişim üzerinde etkisi olan önemli bir hizmettir (Otwell ve Mullis, 1997). Bu bakımdan konsültasyon hizmetleri, öğrencilere doğrudan sunulan rehberlik hizmetleri kadar önem taşımaktadır.

Günümüzde konsültasyon hizmetinin sadece okullarda kullanılan bir hizmet olmayıp birçok alanda kullanılan bir hizmet olduğu söylenebilir. Bilimsel gelişmelerin hız kazandığı günümüz dünyasında bireyi ya da grupları tanımayı amaçlayan ve onlara yardım hizmeti sunan meslek gruplarının kapsamı genişlemiş ve gelişmiştir. Bu değişim ve gelişim neticesinde bireylere veya gruplara daha hızlı ve etkin bir şekilde yardım hizmeti sunmanın gerekliliği anlaşılmış ve konsültasyona duyulan ihtiyaç artmıştır. (Sears, Rudisill ve Mason-Sears, 2012). Eğitim, tıp, klinik, örgütsel psikoloji ve ruh sağlığı çalışma alanları (sosyal çalışmacı, psikiyatri hemşireliği) gibi birçok alanda kullanılan konsültasyon hizmeti, disiplinler arası bir alan haline gelmiştir (Sabatino,

2006). Günümüzde farklı disiplinlerinde kullandığı bir yardım hizmeti olan konsültasyon; Kurpius'a (1978) göre, profesyonel düzeyde yardım hizmeti sunan ve yardıma gereksinimi olan birey, grup veya sosyal birim arasındaki gönüllü ilişki olarak tanımlanmaktadır. Caplan (1970) ve Sabatino (2009b) konsültasyonu; kişilerin işleriyle ilgili karmaşık durumları etkili bir şekilde yönetmelerini sağlayan, konsültanın ve konsültasyonu alan kişinin sınırlandırılmış rollerini içeren yardım hizmeti olarak tanımlamıştır. Baktığımız zaman konsültasyonun doğasında “iş birliği, üçlü ilişki ve yardım sürecine” vurgu yapılmaktadır.

Türkiye’de eğitim alanında konsültasyon ile ilgili yapılan araştırma sayısının yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmalara baktığımızda okulda iş birliğinin oluşturulması adına okul psikolojik danışmanlarının öğretmen ve idareciler ile yapmış oldukları iş birliği ve konsültasyon çalışmaları (Akbaş, 2001; Atçı, 2004; Atıcı, 2006; Atıcı ve Çekici, 2007; Karakuş, 2008; Şeyhoğlu, 2006) ve bazı konsültasyon modellerinin eğitim ortamlarında uygulanmasına yönelik çalışmalara rastlanmıştır (Tagay ve Sarı, 2012; Kahveci, 2015).

Konsültasyona getirilen genel tanımlara baktığımızda kişilerin işleriyle ilgili karmaşık durumları daha etkili şekilde çözmelerine yardım sağlama noktasına önemli derecede vurgu yapıldığı görülmektedir. Halen gelişmekte, kapsamı ve önemi giderek artmakta olan konsültasyonla ilgili ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmaların okullarda sunulan konsültasyon hizmetinin birkaç yönünü (öğretmelerle, velilerle ve idarecilerle konsültasyon) ele aldığı göze çarpmaktadır. Alan yazın incelediğinde, okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarını ve kaynaklarını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olup okul psikolojik danışmanlarının yaşadıkları mesleki sorunları, kendilerini yeterli ve yetersiz hissettikleri alanları, lisans eğitimlerinin niteliğine ilişkin değerlendirmelerini inceleyen (Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012) ve okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye (Dinçel ve Demirtaş-Zorbaz, 2015; Güven, 2016; Uzbaş, 2009; Güven, Kılıç, Hayran ve Büyüksevindik, 2016; Gültekin ve Arıcıoğlu, 2012) yönelik araştırmalara rastlanmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının önlerine gelen problemleri çözmek adına sıklıkla konsültasyona ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken işleriyle ilgili olarak karşılaştıkları problem

durumlarını çözmeye konusunda yaptıkları konsültasyon çalışmalarının betimlenmesinin önemli bir problem durumu olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma; ilköğretim, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları ve kaynaklarını keşfetmeyi, alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Geçmişten günümüze çeşitli insanlar ya da bazı meslek elemanları, bireyin kendisini ve çevresini tanımasına yardım etmişlerdir. Çevresiyle etkileşim içinde olan insanlığı; duyan, hisseden, düşünen bir varlıktır ve gündelik yaşamını sürdürürken birçok problemle karşılaşabilir. Bu problemlerin içeriğini kişisel, ailesel, mesleki ya da toplumsal sorunlar oluşturabilir. İnsanlar yaşamları boyunca içinde buldukları koşullar ve imkânlar ölçüsünde karşılaştığı problemlerden bazılarını çözüm bulabilirken, bazılarını çözmekte çaresiz kalabilmektedir. Kişi problem durumu hakkında veya kendini tanıma konusunda yeterli bilgiye ya da tecrübeye sahip olmayabilir. Böylesi bir süreçte “bilen birinden” yardım alma gereksinimi oluşması kaçınılmazdır (Tan, 1992).

Toplumların gelişmesi ile birlikte bireyin günlük yaşamında karşılaştığı problemleri (kişisel, sosyal, mesleki, eğitsel), çevresinde saygı duyulan bir arkadaşı ya da meslek elemanı ile kurmuş olduğu yardım ilişkisi yoluyla çözmeye çalıştığı görülmüştür. Bireylerin ve toplumların ruh sağlığını korumak ve artırmak için önleyici hizmetlerin önemini giderek arttığı günümüz dünyasında, bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan, gelişimine katkı sağlayan ve yaşamına yön veren eğitimin de önemi giderek artmaktadır. Bu aşamada öğrencinin kendisini ve yaşadığı dünyayı tanımasına yardım eden, çevresinde meydana gelen değişimlere uyum sağlamasına yardımcı olan, gelişimine katkıda bulunan yani kendini gerçekleştirme sürecine yardımcı olan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan problemlerin çözümünde kilit role sahip olan okul psikolojik danışmanları, okullarda bireylerin kişisel, sosyal ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunan yegâne ruh sağlığı çalışanı olarak görülmektedirler (Aviles, Anderson ve Davila, 2006). Bireyin yaşamında karşılaşılabileceği problemleri çözmeye yardımcı

olabilmek için gelişim dönemlerini dikkate alarak duyuşsal, sosyal ve psikolojik sağlığın korunmasını ve bunu yaparken de var olan potansiyellerini en üst düzeyde ortaya çıkarmasını amaç edinirler (Sayıl, 1992; Ültanır, 2000; Korkut, 2003; Yıldırım, 2012).

Bireye sunulan yardım süreci olarak değerlendirebileceğimiz psikolojik danışma ve rehberlik mesleğinin özünde, bilgi toplama, bireyde farkındalık oluşturma, seçenek ve amaçlar oluşturma, araştırma ile kendine yön belirleme vardır. Psikolojik danışma; kişinin ihtiyaçlarını ortaya çıkaran bir ilişkiyi yerleştirme, belirlenmiş ihtiyaçların doyumuna hizmet etmede stratejiler oluşturma, etkili yardım planları gerçekleştirme ve benlik farkındalığının gelişmesine yardım etme sürecidir. Okullarda, bireyin kişilik gelişimi ve çevreye uyum sağlama sürecinde önemli bir pozisyona sahip olan okul psikolojik danışmanları bu görevi yürütmektedirler (Yeşilyaprak, 2002).

Okul psikolojik danışmanlarının çalışma sahasına baktığımız zaman yaş aralığının geniş olduğu ve dolayısıyla gelişim özellikleri farklı olan gruplarla çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu durum okul psikolojik danışmanlarını farklı problem durumları ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Yapılan araştırma sonuçları okul ağı çocuklarının ruhsal problemlerinin tanı ve tedavi hizmetlerinden yeterince faydalanamadığını ortaya koymuştur (Uğur-Baysal, Özmen, Parman, Sahip, Bulut ve Gökçay, 2004). Yine aynı çalışmalarda öğrenme güçlüğü ve davranışsal problemlerin en çok yaşanılan sorunlar olduğu görülmüştür. Yurt dışında yapılmış araştırma sonuçlarında da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. İngiltere’de her 10 ocuk ve ergenden 1’i birin psikolojik rahatsızlık tanısı aldığı belirtilmektedir (Meltzer, Gatward, Goodman ve Ford, 2003). Afrika, Asya, Amerika, Avrupa ve Orta Doğu’da bulunan 17 ülkede dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu 7-9, karşı gelme bozukluğu 7-15, iletişim bozukluğu 9-14, aralıklı patlayıcı bozukluk 13-21 yaşları arasında görülmeye başlamaktadır. Ayrıca bu bozuklukların %80 oranında yaşam boyu görüldüğu belirtilmiştir (Kessler ve diğerleri, 2007). Buna göre okul ağı çocuklarında görülen rahatsızlıklar ve çözüm bekleyen ruh sağlığıyla ilgili problem durumlarının giderek artığı ve bunun bir dünya problemi olduğu söylenebilir.

Literatürdeki bazı çalışmalar okul psikolojik danışmanlarının çalıştıkları kurumlarda çözüm üretmeye çalıştıkları ve zaman zaman zorlandıkları problem alanlarını gösterir niteliktedir.

Örneğin, okul psikolojik danışmanları mesleklerini icra ederken; doğal afetler (Tanhan ve Kardaş, 2014; Yöndem ve Eren, 2008), ölüm (Ayaz, İmren ve Ayaz, 2012; Bonanno ve Kaltman, 2001; Gerhardt, 2012), boşanma (Arifoğlu, Richard, Razi ve Öz, 2010; Amato, 1994; Emery, 1982), madde kullanımı (Derinöz ve Belen, 2008; Ögel ve Yücel, 2005; Van den Bree ve Pickworth, 2005; Ercan, 2006), intihar (Evans, Hawton ve Rodham, 2004; Siyez, 2003; Yalaki, Taşar, Yalçın ve Dallar, 2011; Suvarlı, 1995), cinsel-fiziksel-duygusal istismar (Kaya ve Çeçen-Eroğul, 2013; Taner ve Gökler, 2004) okul fobisi (Last, Hansen ve Franco, 1998), ergenlik dönemi (Gül ve Güneş, 2009), öfke (Şahin, 2016), depresyon (Görker, Korkmazlar, Durukan, ve Aydoğdu, 2004; Ören ve Gençdoğan, 2007; Emiroğlu, Murat, ve Bindak, 2011; Sezer, 2010), teknoloji bağımlılığı (Arısoy, 2009; Chou ve Hsiao, 2000; Chou, Condron, ve Belland, 2005), mobil bağımlılık (Fidan, 2016; Cholz, 2010), parçalanmış aile çocukları (Geller, Garfinkel ve Western, 2011), zorbalık (Ayas ve Horzum, 2012; Ekşi, 2012; Pamuk ve Bavlı, 2013; Yaman ve Peker, 2012; Ünalınış ve Şahin, 2012), Yalnızlık (Kapıkıran ve Yağcı, 2012; Çivitçi, 2011; Çağır ve Gürkan, 2010), akademik başarı (Bacanlı ve diğerleri, 2013; Kelecioğlu ve Bilge, 2009; Ergene, 2011), sınav kaygısı (Güler ve Çakır, 2013; Çapulcuoğlu ve Gündüz, 2013; Totan ve Yavuz, 2009; Bacanlı ve Sürücü, 2006; McDonald, 2001), kişiler arası ilişkiler (Subaşı, 2010; Erözkan, 2009; Bilgin, 2009; Hamarta, 2009), gelişimsel ve travmatik sorunlar (Kaya, 2015), kriz durumları (Kaya ve Yıldırım, 2017) ve daha birçok problem durumları ile karşılaşmaktadırlar.

Yaşanan değişim, gelişmeler ve bilimsel araştırmalar sonucunda okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorumluluklarının giderek arttığı görülmektedir. Yapılan bazı araştırmalar alınan lisans eğitiminin de günümüz problemlerinin çözmekte zaman zaman yetersiz kaldığını vurgulamaktadır (Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012). Ayrıca Özbulak ve Serin'in (2011) yapmış oldukları araştırmaya göre psikolojik danışma ve rehberlik ana bilim dalı eğitim programlarının öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmede yetersiz kaldığı görülmüştür. Okul psikolojik danışmanlarının, okul ruh sağlığı hizmetlerine yönelik çalışma sürecinde okul-içi ve okul-dışından farklı alanlarda çalışan uzman personeller ile disiplinler arası bir çalışma yürütmesi beklenmektedir (Weist ve Albus, 2004). Bu bağlamda doğasında: “süreç, üçlü ilişki ve gelişmeye” vurgu yapan konsültasyon kavramının önemi gün geçtikçe artmaktadır (Sears ve diğerleri, 2006).

Her meslek çalışanı zaman zaman yapmış olduğu işlerle ilgili kendisini yetersiz hissettiği konularda konsültasyona ihtiyaç duyabilmektedir. Bunun sonucunda okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları problem durumlarına çözüm üretme konusunda konsültasyona ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Bu araştırma, okul psikolojik danışmanlarının sahada çalışırken hangi konularda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını, ihtiyaç duyulan konsültasyon konularında hangi kaynaklara başvurduklarını ve alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarının, kaynaklarının ve niteliğinin belirlenmesi gelecekte sunulacak olan hizmetlerin daha etkili olması açısından önem arz etmektedir.

1.4. Problem Cümlesi

Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları ve kaynakları nelerdir ve alınan konsültasyon hizmetinin niteliği nasıldır?

1.5. Alt Problemler

Okul psikolojik danışmanlarının;

1. İlkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları en çok hangi konularda konsültasyona ihtiyaç duymaktadır?
2. İlkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları konsültasyon ihtiyaçlarını hangi kaynaklardan karşılamaktadır?
3. İlkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları aldıkları konsültasyon hizmetlerinin niteliğini nasıl değerlendirmektedir?

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklara sahiptir.

1. Araştırma, hazırlanmış olan mülakat formundaki maddeler ile sınırlıdır.
2. Araştırma sonuçları yalnızca ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına genellenebilir.
3. Araştırma Kahramanmaraş ilinde görev yapan 15 okul psikolojik danışmanı ile sınırlıdır.

1.7. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayımlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

1. Araştırmada kullanılan yöntem araştırmanın amacına uygundur.
2. Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanları sorulara içten ve samimi şekilde cevap vermişlerdir.

1.8. Tanımlar

1.8.1. Okullarda Rehberlik Hizmetleri: Öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alarak bedensel, zihinsel, duygusal ve psikososyal yönlerden sağlıklı bir biçimde gelişimine katkı sağlayan hizmetler bütünüdür (Yeşilyaprak, 2003).

1.8.2. Rehberlik Servisi: Eğitim kurumlarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütüldüğü birime denir (MEB, 2017).

1.8.3. Konsültasyon (Müşavirlik): Kişilerin işleriyle ilgili karmaşık durumları etkili bir şekilde yönetmelerini sağlayan, konsültanın ve konsültasyonu alan kişinin sınırlandırılmış rollerini içeren yardım hizmeti olarak tanımlanmıştır (Sabatino, 2009b).

1.8.4. Fenomonolojik Yaklaşım: Birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşamış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlamaktadır (Creswell,2012).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Konsültasyon Kavramı ve Konsültasyona İlişkin Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Konsültasyonun Tarihçesi

Bilimsel gelişmelerin hız kazandığı günümüz dünyasında bireyi ya da grupları tanımayı amaçlayan ve onlara yardım hizmeti sunan meslek gruplarının kapsamı genişlemiş ve gelişmiştir. Bu değişim ve gelişim neticesinde bireylere veya gruplara daha hızlı ve etkin bir şekilde yardım hizmeti sunmanın gerekliliği anlaşılmış ve konsültasyona duyulan ihtiyaç artmıştır. Konsültasyon uygulamaları tarih öncesi insanlığa kadar uzanan köklü bir yapıya sahiptir. Örneğin avlanma ve barınma konusunda yetenekli biri daha az yetenekli birine tavsiyede bulunur, ona yardımcı olurdu (Sears, Rudisill ve Mason-Sears, 2012). Antik dönemde konsültasyonun önemli iki işlevini yerine getiren şifacılar ve teknik danışmanlar vardı. Şifacılar, insanların iyilik halini güçlendirme gibi bir yeteneğe sahip iken teknik danışmanlar ise insanlara bozulan şeyleri nasıl tamir edeceğini, problemi çözmek için sonraki adımda neler yapılması gerektiğini anlatırlardı (Gallessich, 1980).

Konsültasyon kelimesinin kökeni 15. yüzyılda Latincesi; danışma, soru sorma, düşünme, gözden geçirme anlamlarında kullanılan “consultare” kelimesine dayanmaktadır (Harper, 2010). Bir konuda düşünmek, istişare etmek, çözüm aramak ve tavsiye istemek anlamında kullanılmıştır. İngilizce kelime anlamı ise; müzakere, tartışma veya karar için bir araya gelme olarak belirtilmiştir. Kelimenin eş anlamları; tartışma, diyalog, söylem, konferans ve müzakere olarak ifade edilmektedir (Dictionary, 2018). Sağlık alanında ise; belirli bir vakanın tanısı ve tedavisini tartışmak için iki veya daha fazla sağlık çalışanının toplantı yapması anlamında kullanılmaktadır (The American Heritage®, 2002, 2001, 1995). Türk Dil Kurumuna göre konsültasyon; bir hastalığa tanı koymak veya hastalığı tedavi etmek amacıyla birden fazla hekimin görüş alışverişinde bulunması anlamına gelir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2012).

Tarihsel gelişimine baktığımızda, ilk defa Hipokrat'ın (M.Ö.:460-370) hastanın bedeni, ruhsal durumu ve çevresi arasındaki uyumsuzlukların hastalıklara yol açtığına işaret etmesiyle birlikte birçok fiziksel hastalığın etiolojisinde psikolojik faktörlerin

rol oynadığı görüşünden hareketle tüm hastalara bütüncül yaklaşımların uygulanması tıp alanında konsültasyonun kavramsallaşmasını sağlamıştır (Biol, 1997; Murray, 1980; Tripp ve Stachowrak, 1992). Tıp alanında liyezon psikiyatrisi alanında gelişmeye başlayan konsültasyon kavramı; hastanın, fiziksel bakım ve tedavi ile ruhsal tedavi ve psikososyal bakımını bütünlemeye yöneliktir (Özkan, 1993). Genel tıbbi bakım sisteminin iyileştirilmesi üzerinde çalışır ve hastane uygulamasında psikiyatrik sorunu ele alırken beden-ruh ayırımı ikilemine düşülmemesi ve sorunun bir bütün olarak biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleriyle ele alınması gerektiğini vurgular. Bu müdahale süreci psikiyatrik yardım ve işbirliğini gerektirir (Ebert, Loosen ve Nurcombe, 2003; Wise ve Rundell, 1999).

Psikoloji alanında konsültasyon anlayışının temellerini oluşturan en somut etki ise ruh sağlığı konsültasyon modelinin öncüsü Gerald Caplan'a aittir. Caplan 1949'da İsrail'de bir psikiyatrist olarak çalışırken kendisine bir grup göçmen topluluğuna ruh sağlığı hizmeti sunma sorumluluğu verilmişti (Caplan, Caplan ve Erchul, 1994). Ancak bu dönemde bireysel psikoterapinin sunduğu olanaklar bu kadar fazla sayıda kişi ile çalışmaya uygun değildi. Bundan dolayı Caplan ve çalışma grubu, yardım hizmeti sunmak için doğrudan verilecek hizmetin yükünü azaltmanın yolunu bulmaya çalışmışlardır. Takım üyeleri, danışanlara tek tek yardım sunmak yerine okullarındaki danışmanlarla konsültasyon çalışması yürütmeye odaklandılar. Konsültasyon süreci boyunca danışmanlar, göçmenlerin problemlerinin çözümünü engelleyen yanlış algılarının ve kalıplaşmış düşüncelerinin farkına vararak yeni bakış açıları kazanmış oldular. Caplan'ın bu çalışmadaki amacı; doğrudan hizmet modeli ile ulaşabileceklerinden daha fazla bireye konsültasyon hizmeti aracılığı ile ulaşarak onların ruh sağlığını pozitif şekilde etkilemektir (Erchul ve Martens, 2010).

Konsültasyon, ilk olarak hastanelerde ve ruh sağlığı merkezlerinde tıbbi teşhislerin çözümünde personelin ek yardım arayışı ile başlamıştır (Erchul ve Martens, 2010). Sonrasında diğer meslek gruplarından bilgileri temel alarak gelişen ve kapsamı genişleyen bir yapıya bürünmüştür. Eğitim, tıp, klinik, örgütsel psikoloji ve ruh sağlığı çalışma alanları (sosyal çalışma, psikiyatri hemşireliği) gibi birçok alanda yer alan konsültasyon hizmeti, disiplinler arası bir alan haline gelmiştir. Ancak bu alanların merkezinde yer almadığı için konsültasyon kavramının gelişimi zayıf kalmıştır (Sabatino, 2006).

Ruh sağlığı hizmetlerinin ve okullarda yürütölen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin genel amacı bireylerin bir bütöun olarak gelişimine yardımcı olmaktır (Caplan, 1970). Bu hizmetlerin tam anlamıyla hedefine ulaşabilmesi için okul psikolojik danışmanları; okul idaresiyle ve öğretmenlerle iş birliğine dayalı bir ilişki içinde olması gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının, okulda ortak bir rehberlik anlayışı geliştirmesinde ve rehberlik hizmetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesinde kullanabilecekleri önemli hizmetlerden birisi de konsültasyondur. Tarihsel gelişimine baktığımızda; bir yüzyılı aşkın süredir okul sistemleri içerisinde eğitimi engelleyen problem durumları ve öğrencilerin gelişimlerine (kişisel, duygusal, sosyal ve eğitsel) etki eden unsurlar ile mücadele etmenin önemi fark edilmiştir (Constable, 2006). Caplan tarafından işle ilgili sorunlarının çözüme yönelik geliştirilen ruh sağlığı konsültasyon modeline yıllar geçtikçe; çocuk gelişimi, motivasyon, okullarda davranış ve öğrenme sorunları, parçalanmış aile ve aile içi çatışma gibi konular eklenmiştir. Eğitim ortamlarında bireyin gelişimini ve dolayısıyla eğitimsel hedefleri etkileyen bu konular konsültasyonun önemini ortaya çıkarmıştır (Lambert, Haylander ve Sandoval, 2004).

Okul psikolojik danışmanları, zamanlarının önemli bir kısmında; çocuklar, aileler, öğretmenler, yöneticiler ve okul sistemlerinin yaşadığı psiko-sosyal, öğrenme ve başarıyla ilgili sorunların üstesinden gelmeye çalışırlar (Caplan, 1970). Bu nedenle, okullarda yürütölen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili olmasında psikolojik danışmanların, öğretmen, idareci ve ana-babalarla yaptığı konsültasyon çalışmalarının önemi büyüktür (Kepçeoğlu, 1994). Ancak, okul psikolojik danışmanları çoğunlukla yaptıkları bu çalışmalarını konsültasyon hizmeti olarak tanımlamazlar. Çünkü birçok okul psikolojik danışmanının konsültasyon hizmeti sunmak için yeterli eğitimi, donanımı ve tecrübesi yoktur (Caplan ve Caplan, 1993). Bu nedenle okul personeline hizmet öncesinde sağlam bir rehberlik anlayışı ve bilgisi kazandırılması ve çalışmaları daha başarılı yürütebilmeleri için kendilerine sürekli olarak uzman desteği sağlanması gerekmektedir (Kuzgun, 1992).

Ülkemizdeki okullara baktığımızda; psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin uzun bir geçmişi ve geleneğinin bulunmayışı, okul psikolojik danışman sayısının azlığı, yönetici, danışman ve öğretmenlerin sahip oldukları rehberlik anlayışları arasında önemli farkların ve yetersizliklerin bulunması konsültasyon hizmetlerinin önemle ele alınmasını gerektirmektedir (Kepçeoğlu, 1994).

2.1.2. Konsültasyon

Yaklaşık 30 yıl önce klinik psikolojinin gölgesinde ortaya çıkarak psikolojik danışma, sosyal psikoloji ve endüstriyel/ örgütsel psikolojiden doğan konsültasyon; iş dünyası, örgütsel davranış, genel sistem teorisi, grup dinamikleri, eylem araştırması, toplum ruh sağlığı ve aile sistemleri gibi alanlardan kavramlar, modeller alarak disiplinler arası bir alan haline gelmiştir (Sears ve diğerleri, 2006). Konsültasyon, profesyoneller arasında, problem durumları hakkında geleneksel bir görüşme anlamına gelen kapsamlı bir terim olarak kullanılmasına rağmen, hala evrensel olarak kabul gören bir tanımlaması yapılamamıştır (Fuqua ve Kurpius, 1993; Caplan ve Caplan, 1993; Gallasich, 1980).

Caplan' a göre konsültasyon diğer adıyla müşavirlik alanında uzman kişinin müşavirin konsültasyonu alan kişiye probleminin çözümünde müşavirlik etme sürecidir (Caplan,1970). Kurpius'a (1978) göre konsültasyon, profesyonel düzeyde yardım hizmeti sunan ve yardıma gereksinimi olan birey, grup veya sosyal birim arasındaki gönüllü ilişkidir. Caplan (1970) ve Sabatino (2009b) konsültasyonu; kişilerin işleriyle ilgili karmaşık durumları etkili bir şekilde yönetmelerini sağlayan, konsültanın ve konsültasyonu alan kişinin sınırlandırılmış rollerini içeren yardım hizmeti olarak tanımlamıştır. Bazı araştırmacılara göre konsültasyon kavramı; genel olarak problem durumları karşısında ortak tavsiye aramak ve tavsiyede bulunmak anlamına gelir (Caplan ve Caplan, 1993; Gallessich, Gilbert ve Holahan,1980). Başka bir tanımda konsültasyon; insana yardım hizmeti olarak ifade edilmiştir (Goodstein, 1978; Dougherty,1995). Bent'e (1992) göre ise konsültasyon; ruh sağlığı uzmanlarının, değişim sürecinde doğrudan kontrolünün olmadığı, psikoloji ve psikolojiyle ilgili disiplinler içerisinde belli ilke ve prosedürlere dayalı, planlı ve iş birlikçi bir müdahale sürecidir.

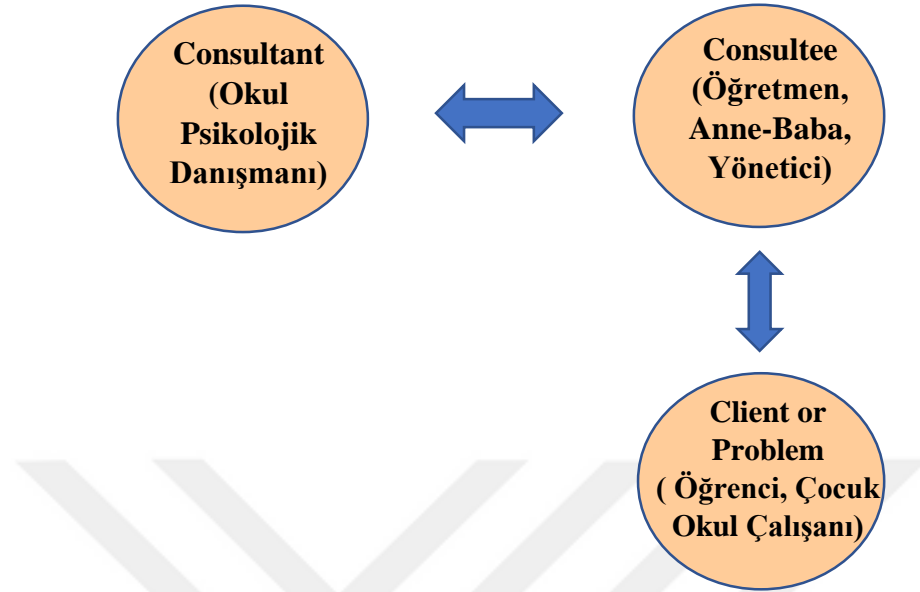
Tüm profesyonel konsültasyonlar; konsültan, konsültasyonu alan kişi veya grupları içerir. Doğasında iş birliğine eğilim olan konsültasyon sürecinde konsültan (konsültasyonu veren profesyonel) ve konsültasyonu alan kişi problemlerin çözümünde birlikte çalışırlar (Bennett ve Lehman, 2003). Konsültanın bu etkileşimdeki rolü; yeni bir bilgiyi, bakış açısını, beceriyi veya değeri tanıtan ya da aktaran uzman veya teknik danışman rolüdür (Caplan, 1970; Sabatino, 2009b). Konsültanın diğer bir rolü ise konsültasyonu alan bireylere işle ilgili probleminin veya bir danışanla ya da danışanın sistemiyle ilgili probleminin tanımlanmasına ve çözülmesine yardım sağlar (Kurpius,

1978). Kurpius ve Brubaker (1976) konsültanın rolünü; bilgiyi toplayan, problemi tanımlayan ve yapılması gerekenleri ve alınması gereken önlemleri sıralayan bir uzman olarak belirlemişlerdir. Konsültanın bu rolü bir tıp doktorunun hastanın problemi ile ilgili karar verici ve hastasına çözümler öneren bir uzman olarak görülebilir. Konsültasyon ilişkisi, sistemli ve tamamen gönüllülük esasına dayanan bir yapıya sahiptir. Başka bir deyişle; danışanlar, bir danışman tarafından verilen tavsiyeleri kabul etme veya reddetme özgürlüğüne sahiptirler. Danışmanın önerilerini takip etme zorunluluğu yoktur. Bu durum, konsültasyonun karakteristik özelliklerinden bir tanesidir (Caplan, 1970).

Tablo 1. Konsültasyon Hizmetinin Karakteristik Özellikleri

- 1 Konsültasyon, güçlü bir problem çözme sürecidir.
- 2 Konsültasyon, konsültan ve konsültasyonu alan kişi (consultee) arasında gerçekleşen bir süreç olup, konsültasyonu alan kişinin doğrudan ilgili olduğu kişiler, gruplar, programlar ya da organizasyonları hedef alan bir sistemdir.
- 3 Konsültasyonda gönüllülük esastır.
- 4 Konsültasyon, konsültasyona başvuran kişinin işle ilgili problemlerini çözmeyi amaçlar.
- 5 Konsültasyon sürecinde endişe verici durumlara çözüm aranırken, bu süreçte konsültan ve konsültasyonu alan kişi arasında eşit ilişki vardır.
- 6 Konsültasyonda konsültan, konsültasyonu alan kişiyi gelecekte karşılabileceği benzer durumlarla baş edebilmesi için hazırlar (Sabatino, 2014).

Şekil-1 :Üçlü Konsültasyon İlişkisi (Sears ve diğerleri, 2006).

Şekil-1’de görüldüğü gibi konsültasyonun doğasında üçlü bir ilişki vardır ve bu ilişki hiyerarşi içermez. Konsültasyon süreci problem çözme becerisi geliştirmeyi amaçlar ve bu süreçte katılımcılar iş birliği içinde çalışır.

Konsültasyonun belirgin olarak kullanıldığı alanlar okullar ve toplumsal kurumlardır (toplum ruh sağlığı merkezileri, hastaneler) (Sabatino, 2014).

2.1.2.1. Okul Temelli Konsültasyon

Toplumun en önemli yapı taşı olan okullarda sıklıkla kullanılan bir kavram ve uygulama olan konsültasyonun, okul sitemleri içerisinde önleme ve müdahale hizmetleri içerisinde önemi vurgulanmaktadır (Bundy ve Poppen, 1986). Akman (1992) ve Yeşilyaprak’a (2002) göre okul konsültasyonu; öğrenci ile temas halinde olan tüm çevresinin iş birliği yaparak, öğrencinin çok yönlü gelişimine katkı sağlamak için oluşturulan süreçtir. Bir diğer tanımlamaya göre okul konsültasyonu; öğrencilerin kişisel, duygusal, sosyal ve eğitsel gelişimini desteklemek için öğretmenler, ebeveynler ve diğer personel ile yapılan dolaylı bir hizmettir (Kahnweiler, 1979; Dustin ve Blocher, 1984). Borders ve Drury (1992) okul konsültasyonunu; okul personeli ve ailelerin öğrencilerle etkileşimini düzeltmek veya geliştirmek için iş birliği içinde çalışmalarını tanımlamaktadır. Konsültasyon, okul sistemi içerisindeki personele işleriyle ilgili problemleri çözmeye yardımcı olduğu için okulun eğitimsel hedeflerine ulaşmasında ve

okullarda rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerinin etkili olmasında önemli rol oynar (Adelman ve Taylor, 2002).

Okul konsültasyon hizmetleri doğrudan öğrencilere dönük olmayan; öğrencilere sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaya yönelik olan hizmetlerdir. Konsültasyon, ABD Ulusal Okullar Konseyi ve Profesyonel Psikoloji Programları (NCSPP) tarafından psikolojik danışman eğitimlerinin temel bir parçası olarak ele alınmıştır (Dougherty, 1995). Ayrıca, konsültasyon hizmetleri ülkemizde Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından psikolojik danışmanların ilgilenmeleri gereken profesyonel hizmetlerden biri olarak kabul edilmektedir (PDR-DER, 2006). Bir ilişki sürecini içeren konsültasyonun etkili olabilmesi için kişisel yakınlık ve aynı zamanda profesyonel bilgi gerekir (Dougherty, 2005) ve günümüzde birçok okul psikolojik danışmanının, öğretmenlerdeki pedagoji ve psikoloji teorilerine yönelik bilgi ve beceri eksiklerini konsültasyon uygulamaları ile düzeltmeye konsantre oldukları görülmektedir (Lambert ve diğerleri, 2004). Konsültasyon hizmetlerinin amacı; okuldaki yönetici ve öğretmenlerin daha uygun ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmasını, çalışmalarda bu anlayışın esas alınmasını ve okuldaki tüm olanakların bu anlayışa uygun biçimde kullanılmasını sağlamaktır (Kepçeoğlu, 1994).

Okullarda gerçekleştirilen konsültasyon çalışmalarında faaliyet gösteren okul psikolojik danışmanları bazen psikolojik danışman, bazen de sadece konsültan olarak tanımlanır ve konsültasyonu alan diğer okul personeli ve ailelerle iş birliği içinde çalışırlar (Randolph ve Graun, 1988). Okul psikolojik danışmanları, konsültasyon yapılan kişilere psiko-eğitsel yöntemleri öğretmekle belirli problemleri çözebilmeleri için eylem planı geliştirmelerine yardımcı olur. Okul psikolojik danışmanları (konsültan) problemleri çözmek için ailelere, öğretmenlere ve diğer okul personeline yeni bilgi ve beceri kazanmalarında fayda sağlar (Borders ve Drury, 1992).

Okul psikolojik danışmanlarının konsültan olarak kişileri değiştirme konusunda önemli pozisyonda olduğu belirtilmektedir (Baker ve Gerler, 2008). Okul psikolojik danışmanlarının bu işlevi, okul çevresinde sistematik değişiklikler oluşturmaya yardımcı olur (Schmidt, 2007). Okul psikolojik danışmanlarının bu sistematik değişikliğe katkıda bulunabilmek için öğrenciyle bağlantılı olan öğretmen, ebeveyn,

okul yönetimi ve diğer personel şeklinde olan okul çevresi ile birlikte çalışırlar. Bu bağlamda bu çevre ile yapılan çalışmalar okul konsültasyon hizmeti altında yapılır.

Okul psikolojik danışmanları, okulda görev yapan öğretmenleri, gelişimsel psikolojik danışma ve kuramlardan yararlanarak öğrencilerin davranışlarını nasıl kavramsallaştıracağı konusunda geliştirebilirler. Yani öğretmenlerin belli davranışlar konusunda yaşadıkları strese tepki verebilirler (Clemens, 2007; Kampwirth ve Powers, 2006). Aynı şekilde davranışsal, tutumsal ve sosyal alanlarda ortaya çıkan öğrenci sorunlarını çözmek ya da belli konularda nasıl davranacakları konusunda ebeveynleri eğitmek yani anne baba konsültasyonu üzerinde çalışmalar yapılabileceği vurgulanmaktadır (Campbell, 1993a; Ritchie ve Partin, 1994).

2.1.2.2. Kurum Temelli Konsültasyon

Kurum konsültasyonunun temeli ise 1963'te Toplum Akıl Sağlığı Merkezleri Hareketlerince (CMHCA) atılmıştır (Levine, Weiner ve Carone, 1978). Bu kurumların temel amacı konsültasyon hizmeti bağlamında önleme hizmeti sunmaktır. Bu önleme hizmeti üç düzeyde sunulmaktadır. Birincil düzeyde önlemede, ruhsal bozukluklarının yaygınlığının azaltılmasını amaçlar (Caplan, 1964). Bu amaç doğrultusunda genel popülasyon ortamlarını ve çevresini etkin şekilde değiştirmek ve yaşam becerilerini öğretmek amacıyla konsültasyon hizmetinden yararlanılmaktadır (Goodyear, 1976). İkincil önlemede, ruhsal bozuklukların süresinin kısaltılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda problem alanlarını azaltmak ve problemleri ortadan kaldırmak için bireylerle çalışarak, akut psikolojik krizleri erken belirlemektir. Üçüncül önleme ise psikolojik bozukluklar sonrasında ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri azaltmak amaçlanır. Birincil ve ikincil önlemler başarılı olur ise üçüncül önlemeye olan gerekliliğin giderek azalacağı vurgulanmaktadır (Caplan, 1964).

Ruh sağlığı alanında konsültasyona duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte konsültasyon eğitimlerinin önemi giderek artmıştır. Konsültasyon eğitimlerinin 1970'li yıllardan sonra bireylerin konsültasyon becerilerini artırmaya yönelik çok sayıda eğitim modeli önerilmiş ve geliştirilmiştir (Brown , 1993; Brown, Pryzwansky ve Schulte, 2005; Coloney, 1981; Kamptwirth, 2006; Sear ve ark., 2006). Bu modellerin çoğunda konsültanların eğitiminde yeterlik temelli olup, didaktik, laboratuvar, alan çalışması ve süpervizyon gibi çeşitli yöntemler vurgulanmaktadır (Gallessich, 1974). Ayrıca Gallessich (1985) gelecekte oluşabilecek konsültasyon eğitimlerini bilimsel ve

teknolojik konsültasyon, insan gelişimi konsültasyonu ve sosyal/politik konsültasyon modelleri olarak sıralamıştır.

2.2. Konsültasyon Konusunda Farklı Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.1. Ruh Sağlığı Konsültasyon Modeli

21. yüzyılda, ruh sağlığı konsültasyonunun temelleri, konsültasyon metotlarının ortaya atıldığı 1950-1960 yıllarına dayanmaktadır. Ruh sağlığı uzmanları, ruhsal bozukluklarının yaygınlığını azaltmak, ruh sağlığı ilkelerinin uygulanmasını yaygınlaştırmak, öğrenmeye dayalı ve davranışsal problemlere müdahale edebilmek için farklı stratejiler geliştirmenin yollarını aramışlardır. Böylelikle kapsamlı ruh sağlığı hizmetleri alanında görev alan profesyonellere; kısa süreli zihinsel sağlık müdahaleleri, psikoterapi, yoğun ve uzun süreli psikolojik danışma hizmeti alanlarında, yeni yaklaşımlar çerçevesinde konsültasyon hizmeti verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Lambert ve diğerleri, 2004).

Ruh sağlığı konsültasyonu, uygulama alanlarında en yaygın kullanılan konsültasyon modelidir (Caplan, 1970; Meyers ve Martin, 1979). Bu model, ruh sağlığı problemlerinin önlenmesini içerir (Brown, Pryzwansky ve Schulte, 2001). Geleneksel psikoterapi uygulamalarının duygusal sorunları çözmekte yetersiz kalması nedeniyle toplum sağlığı merkezlerinde ve okullarda psikolojik yardım sağlayan meslek grupları, yaptıkları konsültasyon çalışmaları ile önleyici hizmet sunmaya odaklanmışlardır (Muro ve Kottman, 1995; Caplan ve Caplan, 1993). Konsültasyon süreci, mesleklerinde uzman olan kişiler arasında gönüllülük esas alınarak kurulan, hiyerarşi içermeyen bir ilişki sürecidir. Konsültasyon sürecinde birincil amaç bireylere ya da gruplara yardım hizmeti sunmaktır (Caplan, 1970). Ruh sağlığı modelinde, danışanın işle ilgili birçok problemi çözme kapasitesinin olduğunu varsayılır. Konsültanın görevi, danışanın potansiyelini ortaya çıkarmasına yardım etmektir (Gallessich, 1982). Böylelikle süreç sonunda konsültasyonu alan kişiye de problemle başa çıkma becerisi kazandırılmış olur (Caplan, 1970; Caplan ve diğerleri, 1994; Crothers, Hughes ve Morine, 2008).

Caplan'a (1970) göre konsültanın danışanına daha etkili bir şekilde yardımcı olabilmesi için ruh sağlığı konsültanının rollerini dört ana başlık altında kavramsallaştırmıştır.

- Bilgi eksikliğini gidermek

- Beceri eksikliğini gidermek
- Güven eksikliğini gidermek
- Nesnellik eksikliğini gidermek olarak belirlenmiştir.

Bilgi Eksikliği: Konsültasyon sürecinde kişinin yaşadığı problem durumunu algılamakta ve tanımlamakta zorlanmasını ifade etmektedir. Bu aşamada konsültanın rolü, kişinin problem durumlarıyla ilgili bilgi eksikliğini gidermek için aktarımda bulunmasıdır (Caplan, 1970).

Beceri Eksikliği: Beceri eksikliğinde, konsültasyon alan kişi sorunu tanımlayabilmekte ancak sorunla baş edebilmeye yönelik tatmin edici bir çözüme sahip olamamaktadır. Konsültanın bu aşamadaki rolü, problemin doğası hakkında bilgi edinmek ve çözüm önerileri sunmaktır (Gallessich, 1982).

Güven Eksikliği: Konsültasyon alan kişinin problemle karşılaştığında sahip olduğu becerileri kullanmaya ilişkin bir kararlılık ortaya koyamaması ve çekimser kalmasını ifade etmektedir. Bu tür durumlarda konsültanın rolü, kişiyi cesaretlendirerek potansiyelini fark etmesini sağlamaktır (Rogers, 1959). Konsültan, problem çözme sürecinde konsültasyonu alan kişinin güçlü yanlarını kullanmasına yardım eder. Sıkıntılarının üstesinden gelme konusunda kişinin yeteneklerinin, kaynaklarının ve destek sistemlerinin farkına varmasına vurgu yapar (Gallessich, 1982).

Nesnellik Eksikliği: Konsültasyon sürecinde en sık karşılaşılan sorunlardan birisi objektif olamama durumudur. Konsültasyonu alan kişinin geçmiş yaşantılarının bilinçaltında oluşturduğu etkiler üzerinde çalıştığı problem durumuna objektif yaklaşmasını engellemektedir. Bu aşamada konsültan, iyi bir güven ilişkisi sağlandıktan sonra yüzleştirme yaparak, konsültasyonu alan kişinin mevcut problem durumuna yönelik yeni bakış açıları kazanmasına yardımcı olur (Akman, 2016; Caplan, 1995; Crothers ve diğerleri, 2008).

Ruh sağlığı konsültasyon modelinde çalışan bir konsültan kendisine bir amaç çerçevesinde odak noktası belirler ve aşağıdaki dört kavramsal yaklaşımdan birini seçer ve kullanır. Bunlar;

2.2.1.1. Danışan Kişi Merkezli Vak'a Konsültasyonu

Bu konsültasyon türünde, konsültasyonu alan kişinin (consultee) sorumlu olduğu hedef birey ya da grubun (client) problem durumu üzerinde çalışılır. Problem yaşayan hedef kişi ya da grubun (client) durumunu değerlendirmek, tanı koymak ve danışanın (consultee) hedef kitlede nasıl değişim gerçekleştireceği konusunda tavsiyeler alınarak konsültasyon süreci tamamlanır. Genellikle konsültasyon sürecinde yapılan değerlendirmeler, tanılamalar ve çözüme yönelik öneriler yazılı şekilde özetlenir. Konsültasyonu alan kişi süreç boyunca edinilen bilgileri bir plan dahilinde uygular. Bu konsültasyon türünde danışanın (consultee) konsültasyonu alan kişide beceri geliştirmesi ikincil bir amaçtır (Erchul ve Martens, 2010).

2.2.1.2. Konsültasyon Alan Kişi Merkezli Vak'a Konsültasyon

Bu konsültasyon, konsültasyonu alan kişinin (consultee) çalışma ortamında sorumluluğundaki kişilerle (client) yaşadığı problemleri çözmeyi içerir. Konsültasyonun amacı, konsültasyonu alan kişinin mesleki becerileri eksikliklerini gidermektir. Danışanın hedef kitlesindeki kişileri (client) geliştirilmesi ikincil amaçtır (Caplan, 1970).

2.2.1.3. Program Merkezli Yönetimsel Konsültasyon

Bu konsültasyon, yardıma ihtiyaç duyan kişi merkezli konsültasyona benzeyen bir yapıdadır. Her iki konsültasyon türünde de konsültan problem alanıyla ilgili uzman rolündedir ve problemin üstesinden gelebilmek için konsültanın önerileri dikkatte alınır. Yardıma ihtiyaç duyan kişi merkezli konsültasyon türünde konsültan; hedef kişi ya da grubun problemine ilişkin değerlendirmeler, tanılamalar ve çözüm için öneriler yaparken program merkezli yönetimsel konsültasyonda; konsültan yeni bir programın geliştirilmesini ya da örgütsel işleyişin bazı yönlerini çevreleyen sorunları ele alır (Caplan, 1995; Erchul ve Martens, 2010).

2.2.1.4. Konsültasyona Başvuran Kişi Merkezli yönetimsel konsültasyon

Bu konsültasyonun amacı, idari personelin profesyonel işleyişini geliştirmektir. Konsültanın rolünün sınırlarının geniş olduğu bu türde, sadece danışanın (consultee) konsültasyona getirdiği problem durumları ile ilgilenilmez ayrıca örgütsel problemlerin tanımlanmasında ve değerlendirmesinde de aktif rol alınır. Yani, konsültan sağlıklı bir

örgüt geliştirme üzerine çalışır. Bunun için örgüt bünyesindeki tüm personelin ruh sağlığını iyileştirici politikalar geliştirebilir (Caplan, 1995; Dollarhide ve Saginak, 2003; Muro ve Kottman, 1995).

2.2.1.5. Toplum Merkezli Bir Amaca Yönelik Konsültasyon

Bu konsültasyon türünde amaç, ruh sağlığı servisleri ile ilgili geçici bir program geliştirirken aynı zamanda başvuran kişinin toplumda karşılaştığı sorunlarla başa çıkmasını sağlamaktır (Caplan, 1993; Werner, 1978).

2.2.1.6. Konsültasyona Başvuran Kişi Merkezli Bir Amaca Yönelik Konsültasyon

Bu konsültasyonun amacı, iş birliği ile konsültasyona başvuran kişinin geçici ruh sağlığı hizmetlerinden kaynaklanan sorunları tanımlamak ve konsültasyona başvuran kişinin bu problemlerle başa çıkma becerilerinin geliştirilmesidir (Caplan, 1993; Werner, 1978).

Sunulan bu altı tür konsültasyon modeli ; bireylerle, gruplarla, ebeveyn, öğretmen, yönetici ve meslektaşlarla yapılacak konsültasyon çalışmaları için uygun stratejiler planlanmasına kaynaklık eder.

2.2.2. Davranışsal Konsültasyon Modeli

Davranışçı konsültasyonun temel varsayımı bireylerin öğrenme ve bilgi eksiklerinden dolayı etkisiz şekilde davrandıkları üzerinedir (Zins ve Erchul, 2002). Problem çözmeyi merkezine alan davranışçı konsültasyonda, daha çok insan davranışının oluşma süreçlerine ve bunların nasıl değiştirilebileceğine odaklanılır (Bergan ve Tombari, 1975). Temeli, davranış psikolojisi ve öğrenme psikolojisine dayanan davranışçı konsültasyon; davranışı belirler, müdahale eder ve davranışsal performansı değerlendirir. Bu modelde amaç sadece kişiye istendik davranışların kazandırılması değil aynı zamanda davranışın meydana geldiği çevrede değişiklikler yapmaktır (Muro ve Kottman, 1995). Davranışsal konsültasyon yaklaşımı bireylerde birçok alternatiften en etkili olanı seçme becerisini geliştirmeyi amaç edinir. Bireylerin problem çözme becerileri geliştirilerek karşılaştıkları problem durumlarında etkililikleri artırılabilir ve aynı zamanda konsültasyonu alan kişinin becerisi geliştirilir (Bergan ve Kratochwill, 1990; Mannino, Trickett, Shore, Kidder ve Levin, 1986; Vernberg ve Reppucci, 1986).

Davranışçı konsültasyon türünde problem belli bir davranışla tanımlanır. Katılımcılar tarafından bu davranış analiz edilir ve değişimi sağlayacak stratejiler ya da gözlenebilir, ölçülebilir amaçlar belirlenir (Wilkinson, 2005). Bu süreçte konsültan ve konsültasyon alan kişi iş birliği içerisinde davranışsal yaklaşımı kullanarak çalışmaktadır. Ancak diğer konsültasyon modellerine kıyasla konsültanın bu modeldeki rolü, yapılandırılmış ve yönlendirici bir tarzdadır. Başka bir deyişle konsültan daha çok uzman rolündedir. Bundan dolayı izlenecek yöntemin planlanmasında, kullanılacak tekniklerin belirlenmesinde daha aktif bir rol oynamaktadır (Davis-Kean, 2005; Muro ve Kottman, 1995).

Öğretmen merkezli bir yaklaşım olan davranışçı konsültasyon; öğretmenlere, öğrencilerde görülen davranış problemlerine karşı etkili başa çıkma yöntemleri konusunda yardım etmeyi amaçlamaktadır (Keys, 1986). Böylelikle; okulda, sınıf içinde ve öğrenciler tarafından sergilenen arzu edilen davranışlar artırılmış ve istenmeyen davranışlar azaltılmış olur (Spiegler ve Guevremont, 2010). Davranışların değiştirilmesi ya da şekillendirilmesini hedefleyen davranışsal konsültasyonun uygulaması sınıf ortamlarında veya aile içerisinde istenmeyen davranışların azaltılmasına olanak sağlar. Öğrencinin sergileyeceği istenmeyen davranışlar sadece kendisini değil temas halinde olduğu diğer bireyleri de etkileyeceği için davranışçı konsültasyonun etkili bir şekilde uygulanması önemlidir.

Davranışsal konsültasyon modelinde konsültasyon süreci dört aşamadan meydana gelmektedir.

- 1. Problemin Tanımlanması:** Konsültasyon sürecine öncelikle problem alanın tanımlanması ve gözlemlenebilen problemlili davranışların belirlenmesi ile başlanılır. Ardından belirlenen problemlili davranışlarının ortaya çıkma sıklığı, yoğunluğu ve süresi hesaplanır. Problemlili davranışı çevreleyen olaylar dizisi oluş sırasına ve sonuçlarına göre tanımlanır (Bergan ve Kratochwill, 1990; Bergan, 1977; Martens, 1993a).
- 2. Problemin Analizi:** Bu aşamada verilerin yeterliliği belirlenip, değişim için hedefler oluşturulur. Ardından problemlili davranışa sebep olan olaylar sırasına ve sonuçlarına göre analiz edilir. Çıkan sonuçlara göre bir müdahale planı

oluşturulup uygulanır ve elde edilen verilerin doğrulaması yapılır (Bergan ve Kratochwill, 1990).

3. **Planın Uygulanması:** Bu bölümde, danışanın (consultee) belirlenen müdahale planı uygulayabilecek beceriye sahip olup olmadığı kontrol edilir ve yetersizlik yaşadığı konularda desteklenir. Ayrıca veri toplama ve genel müdahalelerin planları izlenerek planda revizyon yapılıp yapılmayacağı belirlenir (Bergan, 1977; Bergan ve Kratochwill, 1990).
4. **Problemin Değerlendirilmesi:** Bu aşamada, müdahale hedeflerinin yerine gelip gelmediği kontrol edilir. Planın etkililiği değerlendirilip, planın devam edip etmeyeceği ya da terminolojisinde herhangi bir değişiklik yapılıp yapılmayacağı tartışılır. Ardından konsültasyon ya sonlandırılır ya da problem çözme aşamaları tekrardan gözden geçirilir (Bergan ve Kratochwill, 1990).

2.2.3. Birleştirilmiş Davranışsal Konsültasyon Modeli

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli; geleneksel öğretmen merkezli ve aile merkezli konsültasyon yaklaşımlarının birleştirilmiş halidir (Sheridan ve Kratochwill, 2007). Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli, öğretmen ve ebeveynlerin konsültasyon sürecinde konsültasyon alan kişiler olarak bir arada, öğrenci ile ilgili akademik, sosyal ve davranışsal konularda çalıştıkları, yapılandırılmış ve dolaylı konsültasyon türüdür (Sheridan ve Kratochwill, 1992). Bu modelde ekolojik yaklaşım benimsenmiş olup birey, gelişim süreci boyunca ev ve okul sistemleri içerisinde işlevlerini yerine getirmektedir. Aile ve okul sistemleri öğrenciyi karşılıklı olarak etkiler ve bu sistemler arasındaki etkileşim, çocuğun gelişimi için önemli bir yere sahiptir. Bu konsültasyon modeli, aile sistemlerinin çocuğun öğrenme ve gelişim süreçlerinde hayati bir role sahip olduğunu kabul eder ve onları amaç belirleme - karar verme süreçlerinde konsültasyona dahil eder. Ayrıca bazı durumlarda, çocukla ilgili olan diğer yetişkinleri de sürece dahil etmektedir. Böylece model, çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermek üzere yetişkinleri ve sistemleri eşitlikçi ve iş birlikçi tarzda bir araya getirerek etkileşimlerini korumakta ve geliştirmektedir (Erchul ve Martens, 2010).

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modelinin dört ana amacı bulunmaktadır (Sheridan ve Colton, 1994).

1. Problemin çözümü için sorumluluk paylaşımını gerçekleştirmek,

2. Çocuk, aile ve okul arasındaki iletişimi geliştirmek,
3. Probleme ilişkin, taraflara pratik ve geniş bilgi kazandırmak,
4. Çocuk, ebeveyn ve öğretmenin becerilerini geliştirmek

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modelinde süreç dört aşamada gerçekleşmektedir (Sheridan ve Kratochwill, 2007).

- İhtiyacın (Problemin) Tanımlanması,
- İhtiyacın (Problemin) Analizi ve Müdahalelerin Geliştirilmesi,
- Müdahale Planının Uygulanması,
- Müdahale Planının Değerlendirilmesi

Bu süreç içerisinde ebeveynler, öğretmenler ve katılımı gerekli görülürse diğer yetişkinler çocukla ilgili sorunlar üzerinde yapılandırılmış problem çözme süreci içerisinde konsültanla birlikte çalışmaktadırlar. Katılımcılar hep birlikte çocuğun probleminin tanımlanmasında, bu probleme uygun müdahalelerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde sorumluluk almaktadır. Bütün konsültasyon aşamaları bu şekilde konsültan tarafından ebeveyn ve öğretmenlerle birlikte eş zamanlı bir şekilde yürütülmektedir (Sheridan ve Colton, 1994)

2.2.4. Adleryan Konsültasyon Modeli

Okullarda çok kullanılan konsültasyon modeli olup temelini bireysel psikolojiden almaktadır. Bu modele göre her davranış kendi içerisinde bir anlam barındırır. Bu yüzden tüm davranışlara bütüncül olarak bakılmalı, davranışın değerlendirmesi bu çerçevede yapılmalıdır (Muro ve Kottman, 1995). Bireysel psikolojiye göre, motivasyon, anlama ve anlamlandırma mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Motivasyonun oluşturmuş olduğu davranışlar bireyler için sosyal bir anlam içermektedir. Bireyin en önemli ihtiyacı ise ait olma ihtiyacıdır (Carlson, Dinkmeyer ve Johnson, 2008). Konsültasyon sürecinde konsültan, konsültasyona başvuran kişilerin getirdikleri bilgileri bireysel psikoloji yaklaşımının penceresinden bakarak değerlendirmelidir.

Modelin amacı, öğrencilerin problemlerini üzerinde ekili şekilde çalışabilmenin anne- baba, öğrenen veya bireyin yaşamında anlamlı bir yere sahip yetişkinlerin yetenek ve becerilerinin geliştirmektir. Adleryan konsültasyonu beş aşamada gerçekleşir (Dollahide ve Saginak, 2003).

1. İlişkinin geliştirilmesi; konsültanın, konsültasyona başvuran kişiyi cesaretlendirilmesi.

2. Problemi belirleme ve amaç oluşturma; probleme neden olan kaynağın tespit edilmesi sürecine yönelik amaçlar belirleme.

3. Araştırma; konsültan ve konsültasyonu alan kişi birlikte probleme konu olan bireyin davranışlarının nasıl bir sosyal anlam içerdiğinin belirlenmesi.

4. Müdahale ve planlama; oluşturulmuş olan müdahale ve eylem planının uygulanması.

5. İzleme ve sonlandırma; uygulanan planın değerlendirilmesi sürecini içerir (Crothers ve diğ., 2008; Muro ve Kottman, 1995).

2.2.5. Örgütsel Konsültasyon Modeli

Örgütsel konsültasyon, organizasyondaki bireylerin kişisel tutumlarına, değerlerine ve grup süreçlerine odaklanarak bunlar üzerinde planlı değişiklikler yapmayı amaçlar. Daha çok iletişim ve karar verme becerileri üzerinde çalışmalar yapılan örgütsel konsültasyon, örgütün motivasyonunun ve üretkenliğinin artmasına yardımcı olur (Gallessich, 1982; Phillips ve Mccullough, 1990).

Örgütsel konsültasyonun temeli, sosyal psikoloji ve sistem kuramına dayana bu konsültasyonda odak merkezinde grupların, organizasyonların ve sitemlerin süreçleri vardır (Vernberg ve Reppucci, 1986). Ulusal Eğitim Laboratuvarları tarafından geliştirilen ve yaygınlaştırılan bu model, yaygın olarak yönetim konsültanları kullanılmaktadır. Ancak eğitim kurumlarında kullanımı giderek artmaktadır (Schmuck ve Miles, 1971).

Örgütsel konsültasyonda amaç, mevcut problemlerden yola çıkarak örgüt içerisindeki daha büyük problemlerin fark edilmesine yardımcı olmaktır. Bu doğrultuda konsültan, örgüt içerisinde benimsediği teoriden yola çıkarak konsültasyon sürecini başlatır ve problemlerin çözümüne katkı sunmaya çalışır (James, Kidder, Osberg ve Hunter, 1986; Mannino ve diğerleri, 1986). Diğer ruh sağlığı hizmetleri müdahalelerinde olduğu gibi, örgütsel konsültasyonda da konsültan ve konsültasyonu alan kişi arasında gönüllü, iş birlikçi ve profesyonel bir ilişki gereklidir (Sabatino, 2006). Örgütsel konsültasyon; davranış bilimi uygulamalarını temel alarak bireylere, kişilerarası ilişki dinamikleri, problem çözme becerileri, değişime uyumluluk ve

sistemin koyduğu hedeflere ulaşmada etkili olma gibi noktalarda farkındalık kazandırmayı amaçlar (Moe ve Perera-Diltz, 2009). Başarılı okul sistemlerini geliştiren veya engelleyen yapılar üzerine odaklanan örgütsel konsültasyon; öğrencilere, ailelere, öğretmenlere, yöneticilere ve okul bölgesindeki topluluklara önleyici ve iyileştirici yardım sağlar (Brown, Bell ve Galabert, 1998; Reddy, Barboza-Whitehead ve Files, 2000).

2.2.6. Program Konsültasyon Modeli

Program konsültasyonu, bir ruh sağlığı uzmanı veya okul psikolojik danışmanının yeni bir programın planlanmasına yardımcı olmak, mevcut bir programı değerlendirmek ve gözden geçirmek veya mevcut bir programı etkileyen faktörlerin üstesinden gelmek amacıyla bir kurum ya da kuruluştaki kilit kişiye hizmet sunmasıdır (Royse ve Thyer, 2010). Program, belirlenen hedeflere ulaşmak için planlanan etkinliklerin organize edilmiş hali olarak tanımlanır (Sears ve diğerleri 2006). Program konsültasyonu, yaratıcı yaklaşımlar aracılığıyla çalışma ve analizlerde güvenilir araştırma yöntemlerinin kullanılmasını ve böylelikle karmaşık eğitim problemlerini çözmeyi ve toplumsal kaygıları hafifletebilmeyi içerir (Kettner, Moroney ve Martin, 2008). Örneğin, bir toplum ruh sağlığı merkezi, ergenlerde madde bağımlılığı programına başlamak isteyebilir, ancak böyle bir programı başlatmak veya yürütmek konusunda herhangi bir tecrübeye sahip değildir. Bu konuda program konsültasyonuna ihtiyaç duyar (Dougherty, 1995; Harrison, 2004).

Program konsültasyonu, okulların özel ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim politikaları ve prosedürlerinin başarılı olup olmadığını veya daha etkili yaklaşımların olup olmadığını inceler (Calley, 2011). Program konsültasyonunun amacı çeşitli öğrenci gruplarının özel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Program planlaması, geliştirilmesi ve politika ve hizmetlerin izlenmesi yoluyla, öğrenci akademik ve davranışsal performansı geliştirilmesi hedeflenir. Yöntemler; yenilikçi stratejilerin tasarlanmasını, yaratıcı etkinliklerin uygulanmasını ve program sonuçlarının değerlendirilmesini içerir. Örneğin; konsültan, uyuşturucu karşıtı politikaların etkililiği değerlendirip, sonrasında bu programın devam ettirilmesinin, değiştirilmesinin ya da okullardan çıkarılmasının gerekip gerekmediğine karar verir (Fraser, Richman, Galinsky ve Day, 2009).

2.2.7. Eğitim Öğretim Konsültasyon Modeli

Eğitim-öğretim konsültasyonu, problem durumlarıyla ilgili ihtiyaç duyulan bilgi-beceri, teknoloji ve kaynakları konsültasyonu alan kişiye aktarmayı hedefler. Genelde konsültan alanında uzman kişi olarak kabul edilir (Gallessich, 1982). Eğitim ve öğretim konsültasyonu, konsültasyonu alan kişinin bilgi tabanını, beceri alt yapısını veya teknolojik yeterliliklerini genişletmek için geleneksel yöntemleri kullanır (Klatt, 1999). Yöntemler; bilgi sağlamak ve yönlendirmeler yapmak amacıyla; web siteleri veya birtakım broşürleri kullanmayı içerebilir.

Eğitim öğretim konsültasyonunun amacı akademik ve davranışsal başarıyı artırmaya yönelik planlar hazırlamak, okul personelinin ve paydaşlarının kapasitesini artırmak için bilgi vermek ve yönlendirme hizmeti yapmak, farklı disiplinlerle koordinasyon ve kurumlarla iş birliği sağlamak ve personel gelişimini sürdürmek için hizmet içi eğitimler planlamaktır (Knowles, Swanson ve Holton, 2011). Böylelikle ev, okul ve toplum arasında profesyonel çalışma ilişkisi sağlanarak tüm paydaşların bilgi ve becerilerini derinleştirilmiş ve genişletilmiş olur (Sears ve diğerleri, 2012).

2.2.8. Klinik Konsültasyon Modeli

Klinik konsültasyon, ruh sağlığı uzmanları tarafından en çok bilinen alandır ve temeli gelişim psikolojisi teorilerine dayanan bu modelde konsültan; danışanların gelişimlerine katkıda bulunabilmek için psikososyal yaşam öykülerini dinler ve aile yapısı hakkında bilgi edinir. Danışanın ihtiyaçlarını tanımlar ve kaynaklarını tespit eder. Kriz durumlarındaki tepkilerini inceler ve değerlendirir (Meyer, 1993). Öğrencideki problemlerin doğru tanınması ve uygun tedavinin yapılması için öğrencinin biyolojik-psikolojik-sosyolojik yaşam döngünü incelenir.

Klinik konsültasyonda, akademik öğrenmeyi ve gelişmeyi olumsuz etkileyen sorunları hafifletmek için, klasik sosyal çalışma değerlendirmesi ve planlı değişim yöntemleri kullanılır (Greenspan ve Greenspan, 2003). Başarılı okul performansı desteklenir ve öğrenci performansını engelleyen sorunları önlemek, düzeltmek veya tedavi etmek için uygun bir teşhis ve tedavi planı formüle edilmeye çalışılır (Walsh, 2009).

Yukarıda belirtilen konsültasyon modellerinin okullarda kullanılmasına rağmen bazı araştırmacılar okul psikolojik danışmanları için en kullanışlı ve kapsamlı

olanlarını; sağlama, reçete, arabuluculuk ve iş birliği modeli olarak sıralamışlardır (Keys ve diğerleri, 1998; Schein, 1978).

Sağlama Modeli: Geliştirilen ilk konsültasyon modeli olup uzman modeli olarak da bilinir. Bu model, konsültasyona başvuran kişinin belirli bir problem durumu ile ilgili algısal becerilerinin zayıf olduğu ve çok fazla zamanının olmadığı durumlarda kullanılır (Kurpius ve Ruvinson, 1978). Bu modelde konsültanlar bilgiyi toplar, analiz eder ve konsültasyona başvuran kişiye bilgi sağlayıcı bir rodedir. Temel amacın bilgi toplamak olduğu bu modelde probleme açıklık getirmek ve tespit etmek için bu gereklidir (Dougherty, 2005).

Reçete Modeli: Doktor hasta modeli olarak da bilinen bu modelde, konsültanlar konsültasyona başvuran kişilerde hedeflenen üçüncü kişi ile ilgili neyin yanlış olduğu ve ne yapılması gerektiği konusunda öğüt verir. Bu model daha çok konsültasyona başvuran kişinin müdahale yöntemlerine ilişkin güven eksikliği yaşadığı konularda vurgulanır (Kurpius ve Brubaker, 1976).

Ara Buluculuk Modeli: Konsültanların koordinatör gibi davrandıkları bu modelde, temel amaç problemleri çözmeye çalışan bireylere sistematik şekilde yardım sunmaktır (Baker ve Gerler, 2008). Bu amaca hizmet etmenin ilki, hali hazırda sağladıkları hizmetleri koordine etmek ikincisi ise, problemin çözümüne yönelik kabul edilebilir alternatifler oluşturmaktır.

İşbirliği Modeli: Problem çözme sürecinde konsültanların kolaylaştırıcı rol üstlendiği bu modelde, konsültanların ana rolü, konsültasyona başvuran kişi ya da kişilerin halihazırdaki problemlere çözümler bulmasına etkin katılımını sağlamaktır. Konsültasyona başvuran kişilerin (anne-baba, öğretmenler, psikolojik danışmanlar, toplum kuruluşlarındaki profesyoneller vb.) kendi problemlerini açıkça tanımlayabilirler, analiz edebilirler, işlevsel çözümler üretebilirler, uygularlar ve kendi eylem planlarını değerlendirebilirler (Keys ve diğerleri, 1998). Başarılı bir konsültasyon süreci için konsültanlar, konsültasyonu alan kişi ile birlikte belirlenmiş bir amaca yönelik kaynakları toplayarak, problem durumu üzerinde iş birliğine dönük çalışmalar yaparlar (Dougherty, 2005).

2.3. Düzeylerine Göre Konsültasyon Türleri

Konsültasyon farklı düzeylerde sunulan bir yardım hizmetidir(Kurpius, 1988). Uygulamada en çok kullanılan türleri bireysel konsültasyon, grup konsültasyonu ve kurumsal/toplumsal konsültasyon olarak sıralamıştır.

2.3.1. Bireysel Konsültasyon

Kahn'a (1976) göre bireysel konsültasyon, konsültasyona ihtiyaç duyan bireye problemi ile ilgili olarak kendi kendini yönetebilme becerisini kazandırmaya odaklanır. Bireysel konsültasyon çıkış noktası dışsal yönlendirilen tedavi yöntemlerinin yeterince etkili olmamasıdır.

Bireysel konsültasyon düzeyinde karşılıklı güven ve saygının önemli olduğu belirtilmiştir (Kurpius, 1986a). Genellikle bir beceri veya çözüm sunma modeli içeren bireysel konsültasyon, konsültasyona baş vuran kişinin kişinin belirgin bir probleminin olmaması yani sistemsel bir müdahalenin yapılamadığı durumlarda kullanılmaktadır (Fuqua ve Newman, 1985).

Bireysel konsültasyon sürecinde Kahn (1976) bağımsız dört unsur olduğunu belirtmiştir. Bunlar; bireyin davranışlarını gözlemlediği (kendini izleme), bireyin var olan problemine ilişkin derecelendirme (kendini ölçme), birey değişim için yöntemler belirler ortaya çıkartma ve uygulama (kendine arabuluculuk) ve bireyin her zaman kendini yönetme sürecini izler ve beklenen etkilerini değerlendirme (kendini koruma) şeklinde ifade edilmiştir.

2.3.2. Grup Konsültasyonu

Birden fazla bireyin benzer problemi yaşadığı durumlarda genellikle iş ortamlarında kullanılan konsültasyon türüdür (Kurpius, 1986a). Grup konsültasyonunda grubun problem çözmeye veya bireylere odaklanabileceği belirtilmektedir. Probleme odaklanan gruplarda konsültan, katalizör ve kolaylaştırıcı bir rol üstlenir fakat kişi odaklı gruplarda ise konsültan, kişinin problemini anlamasını sağlamak için grubun ekip olmasına yardım eder (Sears ve diğerleri, 2006).

Grup konsültasyonunun ilklerinden ve etkili şekilde kullanılan türü C grubu konsültasyonudur (Dinkmeyer, 1971; Dinkmeyer ve Carlson, 1973; Dinkmeyer ve Carlson, 2006). Yaklaşımın C grubu şeklinde adlandırılmasının sebebi tüm boyutlarının

C ile başlamıştır. İş birliği (Collaboration), konsültasyon (Consultation), açığa çıkarma (Clarification), yüzleştirme (Confrontation) ilgi (Concern), gizlilik (Confidentiality) ve kendini adama (Commitment) şeklindedir. Bu konsültasyon türünün temel amacı, insan davranışlarıyla ilgili yeni bilgileri grup üyelerine sunmaktır. İş birliği; grup üyelerinin iş birliği içerisinde birlikte çalışmalarını, konsültasyon, üyelerin birbirinden geri bildirim almaları ve geri bildirim vermeleri, açığa çıkarma; üyelerin duygu düşünce ve davranışlar arasındaki ilişkiyi keşfetmeyi, yüzleştirme; üyelerin birbirleriyle açık paylaşımda bulunması, ilgi; birinin diğerine empati göstermesi, gizlilik; grup içinde paylaşılanların orda kalması, kendini adama ise yaşamlarında değişikliği ifade etmektedir. Ayrıca grup üyelerinin eşitlikçi ve iş birlikçi şekilde birbirlerinden geri bildirim almaları ve birbirlerine geri bildirim vermeleri de önemlidir (Dinkmeyer ve Carlson, 2006).

2.3.3. Toplum/Kurum Konsültasyonu

Çevresel haritalamanın önemine vurgu yapan toplumsal/kurumsal konsültasyon, optimal akıl sağlığı ortalamalarından daha düşük olan bireylerin bulunduğu yerlerde, hedef popülasyonun durumunu iyileştirmek üzerine çalışır (Conyne, 1975). Toplum/kurum konsültasyonu bireysel ve grup konsültasyonundan daha kapsamlı bir konsültasyon düzeyi olup, konsültanların, etkili olabilmeleri için sistemlerle ilgili karmaşık durumları çözebilmek için çok yönlü bilgiye hakim olmaları önemlidir (Sears ve diğerleri, 2006). Toplumsal/kurumsal konsültasyon hizmetlerinin artmasıyla birlikte hedef popülasyondaki bireylerin akıl sağlığının geliştiği görülmüş, psikolojik danışmaya gereksinimlerinin azaldığı tespit edilmiştir (Lee, 2006a; Lee ve Walz, 1998).

Kurumsal/ toplumsal konsültasyon sürecinde, çevresel faktörlere odaklanıp, küresel değişimi savunulmaktadır. Yani, kişi ile ilgili değişiklik yerine sistem yapısını değiştirmenin üzerinde çalışılmasının daha etkili olacağı varsayılmaktadır (Barrow ve Prosen, 1981).

2.4. Konsültasyon Sürecinde Aşamalar

Birçok konsültasyon süreci gelişimsel aşamaları temel alarak uygulanmaktadır (Wallance ve Hall, 1996). Bu alanda bilinmiş konsültasyon sürecinin aşamalarını tanımlayan iki farklı model vardır.

Splete (1982a) göre danışanların önceden belirlenen konularda konsültanla iş birliği halinde çalıştığı varsayımına dayanan dokuz aşamalı sürecidir.

1. Kontrat Öncesi: Konsültan, konsültasyon sürecinde kullanacağı kişisel becerileri ve uzmanlık alanlarını belirler.

2. Kontrat Ve İlişkiyi Keşfetme: Konsültan kendisi ile danışan arasında daha formal bir düzenleme yapar. Bu süreçte konsültasyona başvuran kişinin hazır oluşu ve konsültanın tepki verme becerisi ön planda tutulmalıdır.

3. Kontrat Yapma: Hangi hizmetlerin sunulacağı ve nasıl sunulacağını tanımlayan ortak bir anlaşma yapılır.

4. Problemin Tanımlanması: Hem konsültan hem de konsültasyona başvuran kişi, üzerinde çalışılacak sorunu ve ulaşmak istenen sonucu belirler ve tanımlar.

5. Problemin Analizi: Bu aşamanın merkezinde, olası çözümlerin üretilmesi ve gerekli bilgilerin gözden geçirilmesi vardır.

6. Geri Bildirim ve Planlama: Ortaya konulan çözümler değerlendirilir ve bu çözümlerin başarılı olma olasılıkları belirlenir. Daha sonra bir ya da daha fazla çözüm planı uygulanır.

7. Planı Uygulama: Konsültasyona başvuran kişi konsültanın desteği ile planı uygular.

8. Planı Değerlendirme: Hem konsültan hem de konsültasyona başvuran kişi istenilen sonuca ulaşmada planın ne kadar etkili olduğunu birlikte değerlendirir.

9. Sonuç ve İlişkiyi Sonlandırma: Konsültandan bağımsız olarak veya konsültanla birlikte her iki tarafta neler olduğu ile ilgili olarak süreci gözden geçirir ve herhangi bir izlem görüşmesine gerek olup olmadığı ile ilgili plan yapar.

Konsültasyon süreci ve aşamalarını tanımlayan ikinci bir model Dustin ve Ehl (1984) tarafından önerilmiştir. Bu model, başlama, problemi tanımlama, uygulama, izleme ve değerlendirme ve sonlandırma olarak 5 aşamadan oluşmaktadır. 1. Başlama; bu süreçte ilişki kurma güven duygusu oluşturma üzerinde çalışılır. 2. Problemi tanımlama; 3. Tarafın gerçekte var olan probleminin belirlenmesine odaklanılır. 3. Uygulama bu aşamada uygulanacak yöntemler belirlenir ve bir zaman çizelgesi oluşturulur. Ayrıca bu aşamasının en önemli parçası geri bildirimdir. 4. İzleme ve

değerlendirme, bu aşamada konsültasyona başvuran kişinin değişim sonuçlarından memnuniyeti üzerinde durulur. 5. Sonlandırma; bu aşamada konsültan ve konsültasyonu alan kişi konsültasyon hizmetinin ekili olan kısımları ve daha az etkili olan kısımlarını değerlendirerek konsültasyonu sonlandırır.

2.5. Konsültasyonun Psikolojik Danışma, Süpervizyon ve Arabuluculuk Hizmetleriyle Karşılaştırılması

Psikolojik danışma, süpervizyon, arabuluculuk gibi bireye yardım hizmetleriyle karıştırılabilen konsültasyon hizmetinin gelişimi hala devam etmektedir. Bu bağlamda konsültasyon hizmetinin diğer yardım hizmetlerinden farklı kılan noktalar vardır.

Konsültasyon, ruh sağlığı uygulama alanlarının; süpervizyon, psikolojik danışma ve arabuluculuk gibi ruh sağlığı uygulamalarını kapsayan karmaşık bir yetkinliktir. Genel olarak, konsültasyona ait özellikler şu şekilde belirtilmiştir (Gallessich, 1985; Fuqua ve Kurpius, 1993; Newman, 1993):

- Konsültasyon, değer sistemlerine ve etiğe dayanır. Çeşitli rollere ve ilişki kurallarına göre düzenlenir. Amaç yönelimlidir; bir hedefi vardır ve bu hedef sıklıkla işle ilgilidir.
- Konsültasyon, üçlü bir yapıdır ve süreç yönelimlidir; verilerin toplanmasını, çözümlerin önerilmesini ve destek sunulmasını içerir.
- Konsültasyon hizmeti çeşitli uzmanlık alanlarıyla (süpervizyon, psikolojik danışma ve arabuluculuk) bazı noktalarda benzer özellikler göstermiş olsa da kendine has birtakım farklılıklar içerir.

Konsültasyon, psikolojik danışma hizmetinden iki açıdan ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, psikolojik danışmanlığın doğasında ikili ilişkinin olmasıdır. Bu ilişkinin tarafları hizmeti sunan (danışman) ve hizmeti alan (danışan, öğrenci, ebeveyn vb.) kişilerdir. Psikolojik danışmada, danışman doğrudan danışanlarına yardımcı olurken; konsültasyonda konsültanlar aracılığıyla danışanlara dolaylı şekilde yardımcı olunur ve doğasında üçlü bir ilişki bulunmaktadır. (Nelson ve Shifron, 1985). Konsültasyonda terapötik becerilerin kullanılması önemli olmasına rağmen tedavi sürecinde bir sözleşme yapılması söz konusu değildir. İkinci farklılık ise, psikolojik danışma, hizmeti alan kişinin kişisel problemleriyle ilgilenirken konsültasyon, yardımı arayan kişinin kendi kişisel sorunlarıyla değil işle ilgili ya da sorumlu olduğu kişiyle ilgili

problemlerle ilgilenmektedir (Caplan, 1970; Lambert ve diğeri, 2004). Ayrıca konsültasyon sürecinde öncelikli olarak problemlere ve konulara dikkat edildiği için konsültanlar duygular yerine içeriğe daha fazla odaklanırlar (Kurpius, 1978). Konsültasyon ile psikolojik danışma arasındaki bir diğeri farklılık uygulayıcıların rolüdür. Psikolojik danışmanlar, birlikte çalıştıkları kişilerin pozisyonlarını değıştirme konusunda çalışırken; konsültanlar ise daha çok katalizör rolü oynar. Bunun nedeni ise konsültanların, konsültasyona başvuranların veya danışanları üzerinde doğrudan bir denetime sahip olmamasıdır (Kurpius, 1986).

Konsültasyonla karıştırılabilen diğeri bir yardım hizmeti ise süpervizyondur. Süpervizyon, bireyin mesleki bilgi-beceri, güven, objektiflik ve kişiler arası etkileşim gibi konularda yeterliliğinin gelişmesini denetleyen bir süpervizörün bulunduğu hiyerarşik bir ilişkiye sahipken konsültasyonda; konsültan ve konsültasyon alan kişi (yardım arayan) arasında bir hiyerarşi yoktur, eşitlikçi bir ilişki vardır (Caplan,1970). Bir süpervizör, denetim otoritesini ve değıerlendirme yetkisini elinde tutarken; bir konsültan, konsültasyonu alan kişi ile iş birlikçi yaklaşıma dayalı akran ilişkisi kurar (Lambert, Sandoval ve Yandell, 1975). Süpervizyon konsültasyondan farklı olarak ikili ve devam eden bir ilişkidir. Aksine konsültasyon ise geçici ve üçlü bir ilişkidir (Kurpius, 1986).

Arabuluculuk ise problem çözüme amacını taşıması, üçlü doğası, yoğun olarak işbirliğini kullanması ve taraflar arasında eşitlikçi bir ilişkiye sahip olması dolayısıyla konsültasyona benzemekle birlikte çatışma çözüme becerisi gibi kişisel sorunlarla ilgilenmesi, öğretim işlevini asla kullanmaması yönünden konsültasyondan ayrılmaktadır (Caplan, 1970).

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Konsültasyonla ilgili Türkiye’de Yapılmış Araştırmalar

Türkiye’de konsültasyon ile ilgili yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. Yapılmış olan çalışmalar daha çok okul psikolojik danışmanlarının veliler ve sınıf öğretmenleri ile yapmış oldukları konsültasyon çalışmalarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Ayrıca yapılan diğeri çalışmalar konunun farklı yönlerini açıklar niteliktedir.

Karakuş (2008) ilköğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının sınıf öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleri ile yaptıkları konsültasyon çalışmalarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, okul psikolojik danışmanlarının sınıf öğretmenleriyle yapmış oldukları konsültasyon çalışmaları sorulduğunda, araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının tamamının sınıflarda uygulanacak olan rehberlik etkinlikleri ve öğrenci davranış sorunları (davranışlarını kontrol edememe, hiperaktivite bozukluğu, hırsızlık vb.) konularda, bazılarının ise bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama, özel eğitim (öğrenme güçlüğü, konuşma bozukluğu), ailevi sorunlar ve eğitsel başarı konularında konsültasyon hizmeti sunduklarını belirlenmiştir. Aynı çalışmada okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmeti sunarken izledikleri herhangi bir konsültasyon modeli olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Yine benzer çalışmada okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerinin nasıl olması gerektiği konusunda düşüncelerine yer verilmiştir. Okul psikolojik danışmanları, konsültasyon hizmetlerinin bir sistem dahilinde sunulması gerektiği, konsültasyon konusunda eğitimlerinin yetersiz olduğu ve bu konuda eğitimden geçirilmeleri gerektiği konusuna vurgu yapmışlardır.

Yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre okul psikolojik danışmanlarının veli, öğretmen ve idarecilere yönelik konsültasyon çalışmaları betimlenmiştir. Veliye, öğretmen ve idarecilere yönelik olarak en çok özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların tespiti, yönlendirilmesi ve çeşitli materyallerin sağlanması, öğretmen ve idarecilere yönelik sunulan konsültasyon hizmetlerinin çoğunlukla envanter uygulamaları ve sonuçlarının değerlendirilmesi, veli ve öğretmen, kaynaştırma öğrencileri konusunda bilgilendirme, akademik başarısızlığı olan çocuklar ve verimli ders çalışma konuşlarında, sadece öğretmenlere yönelik olan konsültasyon hizmetleri sınıf rehberlik planlarının hazırlanması ve etkinliklerin uygulanması konusunda, sadece idarecilere yönelik olan verilen konsültasyon, rehberlik ile ilgili bazı bilgilerin paylaşılması, oryantasyon eğitimi hazırlama, sadece veliye yönelik olan konsültasyon hizmetleri ise üst eğitim kurumlarının tanıtılması, sınav siteleri, aile içi iletişim ve çocukların gelişim özellikleri konularında konsültasyon hizmeti sunulduğu belirtilmiştir (Şeyhoğlu, 2016).

Yapılan araştırmalar okul psikolojik danışmanlarının; sınıf öğretmenleri, sınıf rehber öğretmenleri ve anne-babalar ile yaptıkları konsültasyona odaklanmış olduklarını göstermektedir. Ancak okul psikolojik danışmanının mesleklerini icra

ederken karşılaştıkları problem durumlarını çözmeye yönelik yapmış oldukları konsültasyon çalışmalarını inceleyen araştırmaya rastlanmamakla birlikte konuya en yakın şekilde değerlendirilebilecek okul psikolojik danışmanının hizmet içi eğitim ihtiyaçları, lisans eğitiminin yeterli ve yetersiz bulunan yanlarını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur.

Güven, Kılıç, Hayran ve Büyüksevindik'in (2016) okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik yapmış oldukları çalışma sonuçlarına göre hizmet içi eğitim ihtiyaçları en çok sırasıyla; öğrenciyi tanıma teknikleri (zeka testleri, kişilik testleri, dikkat testleri, drama ve oyun), psikolojik danışma becerileri (gestalt, bilişsel davranışçı, çözüm odaklı vb.) ve davranış problemleri ve uyum güçlükleri (intihar vb.) konu alanları olarak bulunmuştur. Yine aynı çalışmada kadın psikolojik danışmanların erkek psikolojik danışmanlara göre; mesleki kıdemi az olanın mesleki kıdemi çok olana göre; alan dışı çalışanların alan çalışanlarına göre daha fazla hizmet içi eğitim ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır.

Gündüz ve Çelikkaleli (2009) yaptığı çalışma sonucuna göre ilk ve ortaöğretim okullarında hizmet veren okul psikolojik danışmanlarının mesleki yetkinlik inançları cinsiyet, hizmet süresi, çalışılan okul türü, sosyal destek kaynağı ve hizmet verilen öğrenci sayısına göre değişkenlik göstermektedir. Hizmet süresi daha fazla olan okul psikolojik danışmanları psikolojik danışma becerilerini kullanma konusundaki yetkinliklerinin mesleğin ilk yıllarında olan okul psikolojik danışmanlarına göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının, hizmet verdikleri öğrenci sayılarına göre yetkinlik inançları incelendiğinde, öğrenci sayısı az olan psikolojik danışmanların psikolojik danışma yetkinlikleri diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Uzbaş (2009) yaptığı çalışmada; psikolojik danışmanların görev yaptıkları kurumlarda gözlemledikleri başlıca problem alanlarını; davranışsal, akademik, kişisel/sosyal, ailevi ve gelişim dönemine özgü sorunlar olarak sıralamıştır. Davranışsal problemler kategorisinde, üç başlığa yer verilmiştir. Bunlar, genel davranış sorunları, şiddet ve madde kullanımınıdır. Akademik problemler başlığı altında yer verilen problemler; okul başarısızlığı, sınav kaygısı, motivasyon, yetersiz çalışma yöntemleri ve zaman yönetimidir. Kişisel/sosyal problemler, akran ilişkileri ile ilgili sorunlar ile kişisel sorunları içermektedir. Bunun yanında araştırmadan elde edilen sonuçlar,

ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların, okulda şiddet ve saldırganlığı önleme konusunda kendilerini yeterince donanımlı algılamadıklarını ve bu alanda eğitim çalışmalarına gereksinim duyduklarını göstermektedir.

Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012) tarafından alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları konulu yapılan araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların mesleklerini icra ederken kendilerini yetersiz buldukları konuların başında (%25), psikolojik danışma kuramlarını uygulama, (%10.2) özel eğitim ve kaynaştırma, (%9.3) klinik özel vakalar (ergenlik, öfke, intihar, istismar, ensest, ölüm vb.) (%9.3) sınav/ tercih danışmanlığı/ sınav kaygısı, (%5.5) psikolojik testler, (%5.5) ilköğretimde çocuklar ile çalışmak/çocuklarla iletişim, (%3.7) travma/kriz müdahale, (%3.7) müşavirlik hizmetleri, (%3.7) bilimsel araştırma ve istatistik, (%2.8) grupla psikolojik danışma gibi konular geldiği ortaya çıkarılmıştır.

Dinçel ve Demirbaş-Zorbaz (2015) okulöncesi ve ilkokullarda görev yapan 183 kadın,61'i erkek toplam 244 okul psikolojik danışmanı ile yapmış olduğu çalışma sonuçlarına göre, okul psikolojik danışmanlarının en çok okul disiplin sorunları (145), akran ilişkileri (117), aile içi çatışma (84), öfke kontrol (74) karşı çıkma bozukluğu (73), öğrenme güçlükleri (72) boşanma (67), ayrılık kaygısı (61) zorbalık (61) ilgisizlik-ihmal (56) ve ADHD (53) gibi durumlar ile çok karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

Gültekin ve Arıcıoğlu'nun (2012) yapmış oldukları araştırmaya göre farklı eğitim seviyelerindeki okul psikolojik danışmanlarının devam eden eğitim ihtiyaçları sırasıyla en çok; psikolojik danışma uygulamalarında güncel konular (%58,70), psikopatoloji (%56,52), çocukla oyun teknikleri (% 56,52) psikolojik testlerin uygulanması (%54,35) intihar riskini değerlendirme ve yönetme (%54,35), krize müdahale (%50) psikolojik danışma, psiko-eğitim ve akran grupları için grup dinamiklerini anlama (%50), uygun danışma modellerinin seçilmesi ve uygulanması (%47,83), zorbalıkla başa çıkma, şiddeti ve saldırganlığı azaltma (%47,83), grupla psikolojik danışma yöntemleri (%43,48), mesleki gelişim ve mesleki danışmanlık (%41,30) çocuk ve ergen gelişimi (% 36,96), farklı kültürlerden öğrencilerle çalışma (%34,78) akademik, kişisel / sosyal gelişim (%34,78), test değerlendirme teknikleri (% 32,61), bağımlılık (%32,61) öğrenme güçlüğü (%30,43), çok kültürlü yapılarda psikolojik danışma (%26,09), diğer insani hizmet sağlayıcılarla ilişkiler (%26,09), test geliştirme teknikleri (%26,09), etik

standartlar ve yasal sorumluluk (%21,74), zihinsel engelli bireylerle çalışma (%21,74), etkili sunum teknikleri (%21,74), gelişimsel sorunlar (%21), konsültasyon (%17,39), psikolojik danışma teorileri (%13,04) şeklinde ortaya çıkmıştır.

Akman, Baydemir, Akyol, Arslan, ve Kükütçü (2011) tarafından yapılmış olan çalışma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin, şiddet içerikli davranışlar (itme, vurma fırlatma, ısırma vb.) ve iletişim (dinleme, duygularını ifade edememe, göz teması ve özgüven eksikliği) konularında problem yaşadıkları görülmüştür. İlkokul düzeyinde yapılan çalışma sonuçlarına göre sınıf rehber öğretmenlerinin en çok okul fobisi, akranlarla iletişim, öğrenme güçlükleri ve okula uyum gibi konularla çok sık karşılaştıkları belirtilmiştir (Kaya, Bölükbaşı Macit ve Siyez, 2012; Büküşoğlu, Aysan, ve Eermiş, 2001).

Yüksel-Şahin (2002) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, psikolojik danışmanı olmayan okulların sayısı oldukça fazladır. Okul psikolojik danışman sayısının yetersiz olmasından dolayı psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yeterli düzeyde verilememektedir. Aynı şekilde Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) araştırmasına göre rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde verilememesinin önemli bir başka nedeni, psikolojik danışmanın zamanı etkili bir şekilde kullanamamasıdır.

Doğan (2001)'e göre ise psikolojik danışmanlar yönetici ve öğretmenlerin desteğini alamadıkları, onlarla yeterli düzeyde iş birliği yapamadıkları için rehberlik hizmetleri aksamaktadır. Benzer şekilde yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre; psikolojik danışmanların yönetici ve öğretmenlerin desteğini alamamalarının önemli bir nedeni de, onların rehberlik hizmetleri konusundaki bilgilerinin eksik, görüşlerinin olumsuz ve yanlış görev beklentisi içinde olmalarından kaynaklanmaktadır (Hamamcı, Murat ve Çoban, 2004; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Kepçeoğlu, 1978).

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hizmetlerinin yeterli düzeyde verilememesinin diğer nedeni ise psikolojik danışmanların iş stresini ve mesleki tükenmişliği yüksek düzeyde yaşamaları ile mesleki doyumlarının az olmasından kaynaklanmaktadır (Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin, 2007; Çapri, 2006; Yüksel-Şahin, 2008).

2.6.2. Konsültasyonla ilgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

1970’li yıllardan sonra hızlı bir şekilde gelişen konsültasyon kavramında kuram ve araştırmaların gerçek uygulamaların gerisinde kaldığı görülmektedir (Gallessich, 1985). Yurt dışında yapılan birçok çalışma, konsültasyon kavramının öneminin giderek attığını ve disiplinler arası bir uygulama haline geldiğini göstermektedir.

Drapela (1983) tarafından yapılan araştırma, konsültasyonun doğasının tam olarak anlaşılmadığı ve pek çok psikolojik danışman tarafından yince iyi kavramsallaştırılmadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Goodyear (1976), okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kavramını yanlış yorumladıklarını ve konsültasyon etkinlikleri yaparken kendilerini yince rahat hissetmediklerini belirlemiştir. Yapılan diğer bir araştırmada, gerçek uygulamada birçok psikolojik danışmanın konsültasyon ve psikolojik danışma etkinlikleri arasında ayırım yapamadıkları bulunmuştur.

Bundy ve Poppen (1986) konsültasyon uygulamalarının okullarda önleme ve müdahale hizmetleri açısından faydalı olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca konsültasyon uygulamalarının akademik başarıyı artırdığı, benlik kavramını geliştirdiği, belli gruplarda stresi azalttığı sınıf yönetim becerilerinin daha etkili kullanılmasına yardım sağladığı ve öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağladığı belirlenmiştir (Carlson ve Dinkmeyer, 2001; Cecil ve Cobia, 1990; Coloney ve Coloney, 1992; Kamptwirth, 2006).

Hamidi ve Bagherzadeh (2010) okul psikolojik danışmanlarının okuldaki yeri ve rolü adlı çalışmada en önemli görevlerinden birinin konsültasyon olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada konuyla ilgili olarak bilimsel çalışmalar ve okul psikolojik danışmanlarının deneyimleri esas alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenler ile yapılan konsültasyonun öğrencinin gelişimine çok yönlü şekilde katkı sağladığı ve öğretmenlerin konsültasyon hizmetlerine katılım çabalarını artırdığı gözlenmiştir.

Feldman ve Kratochwill (2003) tarafından yapılan problem çözmede konsültasyonun dünü, bugünü ve geleceği başlıklı çalışmada okul psikolojik danışmanının, öğretmenler ve anne babalar ile iş birliği kurarak öğrencinin probleminin belirlenmesi, analiz edilmesi konusunda bir konsültasyon takımının oluşturulmasının önemine dikkat çekmiştir. Konsültasyon takımında bulunan öğretmen veya ebeveynlerden biri, okul psikolojik danışmanı tarafından hazırlanan önleme veya

müdahale planında problemin çözümüne yönelik önemli pozisyonda bulunmaktadır. Yine aynı çalışmada 35 farklı klinik durumda, davranışsal ve akıl sağlığına yönelik yapılan konsültasyon hizmetinin orta düzeyde etkili olduğu, fakat akademik problemi olan insanlarda daha yüksek düzeyde verim alındığı belirlenmiştir. Ayrıca konsültasyon hizmetinin büyük çocuklarda (12-18), küçük çocuklara (5-12) oranla daha etkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Bergan ve Kratochwill (1990) okullarda yapılan konsültasyon çalışmalarının etkililiğini belirlemeye yönelik çalışmalarda özellikle davranışsal problemlerin ve akademik başarısızlığın çözümlerinde konsültasyon hizmetlerinin etkili bir iyileştirme yönü olduğunu belirlemiştir.

Ayrıca konsültasyon üzerine yapılan araştırmaların hem kavramsal hem de metodolojik açıdan yürütülmesinin zor olduğu ve yapılan birçok araştırmanın da yetersiz olduğu söylenebilir. Çünkü konsültasyonu veren kişinin (konsültan), konsültasyonu alan kişi veya kişilerin bir ya da birden fazla kişi ile doğrudan çalışıyor olması konsültasyon üzerine yapılan çalışmaların etkili olup olmadığına yönelik kanıt bulmayı zorlaştırabilmektedir (Alpert ve Yammer, 1983; Fuchs, Fuchs, Dulan, Roberts ve Fernstrom, 1992; Gresham ve Kendell, 1987; Gresham ve Noell, 1993; Pryzwansky, 1986). Fakat konsültasyon üzerine yapılmış birden çok çalışmanın istatistiksel yöntemler kullanarak meta analizinin yapılması sonucu konsültasyon uygulamalarının etkili olduğunu belirlenmiştir (Smith ve Glass, 1977).

Medway ve Updyke (1985) okullarda, kliniklerde ve diğer organizasyonlarda gerçekleştirilen, 1958'den 1982'ye kadar yayınlanan 54 psikolojik danışmanın konsültasyon çalışmasının sonuçlarını incelemiştir. Araştırmada 83 konsültasyon alan (Consultee) kişinin ve konsültasyonu alan kişiyle doğrudan çalışan 100 kişinin (Client) sonuçları incelenmiştir. Medway ve Updyke'in bulgularına göre;

1. Konsültasyonu alanlar için ortalama etki düzeyi (ES) .55, konsültasyonu alan kişilerle doğrudan ilişkili kişiler (Client) için .39 olarak tespit edilmiştir.
2. Konsültasyonu alan kişilerin konsültasyon almayanlara %71 oranla daha işlevsel oldukları bulunmuştur.
3. Konsültasyonu alan kişilerle doğrudan ilişkili olan kişilerin sonuçları ise %66 oranında etkili olduğunu göstermiştir.

Meta analiz sonucu yapılan okul konsültasyonlarının etkililiğini ortaya koyan bazı çalışmalar yapılmıştır. Gresham ve Noell (1993) yaptığı meta analiz sonucu 63 çalışmada etki düzeyinin konsültasyonu alan kişiler (consultee) için .60, konsültasyonu alan kişi ile doğrudan bağlantılı olan kişiler için ise .91 olarak rapor etmiştir. Busse, Kratochwill ve Elliott (1995) 23 öğretmenle yapılan durum merkezli konsültasyonunu konu alan çalışmada konsültasyonun etki düzeyinin (ES) .95 olarak rapor etmiştir. Sheridan, Welch, ve Orme (1996) 1985-1995 yılları arasında yayınlanan bir çalışmada, 46 okul konsültasyonu sonuç çalışmasının kapsamlı bir incelemesini yapmışlardır. Rapor edilen tüm sonuçların% 67'sinin pozitif, % 28'inin nötr olduğunu ve sadece % 5'inin negatif olduğunu kaydedilmiştir.

Borders ve Dury (1992) konsültasyonun, konsültasyonu alan kişiler üzerindeki etkisini incelemiştir. Psikolojik danışmandan, konsültasyon alan öğretmenlerin daha etkili öğrenme koşulları oluşturduğu ve olumlu geri bildirimler almalarının kendilerini iyi hissettirdiği ortaya çıkmıştır. Bu durumun psikolojik danışmanların mesleki doyumlarını da artırdığı belirtilmektedir (Colloney ve Conoley, 1982; Gerley, 1985).

Clark (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının katkılarına ilişkin beklenti ve algıları incelenmiştir. Öğretmenler, rehberlik seviyesiyle iş birliği içerisinde önleyici ve gelişimsel yaklaşımların oluşturulmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sınıflarda etkili öğrenme ortamı oluşturma ve öğrencilerin davranış problemlerini çözmeye okul psikolojik danışmanları ile iş birliği içerisinde olmaya ve ondan yardım almaya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler etkili bir okul ortamında okul psikolojik danışmanlarının idare ve öğretmenler ile iş birliği oluşturmanın önemine vurgu yapmışlardır. Araştırmalar birçok okul psikolojik danışmanının; psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinde bulunurken günlük planlarında zamanlarının önemli bir kısmını (%20) sini konsültasyon hizmetlerine ayırdıklarını göstermektedir (Fagan ve Wise, 2000).

Okul psikolojik danışmanlarının ebeveynler ile yapmış oldukları konsültasyon çalışmaları sonucunda ebeveynlik duygularında artış, çocuklarına yönelik davranışlarında olumlu yönde değişme ve gelişme, çocuk yetiştirme becerilerinde iyileşme ve aile içi iletişim becerilerinde olumlu yönde gelişme olduğu belirlenmiştir (Bundy ve Poppen, 1986; Gerler, 1985).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubunu oluşturan okul psikolojik danışmanlarına ait bazı bilgiler, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin analizi, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları, kaynakları ve aldıkları konsültasyon hizmetlerinin niteliğinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada betimlemeye dayalı niteliksel bir araştırma yöntemi olan fenomenolojik desen kullanılmıştır.

Fenomenolojik çalışma, birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar (Creswell, 2015). Husserl'e göre fenomen aslında görünüşe gelen anlamına gelmektedir. Bu yüzden öncelikle görünenin kendisi, yani öznel fenomen için kullanılır (Husserl ve Tepe, 2012). Husserl, fenomenoloji ile insanların olayları nasıl betimlediklerini ve tecrübe ettiklerinin araştırılmasını kastetmiştir (Patton, 2014). Bu araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken en çok hangi konularda konsültasyona ihtiyaç duydukları, konsültasyon ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları ve aldıkları konsültasyon hizmetlerinin niteliğini ayrıntılı şekilde betimleme önemli bir durum olarak ele alınmıştır.

Fenomenolojistler, bazı bireyler tarafından tecrübe edilen fenomenin çoklu algısını çalışırlar ve bu yolla fenomene bakış açısında ve gösterilen tepkide ortak olan şeylerin neler olduğunu belirlemeye çalışırlar ve genellikle insanların benzer deneyimleri algılamalarında ve yorumlamalarında bazı ortak yönler olduğunu varsayarlar (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının bazı konularda konsültasyon hizmetine ihtiyaç duyma, başvurulun konsültasyon kaynakları ve niteliğine ilişkin değerlendirme yapma konusunda benzer deneyimler yaşadıkları varsayılmaktadır.

Nitel araştırmalar beşeri sorun olarak görülen bir problemde bireylerin veya grupların neyi amaçladığını keşfetmeye yönelik çalışma olanağı sağlar. Aynı zamanda araştırılan konular üzerine ayrıntılı ve derinlemesine bilgi vermeyi amaçlar (Craswell,

2013; Patton, 2014). Fenomenoloji ise insanların kendi yaşamlarındaki bilinçli deneyimi diğer bir deyişle gündelik hayattaki sosyal eylemleri şeklinde betimlenmektedir (Schram, 2003).

Nitel araştırma modelinin temel özelliği, katılımcıların sübjektif bakış açılarını, dünyayı algılama şekillerini ortaya koyarak olayları katılımcılar gözünden görmektir. Bu amaçla nitel araştırmalarda kullanılan mülakat (görüşme) tekniğinin en önemli yönü katılımcının olaylara bakış açısını ortaya çıkarmaktır. Katılımcıların dünya görüşünü, anlam dünyalarını, düşüncelerini ve duygularını anlamaktır. Ayrıca nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derinlemesine bilgi toplamak esastır (Kuş, 2009).

Nitel araştırmalarda, üzerinde çalışılan problem veya sorunun bütünsel bir resmi elde edilmeye çalışılır. Bu durum çoklu bir bakış açısını, bir durumda var olan birçok farkı keşfetmeyi amaçlar (Creswell ve Brown, 1992). Nitel araştırmacılar, araştırmanın konusu olan problem veya sorunla ilgili veriyi, katılımcıların yaşadığı fiziksel ortamda toplamaya eğilimlidirler. Detaylı bilginin, doğrudan insanlar ile konuşarak, onların davranışları ve kendi çevreleri içindeki eylemlerinin görülerek toplanması, nitel araştırmanın en önemli özelliğidir (Creswell, 2013). Nitel araştırmacılar başka araştırmacılar tarafından geliştirilmiş araç veya ölçeklere bağımlı olmaya ve onları kullanmaya eğilimli değildirler (Hatch, 2002).

Nitel araştırmalarda veriler tek bir veri kaynağından ziyade genelde mülakat, gözlem, doküman ve sesli-görsel veri kaynağı gibi verinin çoklu biçimleri kullanılarak toplanmaktadır. Daha sonra araştırmacılar tarafından, veriler incelenir, yorumlanır ve veri kaynaklarını kapsayan ana kategoriler ve alt kategoriler oluşturulur (Rossman ve Rallis, 2012; Merriam, 2013). Bu araştırmada veriler mülakat tekniği ile elde edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Fenomenolojik (olgubilimsel) araştırmalarda tüm katılımcıların, çalışılan olguyu tecrübe etmiş veya bu olguya ilgili tecrübeleri olan kişilerle temas etmiş olmaları önemlidir (Rolfe, 2006). Eğer katılımcıların belli özellikleri birbirlerinden çok farklı olursa, araştırmaya katılanların tecrübelerinden ortaya çıkacak esasları ve ana temaları belirlemek de zorlaşacaktır (Miles ve Huberman, 1994). Fenomenolojistler, belirli bir olguyu tecrübe etmiş ögelere ihtiyaç duyacakları için genelde amaçlarına hizmet edecek çalışma grubunu tercih ederler (Rubin ve Babbie, 2016). Bu, araştırmacının bireyleri ve mekânları çalışma için seçmesi anlamına gelir. Çünkü bu kişiler çalışma probleminin ve

çalışmanın merkezi fenomenin anlaşılmasına yönelik istekli olarak bilgiler vereceklerdir (Creswell, 2015). Bu araştırmada, araştırmanın merkez fenomeni kapsamında çalışma grubunu; beş ilkokul, beş ortaokul ve beş lise olmak üzere 15 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır.

Katılımcıların Kahramanmaraş'tan seçilmesinin nedeni araştırmacının katılımcılara ulaşımının kolay olmasındandır. Veriler toplanmadan önce katılımcılara çalışmanın içeriği hakkında bilgi verilmiş olup katılımcıların gönüllülükleri esas alınmıştır. Çalışmanın merkez fenomeni bağlamında katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.2.1. Çalışma Grubuna Ait Bazı Bilgiler

Tablo-2 : Çalışma Grubuna Ait Bazı Bilgiler

		Frekans		
Demografik Özellikler	İlkokul	<i>Cinsiyet</i>	Kadın	3
			Erkek	2
		<i>Kıdem</i>	3-5 Yıl Arası	2
			6-10 Yıl Arası	1
			26-30Yıl Arası	2
		<i>Mezuniyet</i>	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	5
	Ortaokul	<i>Cinsiyet</i>	Kadın	1
			Erkek	4
		<i>Kıdem</i>	3-5 Yıl Arası	4
			16-20 Yıl Arası	1
		<i>Mezuniyet</i>	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	5
		Lise	<i>Cinsiyet</i>	Kadın
	Erkek		4	
<i>Kıdem</i>	5-10 Yıl Arası		2	
	10-15 Yıl Arası		3	
<i>Mezuniyet</i>	Psikolojik Danışma ve Rehberlik		5	

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama amacıyla fenomenolojik görüşme ve doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Fenomenoloji insanların bir fenomeni nasıl algıladıkları, nasıl betimledikleri, hakkında ne hissettikleri, nasıl yargıladıkları, nasıl anımsadıkları, nasıl anlamlandırdıkları ve diğerleri ile onun hakkında nasıl konuştuklarına odaklanır. Bu şekilde bir veriyi toplamak için ilgilenilen fenomeni dolaylı olarak deneyimlemiş bireylerin aksine doğrudan deneyimleyen, yani o fenomenle ilgili yaşanmış deneyimlere sahip olan insanlarla derinlemesine mülakatlar yapılmalıdır (Patton, 2014).

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma tekniklerinden, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları, kaynaklarının ortaya çıkarılması ve alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliğini belirlemek için okul psikolojik danışmanları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler yüz yüze yapılmış olup katılımcılardan deneyimsel bilgi sağlamaktadır ve araştırmacının sorgulama hattını kullanmasına izin vermektedir. Bu teknikte bilgi doğal ortamdan ziyade tasarlanmış bir yerde elde edilir. Bu yüzden araştırmacının varlığı cevaplarda ön yargıya neden olabilir (Bogdan ve Biklen, 1992; Merriam, 1998; Creswell, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmelerin ses kaydına alınması ve bu kayıtların çözümleme işlemi gerçekleştirilir. Araştırmacı görüşme esnasında önceden hazırlanmış olan konu ve sorular dahilinde ayrıntılı şekilde bilgi alırken ek sorular (sondaj sorular) sorma özgülüğüne sahiptir. Araştırmacı görüşme esnasında soruların cümle yapılarını değiştirebilir, ayrıntıyı bulmak için ek sorular sorabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Görüşmelere başlanmadan önce, katılımcılara araştırmanın içeriği hakkında bilgi verilmiş olup istemeleri halinde araştırmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarına yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan dört açık uçlu soru yöneltilmiştir. Görüşme formundaki sorular, literatür taraması sonucunda alan uzmanı bir çalışan ve araştırmacı tarafından araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Görüşme formlarında yer alan soruların kapsam geçerliğini taşıyıp taşımadığını ortaya çıkarmak için alan uzmanı iki akademisyenle birlikte değerlendirme yapılmıştır. Görüşme formlarının asıl uygulanmasına geçmeden önce bir ilkokul, bir ortaokul ve bir lise okul psikolojik danışmanı ile pilot uygulama

yapılmıştır. Pilot uygulamada soruların; araştırmanın amacına uygunluğu, anlaşılır ve sıralanışının uygun olup olmadığı değerlendirilmiş, değerlendirme sonucunda şekil, amaç ve kapsam yönlerinden bir sorunun görülmediği ve görüşme formunun bu haliyle asıl uygulamada kullanılabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucunda katılımcılara yöneltilen sorularda herhangi bir değişikliğe gidilmediğinden pilot uygulamaya katılan bir ilkokul, bir ortaokul ve bir lise ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler bu araştırma kapsamında diğer verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışma grubundaki katılımcılarla yapılan görüşmeler 09/11/2018 ile 20/12/2018 tarihleri arasında farklı günlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara çalışmanın amacı ve yapılan görüşmenin gizliliği hakkında bilgiler verilmiş, katılım için gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. Okul psikolojik danışmanları ile yapılan görüşmeler görevli oldukları kurumlarda rehberlik servisinde belirlenen gün ve saatte gerçekleştirilmiş ve katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Çalışma grubundaki her bir okul psikolojik danışmanı ile yapılan görüşme ortalama 20 dakika sürmüş toplam 15 kişi ile toplamda yaklaşık 300 dakika (5 saat) süren görüşmeler yapılmıştır.

Katılımcılara (ilkokul, ortaokul, lise) aşağıda belirtilmiş sorular yöneltilmiştir.

Mülakat Soruları

1. Yapmış olduğunuz psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında kendinizi yetersiz hissettiğiniz ve konsültasyona ihtiyaç duyduğunuz alanlar nelerdir?
2. Konsültasyon ihtiyaçlarınızı kimlerden ve nasıl karşılıyorsunuz?
3. Aldığınız konsültasyon hizmetinin problem durumunuza katkısı ne yönde oluyor?
4. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarının yeterliliği hakkında görüşleriniz nelerdir?

Mülakat sorularına ek olarak mülakat esnasında katılımcılara yöneltilen sorular önceden belirlenmiş olmakla beraber, gerektiği durumlarda soru içerikleri değiştirilmeden farklı şekilde sondaj sorular sorma yoluna ve yer yer tekrar sorma yoluna da gidilmiştir. Görüşmeler sırasında açıklamalar ve sondaj sorularla katılımcıların soruları daha iyi anlamaları amaçlanmıştır.

3.4.1 Görüşmelerin Yapılması

Belirlenmiş olan görüşme soruları belli bir sıraya konulmuş ve belirlenen sıralamaya göre katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcının ismi değiştirilmeden kullanılmış olup daha sonra katılımcılara kod numaraları verilmiştir.

Çalışma grubu içerisinde yer alan ilkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına İ1'den başlayarak İ5'e kadar, ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına O1'den başlayarak O5'e kadar ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına L1'den başlayarak L5'e kadar kodlanmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken hangi konularda konsültasyona ihtiyaç duydukları, konsültasyon kaynaklarının neler olduğu ve alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini ve sürece olan katkısına yönelik oluşturulmuş açık uçlu sorular her kademedeki okul psikolojik danışmanlarına yöneltilmiş ve konu ile alakalı deneyimleri ortaya çıkarılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda amaç toplanan verileri nicel araştırmalardaki gibi sayılarla ifade etmek değil, daha çok araştırma konusunu ve sorusunu gerçekçi ve betimleyici şekilde okuyucusuna sunmaktır. Bu yüzden nitel araştırmada katılımcılara, araştırmaya konu olan durumla ilgili daha önceden belirlenmiş olan soruların yöneltilmesi, katılımcıların görüş ve düşüncelerinin doğrudan sunulması son derece önemlidir. Ayrıca toplanan verilerden doğrudan alıntılar yaparak okuyuculara sunulması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Nitel verinin en önemli özelliği katılımcıların, olgular ve süreçlerle ilgili deneyimlerini, davranışları, niyetleri, istekleri, değerleri, duygu ve düşüncelerini içeren, araştırmaya konu olan durumla ilgili bilgilerin kanaatlerin, inançların ayrıntılı şekilde aktarılmasıdır (Kümbetoğlu, 2005).

Nitel veri analizi, araştırmacı tarafından verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimlerinin ortaya çıkarıldığı, önemli değişkenlerin keşfedildiği ve hangi bilgilerin rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir (Bogdan ve Biklen, 1992).

Creswell'e (2013) göre nitel verilerin analizi altı basamakta gerçekleşmelidir. Birinci basamakta veriler analiz için hazırlanır ve düzenlenir. Bu basamakta

mülakatların çözümlenmesi, materyallerin optik ortamda taranması, varsa alan notlarının bilgisayar ortamında yazılması, görsel materyallerin listelenmesi ve bilginin kaynaklarına dayalı olarak düzenlenmesini ve sınıflandırılmasını içerir.

İkinci basamak, toplanan verilerin tamamını okuma ve inceleme aşamasıdır. Bu aşama araştırmacıya derinlemesine düşünme imkanı verir. Katılımcıların araştırılan problem durumu ile genel fikirleri, fikrin genel havası hakkında bilginin oluşmasıdır.

Üçüncü basamak verilerin kodlanması aşamasıdır. Kodlama, verilerin kategoriler içerisine alınarak düzenlenmesi ve bir kategoriye temsil eden kelimeyi yazma işlemidir (Rossman ve Rassil, 2012).

Dördüncü basamak, kodlamalar sonucu oluşan temaların belirlenme sürecini içerir. Temalar nitel çalışmalar için son derece önemli bulgular olarak görülür. Kodlama takip edilecek özel bir formülü olmayan sezgisel çözüme tekniğidir. Kodlama kesin bir bilim değil yorumlayıcı bir harekettir. Yani veri seti için yapılan kodlama kişiden kişiye değişebilir. Kodlama yalnızca bir etiketleme değil bir bağ kurmadır. Nitel kodlar kategorilerin gelişmesini ve böylece analizin bağlantılarının güçlenmesini kolaylaştıran, araştırmanın özünü ortaya koyan temel elemanlardır. Kodlama analizin kemikleridir. Bu kemiklerin birleşmesi ile analizin çalışma iskeleti oluşur (Saldana, 2009).

Beşinci basamak, betimlemeler ve temaların nitel anlatıda nasıl sunulacağına geliştirildiği süreçtir. Bu süreçte, olayların bir kronolojisini ifade eden bir tartışma, birkaç temanın detaylı tartışması veya birbirlerine bağlı temaların bir tartışması olabilir.

Altıncı basamak olan son basamakta ise sonuçların ve bulguların yorumlanmasını içerir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin kavramsallaştırılması için içerik analizi yönetimi kullanılmıştır. Bu yöntem aracılığı ile veriler kavramsallaştırılıp ardından ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir düzenleme yapılarak verileri açıklayan kategoriler ortaya çıkarılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışmada tamamlanan 15 görüşme sonrası kayıt altına alınmış dokümanlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve her katılımcı için bir klasör oluşturulmuştur. Daha sonra ses kaydına alınmış görüşme kayıtları Microsoft Office Word programında konuşmalarda değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüş olup deşifrelerin yazıcıdan çıktısı

alınarak kodlamalar el ile yapılmıştır. Saldana'ya (2009) göre el ile kodlama yapmanın araştırmacının araştırmasını daha çok sahiplenmesini ve araştırması üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasını sağladığı ifade edilmiştir.

Öncelikle görüşme ve dokümanlardan anahtar ifadeler listelenmiş yani kodlamalar yapılmış ve daha sonra da bu anahtar ifadeler ilkökul kademesi için 5 ana kategoride 21 alt kategori, ortaokul kademesi için 6 ana kategoride 29 alt kategori ve lise kademesi için 6 ana kategoride 27 alt kategori etrafında birleştirilmiştir. Son adımda, ulaşılan ana kategori ve alt kategorilere ulaşılan kadar bazı kategorilerin birkaç kez düzenlenmesi gerekmiştir.

3.6. Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenirlik

Bu araştırmada, geçerliği sağlamak üzere nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan üçgenleme, araştırmacı önyargılarının açıklanması, üye kontrolü, zengin yoğun betimleme geçerlik stratejileri kullanılmıştır (Creswell, 2013). Bir çalışmanın iç geçerliğini arttırmada belki de en çok bilinen ve uygulanan strateji üçgenleme tekniğidir (Merriam, 2013). Üçgenleme yöntemi çeşitli yöntemleri bir araya getirmek suretiyle araştırmaları güçlendirici bir rol oynar (Patton, 2014). Araştırmada üçgenleme yöntemlerinden analizci üçgenlemesi kullanılmıştır. Analizcilerin üçgenlenmesi, bulguları gözden geçiren çoklu analizci kullanımınıdır. Yani iki veya daha fazla kişiye aynı nitel verinin bağımsız olarak analiz ettirilmesi ve bulguların karşılaştırılmasıdır (Patton, 2014). Araştırmada görüşme deşifreleri bir alan uzmanı tarafından kodlanmış ve oluşturulan kodlar konusunda ortak sonuca varılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre araştırmacının dış güvenirliliğini sağlayan hususlar; araştırmacının yöntem ve aşamalarının açık ve anlaşılır bir biçimde tanımlanması, veri toplama, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konularında neler yapıldığının araştırmada ifade edilmesi, araştırmacının ham verilerinin başkaları tarafından incelenebilecek biçimde saklanması olarak belirtilmiştir. İç güvenirliliğini sağlayan nitelikler ise; araştırma sorularının açık bir biçimde ifade edilmesi, araştırma verilerinin soruların gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun bir biçimde toplanmaya çalışılması, verilerin alan uzmanı bir diğer akademisyen tarafından kodlanması ve oluşan iki ayrı kodlamanın karşılaştırılması olarak ifade edilmiştir.

Nitel araştırmalarda genel bir kural olarak aynı veriler üzerinden kodlanan verilerin benzerlik oranı önem arz etmekte olup araştırmacının güvenirliliğini ortaya koyması

açısından önemlidir (Fidan ve Öztürk, 2015a). Nitel araştırmalarda Miles ve Huberman modelinde, içsel tutarlılık olarak adlandırılan ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılmıştır.

Bu modele göre; güvenilirlik,

$$\text{Güvenirlik} = \left(\frac{\text{Görüş Birliği Sayısı}}{\text{Toplam Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı Sayısı}} \right) \times 100$$

formülü kullanılarak hesaplanabilir. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002).

Araştırmacı tarafından yapılan veri analizi sonucu elde edilen verilere göre; üzerinde görüş birliği sağlanan terim/konu sayısı: 90, üzerinde görüş birliği sağlanamayan (görüş ayrılığı) konu/terim sayısı: 18 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman modelinde güvenilirlik hesaplama formülüne göre;

$$\text{Güvenirlik} = \left(\frac{90}{90 + 18} \right) \times 100$$

$$\text{Güvenirlik} = \% 83.33$$

Miles ve Huberman'a (1994) göre; kodlamalar arasındaki uyumun %80 ve üzeri olması gerekmektedir. Yukardaki güvenilirlik hesaplama formülüne göre uyum düzeyinin %83 olması kodlamalar arasında bir tutarlılığın ve uyumun olduğunu, dolayısıyla verilerin güvenilir olduğunu göstermektedir

Araştırmada katılımcı görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmesi, araştırma bulgularının kendi içinde tutarlılık göstermesi, çalışma grubundaki katılımcılara ait özelliklerin tanımlanmış olması ise araştırmanın geçerliliğini arttıran özellikler olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamadan sonra bulguların betimlemeye hazır hale geldiği kanaati oluşmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde yapılan nitel analiz sonucunda, okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları, kaynakları ve alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliği yarı yapılandırılmış mülakat formunda katılımcılara yöneltilen sorulara göre bulgular belirlenmiş ve bulgular ile ilgili yorumlar yapılmıştır.

4.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular ve Yorum

4.1.1. İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları alanlara ilişkin görüşlerin analizi yapılmış olup, sonuçlardan elde edilen ana kategori ve alt kategorilere ilişkin bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

		Yapmış olduğunuz psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarınızda kendiniz yetersiz hissettiğiniz ve konsültasyona ihtiyaç duyduğunuz alanlar nelerdir?	Frekans	Yüzde
İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları	Kişisel-Sosyal Rehberlik	Oryantasyon	2	
		Davranış problemleri	1	
		Okul Fobisi	1	%10,6
		Kişilerarası İletişim	1	
		Toplam	5	
	Eğitsel Rehberlik	Aile Eğitimleri	2	
		Oyun Etkinlikleri	2	
		Grup Rehberliği Etkinlikleri	2	%14,89
		Zeka oyunları	1	
		Toplam	7	
Özel Eğitim	Kaynaştırma öğrencileri	4		
	Sağlık Kuruluşuna Yönlendirme	4		
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite	3		
	Tanılama Süreci	3	%38,29	
	İzleme – Değerlendirme Süreci	3		
	Özel Öğrenme Güçlüğü	1		
	Toplam	18		
Rehberlikte Güncel Gelişmeler	Rehberlik Anlayışındaki Aksaklıklar	3		
	Çocuk Gelişimi(Pedagoji)	2		
	Güncel Eğitimler	2	%14,89	
	Toplam	7		
Kriz Müdahale Durumları	İhmal-istismar	4		
	Adli Vakalarda Süreç Yönetimi	4		
	İntihar	1	%21,27	
	Yas Süreci	1		
	Toplam	10		
		Genel Toplam	47	%100

Tablo 3’te ilkököl kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları alanlara ilişkin olarak görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi yapılmış olup, bütün okul psikolojik danışmanları çeşitli alanlarda konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında konsültasyona ihtiyaç duyulan alanlar; kişisel - sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik, özel eğitim, rehberlikte güncel gelişmeler ve krize müdahale durumları şeklinde 5 ana kategori altında toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, ilkököl kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları sırasıyla %38 özel eğitim (kaynaştırma öğrencileri, sağlık kuruluşuna yönlendirme, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, izleme ve değerlendirme, tanılama süreci ve özel öğrenme güçlüğü), %21 krize müdahale durumları (ihmalistismar, adli vakalarda süreç yönetimi, intihar ve yas süreci), %14 eğitsel rehberlik (aile eğitimleri, oyun etkinlikleri, zeka oyunları ve grup rehberliği etkinlikleri), %14 rehberlikte güncel gelişmeler (rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi(pedagoji) ve güncel eğitimler) ve %10 kişisel- sosyal rehberlik (davranış problemleri, oryantasyon, okul fobisi ve kişilerarası iletişim) alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

İlkököl kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına göre özel eğitim ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; kaynaştırma öğrencileri, sağlık kuruluşuna yönlendirme, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, tanılama süreci, izleme – değerlendirme ve özel öğrenme güçlüğü alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

İlkököl kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“...İlk olarak hocam özel eğitim alanında yetersizlik hissettim. Bizim kaynaştırma öğrencilerimiz var. Bir öğrencide özellikle sıkıntı yaşıyoruz. Öğrenciye zihinsel yetersizlik tanısı konuldu ama bu RAM’ın koyduğu tanı. Ve biz ona karşı elimizin kolumuzun bağlandığını hissediyoruz. Ve biz gerçekten ilkökölde özel eğitim konusunda çok fazla konsültasyona ihtiyaç duyuyoruz. Örneğin, tanılama. Tabii ki tanılmayı biz yapmıyoruz ama yönlendirme konusunda ayrıca çok fazla konsültasyona ihtiyaç duyuyoruz. Ya da uygulamalı olarak daha fazla bilgiye ihtiyacımız olabiliyor.”(İ2)

“...Şöyle bir düşünüyüm. En çok özel eğitim konusunda konsültasyona ihtiyaç duyuyorum. Tanı koyuyorlar ve veli bir şey bilmiyor, öğretmen bir şey bilmiyor. Bu çocuk kaynaştırma öğrencisi olabiliyor, özel eğitim sınıfı olabiliyor. Bunu çözmede mesela yardıma ihtiyaç duyduğum konular çok olabiliyor. Bu şekilde söyleyebilirim aslında.” (İ5)

“... Uzmana sevk edilmesi gereken durumların ayrımı ile ilgili yardıma ihtiyaç duyduğum oluyor. Mesela dikkat dağınıklığı okulumuzda çok var. Bazı çocuklara okuldaki gibi 6 oturumluk görüşmeler yapamıyorum. Hemen çocuğun durumu ile ilgili durumu tespit edip çözüm üretmem bekleniyor. Çünkü okulda tek rehber öğretmeniyim. Çünkü aile de onu bekliyor, öğretmen de onu bekliyor. Çocuk da zor durumda. Ona da yardım edilmesi gerekiyor. Mesela doğru bir karar veriyor muyum o an bu beni rahatsız edebiliyor.” (İ5)

“....belirlediğiniz bir öğrenciyi psikiyatriste gönderme konusunda veli ile sıkıntı yaşanabiliyor. Daha çok dediğim gibi psikiyatriste sevk ve bu konuda veliyi ikna etme konusunda sıkıntılar yaşıyorum ve bu konuda desteğe ihtiyaç duyuyorum zaman zaman.” (İ4)

Bu sonuçlara göre ilkökul kademesinde,

Özel eğitim ana kategorisinde; kaynaştırma öğrencileri, sağlık kuruluşuna öğrenci yönlendirme, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, özel eğitim öğrencilerini tanılama süreci ve özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler konularında yoğun olarak konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Okul psikolojik danışmanları, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler ve ailelerine yönelik eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmakla görevlidirler (MEB, 2017). Bu bağlamda okul psikolojik danışmanları, özel eğitim gereksinimi olan ve duygusal zorluklar yaşayan öğrencileri belirleyebilmek, verilen tanıya ilişkin açıklamalarda bulunmak, okul temelli önerilerde bulunmak ve yönlendirmek konularında önemli bir role sahiptirler. Özel gereksinimi olan çocuklarla erken yaşta eğitime başlanılmasının etkileri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; erken yaşta eğitime başlayan çocukların başlamayanlara göre gelişimlerinin hızlandığı, bilişsel, sosyal ve dil becerilerinde artış olduğu, hatta fiziksel gelişimlerinin bile farklılaştığı görülmektedir (Avcı, 1998). Böylece okul çağının ilk yıllarında verilen programlı ve sistematik bir destekle çocukların tüm kapasiteleri ortaya çıkarılabilmekte ve temel eğitim için alt yapı

hazırlanmış olmaktadır (Antonak, 1995). Bu durum ilkokul kademesinde özel eğitimin önemini ortaya koymakta ve okul psikolojik danışmanlarının izleme, tanılama ve yönlendirme süreçlerindeki rolünü ön plana çıkarmaktadır.

Karşılaşılan sorunları çözmeye destek alınabilecek birinin varlığı sorunlar ve yeni durumlar karşısında bireyin daha az kaygı duymasını sağlayarak bu sorunlarla baş edebilme inancını pekiştireceği düşünülmektedir (Cashwell ve Dooley, 2001). Alan yazında ilkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim konusundaki konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Literatürdeki araştırma sonuçları göstermiştir ki; özel eğitim konusunda uzman destekli ekip çalışmalarının (Goetz, Hunt ve Soto, 2001), performansa dair geri olumlu geribildirimlerin (Daniels ve Larson, 2001) ve klinik anlamda süpervizyonun okul psikolojik danışmanlarının öz yeterliklerini arttırdığını bildirmişlerdir (Aksoy ve Diken, 2009). Yine aynı araştırma sonuçlarına göre meslekteki deneyim süresiyle ilgili yapılan analiz sonucunda okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarında meslekteki deneyim süresine göre anlamlı şekilde farklılaştığı belirtilmiştir. Bu durum ilkokul kademesi görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanındaki konsültasyon ihtiyacını açıklar niteliktedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına göre krize müdahale durumları ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, intihar ve yas süreci konularında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale durumları ana kategorisinde en çok; ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale durumları ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“...Allah korusun adli vakalar olabiliyor. İstismar... Benim başıma gelmedi ama. Yani bildirilmemesi durumunda hapse düşmek gibi durumlarla sonuçlanan durumlar olabiliyor. O tür durumlar beni hep korkutmuştur. Bu konuyla ilgili pek de bilgim yok

açıkçası. Hani öyle bir durumla karşılaşsam ne yaparım. Soğukkanlı davranabileceğimi sanmıyorum. Bu konuda konsültasyona ihtiyaç duyduğumu söyleyebilirim.”(İ5)

“... Krize müdahale ön plana çıkıyor. Orada ne yapacaklarını bilmede, kestirmede zorlanıyorlar. Süreci basamaklarına göre yönetmede, yürütmede sıkıntılar yaşıyoruz. Bu konuda destek almak gerekiyor. ”(İ3)

“...Önceki okullarımda sorunlu bir öğrenci vardı. Veli okulda tutmak istemiyor. Ya da idare adı çıkmasın diye konuyu örtbas etme yoluna gidebiliyor. Bu konularda süreci yönetmek zor olabiliyor. Ne yapacağını bilemiyorsun. Birilerinden fikir almak gerekebiliyor.”(İ4)

Krize müdahale ana kategorisinde;

İhmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, intihar ve yas süreci konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin sosyal-duygusal gereksinimlerini karşılamada ve karşılaştıkları olumsuz durumlarla başa çıkmalarında en önemli yardımcılardan biridir. Kriz durumlarının hem öğrenciler hem de çalışanlar açısından okuldaki güvenli ortamı tehdit ettiği görülmektedir. Bu nedenle krize müdahalenin sorun kronik bir hal almadan ve ruhsal bir bozukluk oluşmadan uygulanması gerekmektedir. Böylelikle kriz sonrası oluşabilecek komplikasyonlar önlenebilir (Sayıl ve diğerleri, 2000). Allen ve diğerlerinin (2002) yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre; okul psikolojik danışmanlarının yaklaşık %50’si, çocuk istismarı, intihar ve yas durumlarına yardım etme konusunda kendilerini hazırlıksız ve yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Bahar ve Aysan (2017) tarafından yapılan diğer bir araştırma sonucuna göre; kriz durumları, okul psikolojik danışmanlarının sıkça karşılaştığı durumlar olmasına karşın, lisans eğitim programlarının çoğunda, krize müdahale konulu bir dersin zorunlu bir ders olarak yer almamasının bu alandaki eksikliğin kaynağını oluşturduğu belirtilmiştir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının; ihmal-istismar, intihar ve yas sürecine yönelik kriz durumları konusundaki konsültasyon ihtiyaçları literatürdeki çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca meslektaşlarının kriz durumlarına yönelik tecrübelerini çeşitli ortamlarda paylaşmaları, okul psikolojik danışmanlarının bu konuda kaygılanmasına ve kriz durumlarıyla ilgili olarak konsültasyona ihtiyaç duyduklarını ifade etmelerine neden olmuş olabilir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları eğitsel rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; aile eğitimleri, oyun etkinlikleri, zekâ oyunları ve grup rehberliği alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettikleri ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlar eğitsel rehberlik ana kategorisinde en çok; aile eğitimleri, oyun etkinlikleri ve grup rehberliği alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının eğitsel rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir

“...Bence özellikle üniversitelerde ilkokul kademelerine yönelik oyun etkinliklerinin daha fazla olması gerekiyor ve çocukların seviyesine inebilecek eğitimlerin olması gerekiyor. Çünkü benim en çok zorlandığım konu buydu. İlkokula atandığım ilk zamanlarımda çocuk danışmanların seviyelerine inmek beni çok zorladı. O etkinlikleri nasıl yapacağımızı, sınıf rehberlik faaliyetlerini nasıl yürüteceğimizi bilemedim. Düz anlatımla anlattığımız zaman sıkılıyorlar zaten. Onların dikkatini çekecek etkinlikler ve görseller gerekiyor.” (İ1)

“...Kurslara başvurmaya çalışıyoruz mebbis üzerinden. Ama sadece bir alana veriyorlar. Zeka oyunları ile ilgili, oyun etkinlikleriyle ilgili, problemli olan çocuklarımızın zayıflığı ile ilgili kurslar verilse ve biz bu konularda destek alsak daha faydalı oluruz. Hem eğlenceli oyunlar oynarız hem de çocuklarımızı topluma kazandırabiliriz. Ama bu konuda rehber öğretmenlere yönelik çalışmalar çok kısıtlı. Kurslar, sertifikalar konusunda çok yetersiz kalıyoruz. Doğal olarak bizde bu konularda konsültasyona ihtiyaç duyuyoruz.” (İ2)

“...Yani çocukların seviyesine inebilecek ve onların dikkatini çekebilecek şekilde, onları bize yakınlaştıracak, yaklaştıracak etkinlik ve aktivitelerin olması gerekiyor. Biz sınıflara girdiğimiz zaman düz anlatım istemiyor çocuklar. Daha çok materyal, daha çok görsel, daha çok etkinlik istiyorlar. İşte o yüzden bizim bu yetkinliğe sahip olmamız gerekiyor. Bu noktada yetersizlikler yaşadığım ve desteğe ihtiyaç duyduğum oluyor.” (İ2)

“... En büyük eksikliğimiz, mesela bu konuda Sivas RAM’ın bir çalışması var. Öğretmenlere yönelik 480 saatlik aile eğitimi semineri var. Bu eğitimlerle ilgili yetersizliklerimiz var. Bu konularda sürekli sertifikalar veriliyor. Kardeşim artık her yerde üniversite hocalarımız var, kendini geliştirmiş insanlar var. Sadece İstanbul, Ankara’da öğretmenlerimiz kendilerini geliştirebiliyorlar. İzmir’de bile yok. Bu eğitimlerin eksikliği büyük dezavantaj bizim için.” (İ1)

Eğitsel rehberlik ana kategorisinde;

Aile eğitimleri, oyun etkinlikleri, zeka oyunları ve grup rehberliği etkinlikleri alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Literatüre bakıldığında öğrencilerin problem çözme becerisi kazanmasına; zihnen, bedenen ve sosyal yönlerden dengeli bir şekilde gelişebilmesine yardım etmek, temel becerilerinin üst düzeyde gelişmesini sağlamak için gerekli hizmet ve etkinlikleri gerçekleştirmek eğitsel rehberliğin temel amaçlarından olduğu belirtilirken, okul psikolojik danışmanlarının bu konudaki rolleri özel bir anlam taşıdığı vurgulanmaktadır (Can, 2003).

Gültekin ve Arıcıoğlu’nun (2012) okul psikolojik danışmanlarının eğitsel ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre; çocukla oyun teknikleri, psikolojik testlerin uygulanması, psikolojik danışma, psikoeğitim ve akran grupları için grup dinamiklerini anlama, uygun danışma modellerinin seçilmesi ve uygulanması, zorbalıkla başa çırma ve şiddeti ve saldırganlığı azaltma, grupla psikolojik danışma yöntemleri, mesleki gelişim ve mesleki danışmanlık, çocuk ve ergen gelişimi, gelişimsel sorunlar ve konsültasyon konularında desteğe ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının zeka oyunları, grup rehberliği ve oyun etkinlikleri alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyduklarını ifade etmeleri çocukların seviyelerine inmekte zorlandıklarının göstergesi olabilir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları mesleki rehberlik ana kategorisinde konsültasyon ihtiyacı belirtmemişlerdir. Bu durumun ilkokul çalışma planında mesleki rehberlik ana kategorisine diğerlerine oranla daha az yer veriliyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi ve güncel eğitimler alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde en çok; rehberlik anlayışında aksaklıklar, çocuk gelişimi ve güncel eğitimler alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“...İlkokulda rehberlik anlayışı, ortaokul ve liseye göre daha zayıf. Neden dersiniz işte bu dediğim sebeplerden kaynaklanıyor. Anaokulunda da, lisede de branş öğretmenleri olduğu için konuyla ilgili rehber öğretmene danışma, fikir alma konusunda daha açıklar. Örneğin, öğretmen çocuğun kulağını çektiğinde bana gelip Ayla Hocam evet bu yaptığım yanlış ama bu konuda ne yapabiliriz şeklinde fikir alabiliyor. Ama ilkokulda bunu çok fazla yaşayamıyoruz. Benim daha çok ilkokulda psikolojik danışma becerileri anlamında değil ama öğretmen iletişimde daha çok konsültasyona ihtiyaç duyduğumu düşünüyorum.” (İ4)

“...Bu manada ben ilkokulda şunu da gözlemledim. Rehber öğretmenlik ya da rehberlik bazında anlayış eksikliği mevcut. Bunun giderilmesi adına gerekli toplantılarda, şurada burada bunu sürekli yazıyoruz. Özellikle idari manada ve öğretmen bazında mutlaka rehberlik anlayışının geliştirilmesi ve oturtulması manasında desteğe ihtiyaç duyuyorum.” (İ3)

“...İlkokula atandığım zaman ilk zamanlarımda çocuk danışmanların seviyelerine inmek beni çok zorladı.” (İ2)

“...Aslında şöyle bir şey, rehber öğretmenler birtakım eğitimlere alınsa düzenli olarak. Dedim ya sürekli güncelleme yapılması gerekiyor. Velilerle ilgili olur, öğrencilerle ilgili olur, özel eğitimle ilgili daha kapsamlı olur. Böyle sürekli güncellenen eğitimler olsa. Bu RAM öncülüğünde olabilir, Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde olabilir. Hani şu yatan rehber öğretmeni kavramı var ya... Bence alanımız sürekli güncel tutulması gereken bir alan. Çünkü yapılmıyorsa kimse niye yapmıyorsun demez. Sınırları keskin

değil. O yüzden ben kendi adıma benim gelişimime, çocuklara daha faydalı olur diye düşünüyorum.” (İ5)

Rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde;

Rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi (pedagoji) ve güncel eğitimler alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Erdoğan (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, idareciler ve öğretmenlerin okul psikolojik danışmanlarının görev ve sorumluluklarını, rehberlik hizmetlerinin anlamını ve sınırlarını tam olarak bilmedikleri ve iş birliğinden kaçındıkları görülmektedir. Doğan’a (2001) göre psikolojik danışmanlar yönetici ve öğretmenlerin desteğini alamadıkları, onlarla yeterli düzeyde iş birliği yapamadıkları için rehberlik hizmetleri aksamaktadır. Aynı şekilde rehberlik hizmetlerine olan olumsuz bakış açısı, idareci ve öğretmenlerin rehberlikle ilgili faaliyetleri angarya olarak görmeleri okullarda rehberlik anlayışının eksikliğini ortaya koymaktadır (Hamamcı, Murat ve Çoban, 2004; Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Owen ve Owen, 2008; Kepçeoğlu, 1997). İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları okul atmosferi içerisinde en çok rehberlik anlayışındaki aksaklıkların işlerini aksattığını ve bu konuda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında alandaki gelişmelerin takip edilmesinin yapılan rehberlik faaliyetlerinin etkililiğini artıracacağı düşünülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları kişisel - sosyal rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; oryantasyon, okul fobisi ve kişiler arası ilişkiler alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu konularda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel-sosyal rehberlik ana kategorisinde en çok; oryantasyon alt kategorisinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel – sosyal rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“... Çocuk okula uyum sağlayamıyor mesela. Velinin de uyum sağlaması önemli. Veli de uyum sağlayamıyor. Ortada bir uyumsuzluk oluyor. Veli, öğretmen ve öğrenci arasında. Doğru şekilde oryantasyon yapılması gerekiyor. Bunu çözmede yardıma ihtiyaç duyduğum konular çok olabiliyor. Bu şekilde söyleyebilirim aslında.” (İ5)

“...Hocam bizim okul çok kalabalık bir okul. Oryantasyon için kendinizi ve rehberlik servisini tanıtmanız gerekiyor. Sınıflara girmeniz gerekiyor. Bütün sınıflara girmeniz mümkün değil. Sınıflara girmediğiniz zaman öğrenciler gelmiyorlar. Bu konuda kendimi eksik hissettiğim zamanlar oluyor.” (İ2)

Kişisel- sosyal rehberlik ana kategorisinde;

Davranış problemleri, oryantasyon, okul fobisi ve kişilerarası iletişim alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Alan yazında ilkökul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel-sosyal rehberlik ana kategorisinde konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Atıcı (2006) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının; daha çok dersi dinlememe, derste konuşma, başkalarını rahatsız etme, dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite gibi sorunlar için kendilerine başvurduklarını; öğretmenler ise sınıflarında dersi dinlememe, saldırganlık, başkalarını rahatsız etme, hiperaktivite, öğrenme problemleri ve derste başarısızlık gibi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Bulucu (2003) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin okul psikolojik danışmanlarına getirdikleri problem durumları saldırganlık ve hiperaktivite bozukluğu olarak belirlenmiştir. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarına sınıf öğretmenleri tarafından yansıtılan problemler, araştırmamızı desteklemekle birlikte bunlara ek olarak oryantasyon, okul fobisi ve kişilerarası iletişim konularının yoğun olarak ifade edilmesi ilkökul kademesinde yaşanan problemleri, en çok bu alanlarda çalışıldığını ve bu alanlarda konsültasyona ihtiyaç duyulduğunu gösterir niteliktedir.

4.1.2. Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaç Duydukları Alanlara İlişkin Bulgular ve Yorum

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları konulara ilişkin psikolojik danışman görüşlerinin analizi yapılmış olup sonuçlara ilişkin ana kategori ve alt kategorilere ilişkin bilgilere Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları

		Yapmış olduğunuz psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarınızda kendiniz yetersiz hissettiğiniz ve konsültasyona ihtiyaç duyduğunuz alanlar nelerdir?	Frekans	Yüzde
Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon İhtiyaçları	Kişisel-Sosyal Rehberlik	Ergenlik-Gelişim Dönemleri	4	%26
		Davranış Problemleri	3	
		Teknoloji Bağımlılığı	2	
		Ailevi Problemler	2	
		Parçalanmış Aile Çocukları	1	
		Madde bağımlılığı	1	
		Toplam	13	
	Mesleki Rehberlik	Sınav Kaygısı	2	%10
		Sınav Sistemleri	2	
		İlgi-Yetenek-Zeka Testleri	1	
	Toplam	5		
Eğitsel Rehberlik	Aile Eğitimleri	2	%8	
	Grup Rehberliği Etkinlikleri	1		
	Motivasyon	1		
	Toplam	4		
Özel Eğitim	Kaynaştırma Öğrencileri	2	%14	
	Bireysel Eğitim Planı	1		
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite	1		
	Tanılama Süreci	1		
	Sağlık Kuruluşuna Yönlendirme	1		
	İzleme – Değerlendirme Süreci	1		
	Toplam	7		
Rehberlikte Güncel Gelişmeler	Güncel Eğitimler	4	%24	
	Planlama - Desimal Sistemi	2		
	Bireyle Psikolojik Danışma	2		
	Rehberlik Anlayışındaki Aksaklıklar	1		
	Çocuk Gelişimi (Pedagoji)	1		
	Kademe Değişikliği Oryantasyonu	1		
	Toplam	11		
Krizle Müdahale Durumları	İhmal-İstismar	4	%18	
	Adli Vakalarda Süreç Yönetimi	2		
	Yas Süreci	1		
	İntihar	1		
	Travma Sonrası Stres Bozukluğu	1		
	Toplam	9		
		Genel Toplam	50	%100

Tablo 4’te ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları alanlara ilişkin olarak görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi yapılmış olup, bütün okul psikolojik danışmanlarının çeşitli alanlarda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını görülmektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında konsültasyona ihtiyaç duyulan alanlar; kişisel - sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik, özel eğitim, rehberlikte güncel gelişmeler ve krize müdahale durumları şeklinde altı ana kategori altında toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının sırasıyla %26 kişisel- sosyal rehberlik (ergenlik-gelişim dönemleri, davranış problemleri, teknoloji bağımlılığı, ailevi problemler, parçalanmış aile çocukları ve madde bağımlılığı), %26 rehberlikte güncel gelişimler (güncel eğitimler, planlama - desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi (pedagoji) ve kademe değişikliği oryantasyonu), %18 krize müdahale durumları (ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, yas süreci, intihar ve travma sonrası stres bozukluğu), %14 özel eğitim (kaynaştırma öğrencileri, bireysel eğitim planı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, tanılama süreci, sağlık kuruluşuna yönlendirme ve izleme-değerlendirme süreci), %10 mesleki rehberlik (sınav kaygısı, sınav sistemleri ve ilgi-yetenek-zeka testleri) ve %8 eğitsel rehberlik (aile eğitimleri, grup rehberliği etkinlikleri ve motivasyon) ana kategori ve alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlar kişisel - sosyal rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; ergenlik-gelişim dönemleri, davranış problemleri, teknoloji bağımlılığı, ailevi problemler, parçalanmış aile çocukları ve madde bağımlılığı alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu konularda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel – sosyal rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Ergenlik dönemi, ergenlik döneminin getirmiş olduğu problemler. Bu dönemin özellikleriyle çocuklar bambaşka bir kişiliğe bürünüyorlar ve öğretmenlerin, ailelerin

duruma bakışı... Çünkü çocuklar ergenlikte bambaşka bir kişiliğe bürünüyor ve karşı cinsle iletişime geçmeye çalışıyor. Kendini tanımaya çalışıyor. Asi davranışları oluyor. Ne aile ne de öğretmen bunu kabul etmiyor. Arkadaşlarıyla birtakım problemleri oluyor. Ve ergenlik dönemi ile başlayan karşı cinse ilgi duyma okullardaki ciddi bir problem. Mesela bu okulda kabul edilemeyen bir problem erkek arkadaş ilişkileri. En çok uğraştığımız ve zorlandığımız, zaman zaman yardım aldığımız konular bunlar.”(O3)

“...Tamam gelenleri görüyorsun, ediyorsun, ilgileniyorsun ama ergenliğin de çok hızlı yaşandığı bir dönem ortaokul. Özellikle 7 ve 8. sınıflarda. Bu anlamda zorlanıyor yaşıyor olabiliriz.” (O5)

“...Şimdi genel olarak öğrencilerin özellikle ergenlik, 7 ve 8’lerin ben şu an 7 ve 8’lerle ilgileniyorum bu arada. Özellikle ergenliğin başında erinlik dediğimiz bu dönemde ergenlikle ilgili konularda sıkıntı yaşadığımız oluyor.” (O4)

“...Evet. Davranış bozuklukları olabilir mesela, Davranış bozuklukları, dönemin gelişim özelliklerini iyi tanımlayıp ona göre uygulanabilecek etkinlik düzeyinde çalışmalar olsa daha faydalı olabiliriz.”(O5)

“...Çocuklardaki özellikle olumsuz davranışlardan şiddet eğilimli davranışlara yönelik bir modül olabilirdi. Şiddet eylem planında yapılacak şeyler yazıyor ama çok havada kalıyor. Daha net somut şeylere ihtiyaç duyuyorum.”(O1)

Alan yazında ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel-sosyal rehberlik konusunda konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar ve medyada çıkan haberlere bakıldığında, alınan tüm önlemlere rağmen özellikle ergenlik çağındaki gençler arasında şiddet olaylarının ve davranış problemlerinin arttığı görülmektedir (Erçetin, 2006). Carr ve Durand’a (1985) göre problem davranışları; öğrencilerin ya da diğer öğrencinin öğrenmesine engel olan, sosyal ilişkileri ve etkileşimi etkileyen, öğrenciye, yetişkinlere ve aile bireylerine zarar veren davranışlar olarak açıklanmıştır. Shore (2003) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, ortaokul öğrencileri ile çalışan öğretmenlerin; disiplin sorunu olarak uğraşmak durumunda kaldıkları davranış problemlerini; öfke patlamaları, dikkat eksikliği, sırada arkaya dönme ve konuşma, sınıf arkadaşlarını rahatsız etmek, zorbalık, söz almadan konuşma, kopya çekmek, sürekli

şikayet etmek, ağlamak, bağımlı davranış, zarar verici/uzlaşmaz davranma, unutkanlık, öğretmeni tehdit etme-vurma, ev ödevi problemleri, hijyen ve yoksulluk, yalan söyleme, gürültü yapma, mastürbasyon, dağınıklık, motivasyon düşüklüğü, gruba katılmama, not tutmama, mükemmeliyetçilik, saygısız ve kaba davranışlar, okul fobisi/ ayrılık anksiyetesi, düşük benlik algısı, cinsel suç sayılan davranışlar, utangaçlık, çalma, intihar tehditleri, yıkıcılık, silah taşıma, tükürmek, sataşmak, gevezelik etmek, kekemelik, mızızlık olarak ifade ettikleri görülmektedir. Çalışmamızda ortaya çıkan ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının davranış problemleri konusundaki konsültasyon ihtiyaçları ile literatürde değinilen ortaokul öğrencilerinde karşılaşılan davranış problemleri konusu benzerlik arz etmektedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları görüşlerine göre mesleki rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; sınav kaygısı, sınav sistemleri ve ilgi-yetenek-zeka testleri alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik ana kategorisinde en çok; aile eğitimleri, oyun etkinlikleri ve grup rehberliği alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“... Daha önce, az önce bahsetmiştim daha doğrusu, biliyorsunuz TEOG, sınav stresi, sınav kaygısı durumu var. Biz bu sorunu çözemiyorduk ve çözmekte zorlanıyorduk. Bu anlamda desteğe ihtiyaç duymuştum.” (O2)

“.... Çocukların yetenek ve ilgilerini tespit ederken kullandığımız psikolojik testler biraz daha çocukların seviyesine uygun hazırlanmış olsa iyi olur. Mesela ben geçen çoklu zeka ile ilgili bir test yaptım. Ama testi yaparken çocukların çoğu sürekli olarak bu ne demek bunun anlamı ne, burada neyi kast ediyor... Testler aslında çocukların seviyesine uygun değil. Ya testlerin seviyesi ayarlanmalı ya da çocukların seviyesi yükseltilmeli.” (O2)

“...Bu anlamda lisede çalışırken LYS-YGS idi. Buraya geçince bir anda TEOG... Tamamen bambaşka bir sınav sistemi. Bu konularda ilk başta biraz bocalıyorsun. Yardıma ihtiyaç duyuyorsun.” (O5)

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları eğitsel rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; aile eğitimleri, grup rehberliği ve motivasyon alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının eğitsel rehberlik ana kategorisinde en çok; aile eğitimleri alt kategorisinde konsültasyona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının eğitsel rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Çalıştığım bölge itibariyle bu konu ailelerin de kabul etmediği bir durum ama çocukların da içinde buldukları dönem itibariyle yaşadıkları bir durum. Çocuğun okulda yaptığı çok yanlış davranışlar oluyor. Aileye bildirsen problem, bildirmesen yükünü alamıyorum. Yani ortada biz kalıyoruz. Bu konuda çok zorlanıyorum.”(O3)

“...Yani kesinlikle burada ailelere yönelik eğitimler verilmesi gerekiyor. Yani bu artık belki evlilik öncesi bile olması gerekiyor. Çünkü hakikaten baktığımız zaman sorunlu çocukların %99'unun ailelerinde problem var. Bu alana öncelik verilmesi ve destek verilmesi gerekiyor.” (O5)

Eğitsel ve mesleki rehberlik ana kategorisinde;

Aile eğitimleri, grup rehberliği etkinlikleri, motivasyon, sınav kaygısı, sınav sistemleri ve ilgi-yetenek-zeka testleri konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının eğitsel rehberlik kapsamında öğrencilerin; okulu ve çevreyi tanıma, uyum sağlama, kişisel nitelikleri ile okul arasındaki ilişkileri kavrama, okul başarısını etkileyen faktörleri kavrama, karar verme, amaç belirleme, plan yapma ve yürütme, okul ve toplum arasındaki etkileşimi kavrama konularında becerilerini geliştirmeyi amaçlarken, mesleki rehberlik kapsamında ise; meslekleri ve çevreyi tanıma, güçlü ve zayıf yönlerini keşfetme, ilgi ve yeteneklerinin farkında olma konularında becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Yeşilyaprak, 2000). Tuzgöl-Dost ve Keklik'in (2012) yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, okul

psikolojik danışmanlarının % 14.8'i kendilerini psikolojik danışmada, % 13'ü mesleki rehberlikte, yine % 13'ü eğitsel rehberlikte yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Şirin ve Coşkun'un (2015) okul psikolojik danışmanları ile yaptığı araştırma sonuçlarına göre; devlet okulunda çalışan okul psikolojik danışmanları, öğrencilere öz-denetim ve sosyal beceriler kazandırma, okul içi zorbalığı önleme ve sınav kaygısıyla baş etme konularında öğrencileri bilinçlendirme açısından, özel okulda çalışanlara göre daha fazla sürekli eğitim materyali ihtiyacı duydukları belirlenmiştir.

Bu çalışmada ortaokulda kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının eğitsel- mesleki rehberlik ana kategorisindeki konsültasyon ihtiyaçlarının kişisel sosyal rehberlik, rehberlikte güncel gelişmeler özel eğitim ve krize müdahale ana kategorilerinden sonra gelmesi okul psikolojik danışmanlarının eğitsel ve mesleki rehberlik konuların daha az konsültasyona ihtiyaç duyduklarını göstermesi açısından alan yazındaki çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Bu durum okul psikolojik danışmanlarının eğitsel-mesleki rehberlik kapsamında lisansta almış oldukları eğitimi yeterli gördüklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanında ergenliğin başlangıcı erinlik dönemi diye adlandırılan dönem olarak nitelendirebileceğimiz ortaokul çağlarının, kişisel sosyal rehberlik ana kategorisi açısından daha ön plana çıktığı söylenebilir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; güncel eğitimler, planlama ve desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi ve kademe değişikliği alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

"...Türkiye'de belli başlı konulara değiniliyor, hatta kitaplaştırılıyor ama havada kalıyor hepsi. Çok yoğun bir şekilde kitaplaştırılma var. Aslında daha sade, nokta atışı yapabileceğimiz etkinlikler yapılmış olsa... Yani 100-200 sayfa kitaplar yerine 10-15 sayfalık... Ben öyle düşünüyorum. Böylesi bizim için daha yararlı olur. "(O1)

"...Evet, gelişim dönemleri... Bence bunlar değişti hocam. Bunlar neden değişti. Çünkü gündemin getirmiş olduğu, kişinin hamilelik döneminde adlıği ilaçların artması,

çocuğun gelişimini tamamen farklılaştırdı. Yaş olarak farklılaştırdı. İhtiyaçlar değişiyor. Artık bize öğretilenin dışına çıkıldı. Bence bu konuda kitapların güncellenmesi hepimiz adına iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü çoğu şeyi artık bu kitaplar karşılamıyor.” (O2)

“...Bu anlamda başlarda şiddet eylem planı hazırlama konusunda, çocuklarda şiddeti önleme adına yapılabilecek konular konusunda çok bocaladığımı düşünüyorum. Şiddet eylem planı var ama koskoca bir plan. Onu uygularken hani neler yapabilirim, hangilerini uygulasam faydalı olur... Yani önümde bir çerçeve vardı. Kendi adıma orada yetersiz kaldığımı gördüm. Başka ne yapabilirim acaba? Her sınıfa gidip grup rehberliği mi yapsam yoksa bireysel olarak çocukları mı alsam diye düşündüm. Kendimi yetersiz hissettim.”(O1)

“...Evet. Hangi görüşmeler özellikle kayıt altına alınacak, hangi evraklar tutulacak? Bu konularda eğitim zayıf. Bir de çerçeve planı hazırlama konusunda yeterince bir şey öğrenmedik.. Özel eğitim konusunda biraz daha bilgi sahibi olmamız gerekiyor diye düşünüyorum.”(O3)

“...Ben daha çok pedagojik anlamda konsültasyona ihtiyaç duyuyorum. Öğrencinin seviyesine inmek çok zor. Danışma yaparken ya da görüşme yaparken hepimiz aldık bu danışma eğitimini yansıtmaya yapıyoruz ama içerik yansıtmayı- duygu yansıtmayı... Bunları yaptığınızda karşılık alamıyorsunuz. Çocukların bilişsel seviyeleri çok düşük. Yani tam anlamıyla bir danışma yaptığımı söyleyemem. Buna yönelik bir çalışma olsa, buna yönelik bir uygulama olsa faydalanacağımı düşünüyorum.”(O2)

Rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde;

Güncel eğitimler, planlama–desimal (dosyalama) sistemi, bireyle psikolojik danışma, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi (pedagoji), kademe değişikliği alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Okullarda görev yapan okul psikolojik danışmanları, bireylerin olağanüstü olmayan ruhsal bozukluklarına odaklanmayı, bireylerde bulunan bozukluğun düzeyine bakmaksızın olumlu ruh sağlığını ve bireylerin güçlü yanlarını vurgulamayı, yalnızca bireye ya da çevresine değil bireyin çevreyle olan etkileşimine bakarak bireyin mesleki, eğitsel ve sosyal gelişimine katkı sağlamayı amaçlarlar. (Gelso ve Fretz, 1992) Whelley, Cash ve Bryson (2002) tarafından 2000’li yıllarda ABD’de yapılan araştırma sonucuna göre okul çağındaki her beş çocuk ve ergenden birisinin ruh sağlığı problemi

yaşadığı saptanmıştır ve çocuk ve ergen grubunda problem yaşayan bireylerin %70'i ruh sağlığı merkezlerinden faydalanmadığı görülmüştür. Bu durum okul psikolojik danışmanlarının ruh sağlığı bozukluklarını önlemeye yardımcı olma konusunda önemli pozisyonda olduklarını ve güncel eğitimler ile alanla ilgili gelişmeler konusunda kendilerini sürekli yenilemeleri gerektiğini vurgular niteliktedir.

Tagay ve Savi-Çakar (2017) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, okul psikolojik danışmanlarının kendilerini yenilemeye ve geliştirmeye ihtiyaç duydukları bilgi ve beceriler; psikolojik danışma becerileri, test ve envanter uygulaması, yaratıcı drama, güncel yaklaşımlar, psikolojik danışma kuramları, güncel bilgilerin paylaşımı, tecrübe, kısa süreli psikolojik danışma yaklaşımı, aile danışmanlığı, özel eğitim, uygulamalı eğitimler, uygulamalı mesleki rehberlik ve güncel bilgiler, sorunlu öğrencilere yönelik neler yapılabileceğine ilişkin spesifik bilgiler, ergenlerle iletişim, aile eğitimleri, milli eğitimin işleyişi, hizmet içi kurslar, etkin dinleme eğitimi, bireysel eğitim planı hazırlama eğitimi, akran arabuluculuğu, rehberlikte program geliştirme, bilgili ve deneyimli kişilerin deneyim ve bilgilerini paylaşmaları, mesleki tükenmişliği önleyecek çalışmalar, çocuk koruma kanunu, mesleki bilgi ve beceriler şeklinde ifade edilmiştir. Bu çalışmada ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarına yönelik çıkan bulgular literatürdeki araştırmaları destekler niteliktedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları özel eğitim ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; kaynaştırma öğrencileri, bireysel eğitim planı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, tanılama süreci ve sağlık kuruluşuna yönlendirme alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Okulumuz açısından düşünecek olursak, okulumuzda 13 tane öğrencimiz var. Kaynaştırma öğrencisi. Bunlarla ilgili de zaman zaman okulumuzdaki öğretmenlere eğitim vermek için kendimi genel anlamda, genel manada o yetkinlikte göremiyorum. Mesela bununla ilgili RAM'dan destek alıyoruz. RAM'dan bir personel çağırmıştık

örneğin. Özel eğitim konusunda sıkıntılar yaşıyoruz zaman zaman. Çünkü her zaman çözebileceğimiz sorunlar olmuyor. Çok farklı problem durumları gelebiliyor.”(O4)

“...O zaman BEP konusu başlı başına zorlayan bir şey. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamak yeri geliyor her branşın BEP planının hazırlanması rehber öğretmenlerden isteniyor. Yani mesela Türkçe dersinden BEP planı hazırlamam isteniyor. BEP’li öğrenciler tamamen rehber öğretmenlere yıkılmış durumda. Bu konuda yani gerçekten yetersiz kalıyoruz. Genel olarak bir bilgimiz var tabii ki. ”(O3)

“...Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı alan 25 üzeri öğrencim var . 300 küsur öğrenciden yaklaşık 25-30 tanesi ya dikkat eksikliği ya hiperaktivite bozukluğu ya da her ikisini birlikte gösteren öğrencilerim var. İlaç kullanan öğrencilerim var. Mesela bunlara yönelik çalışma yapmak istiyorum ama nasıl bir işlem yapmam bilemiyorum. Daha çok bireysel görüşmelerim oluyor. Sınıf içi düzenlemeler falan yapıyoruz. Ama şu olsaydı mesela: Karşımıza çıkabilecek her türlü sorunla ilgili bir modül olsaydı elimizde... Okul psikolojik danışmanlarının Milli eğitimde karşılaşılabileceği sorunlar ve çözümleri gibi... Mesela gerektiği konularda arayacağımız numaralar olsa.”(O1)

Özel eğitim ana kategorisinde;

Kaynaştırma öğrencileri, bireysel eğitim planı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, tanılama süreci, sağlık kuruluşuna yönlendirme, izleme-değerlendirme süreci konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Kırçalı-İftar (1998)’a göre özel eğitim, ortalama öğrenci profilinden önemli ölçüde farklı özellikler gösteren öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünü olarak tanımlanmıştır. Özel gereksinimli bireylerin hizmet aldığı okullarda görev yapan ve karşılaştığı güçlüklerle baş etmeye çalışan okul psikolojik danışmanları bu alanda önemli bir yere sahiptir. Bandura’ya (1977) göre özel eğitim alanındaki çaba ve çalışmalarının öz yeterlik algılarına olumlu anlamda katkı sağladığı görülmektedir.

Alan yazındaki çalışmalar ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitimle ilgili konularda konsültasyona ihtiyaç duyulduğunu gösterir niteliktedir. Şirin ve Coşkun’un (2015) yapmış olduğu çalışmada, okul psikolojik danışmanları kaynaştırma öğrencilerine destek ve bilinçlendirme konularında materyale ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Başka bir çalışma sonucuna göre okul

psikolojik danışmanlarının kendilerini en çok özel eğitim/ kaynaştırma öğrencileri konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri ortaya çıkmıştır (Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012). Yine aynı çalışmanın araştırma bulgularına göre okul psikolojik danışmanları; staj, süpervizyon ve uygulama, özel eğitim, psikolojik danışma eğitimi, uygulamada karşılaşılabilecek davranış sorunları ve çözümleri konularında lisans eğitiminin yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.

Bununla bağlantılı olarak özel eğitim deneyimi ile öz yeterlik arasında da anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Karşılaşılan sorunları çözmede destek alabilecek birilerinin varlığı sorunların ve yeni durumlar karşısında bireyin daha az kaygı duymasına ve bir şekilde bu sorunlarla baş edebilmesine ilişkin bir inanç geliştirmesine katkıda bulunduğu düşünülebilir (Bandura, 1977). Özel eğitim konusunda uzman desteğinin varlığına ilişkin bulgular alan yazındaki diğer çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir. Bu araştırma ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim alanındaki konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koymakta ve literatürdeki araştırma bulgularını desteklemektedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları krize müdahale durumları ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, yas süreci, intihar ve travma sonrası stres bozukluğu alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale durumları ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“...En büyük problem, en büyük sıkıntı yaşadığım alanlardan biri cinsel istismar. Cinsel istismar vakaları. Evet bu bilinen bir şey. Ama olayın içinde bulunduğunuz zaman bir istismar durumuyla baş başa kaldığınız zaman öncelikle çok ciddi bir olay bu. Çocuğun ailesi bile çocuğu kabul etmiyor. Aileye durumu bildirdiğiniz zaman rehber öğretmene çok fazla tepki olabiliyor. İdare durumla ilgili gerekli adımları atmıyor, kendisi çözmeye çalışıyor. Ama ortada ciddi bir vaka var, bildirilmesi gerekiyor. Durumla ilgili idare olsun, aile olsun ne bileyim okuldaki diğer öğretmenler olsun herkes bir şekilde rehber öğretmene yükleniyor. Bizim de bu alana hakim olmamız gerekiyor.”(O3)

“...Bildirildikten sonra hiçbir şey gizli kalması gerektiği gibi kalmıyor. En basitinden ben ifadeyi veriyorum oraya tutanakları veriyorum oraya bunlar tamamen gizli tutulacak denirken bir bakıyorsunuz karşı tarafın avukatı benim verdiğim ifadeyle, dilekçeyle geliyor. Bunlar tamamen ben olduğum gizlenecekken çok zor durumda bırakılıyorum. Mesela ordayken öğretmenlerle bir sürü problemler yaşadım, veliler olayı kapatmaya çalıştı. Bir yandan ben bunu farklı bir boyutta yaşamışım. Cinsel istismar konusu her yönüyle gerçekten çok zor bir konu. Kesinlikle insanın desteğe ihtiyacı oluyor.”(O3)

“...Bir de cinsel istismar konusunda bir bilgim yoktu. Ne yapabilirim... Ne yapacağımızı öğrenmiştik ama uygulama anlamında bir şey görmedik. Bir vaka ile karşılaştığımda... Evet karşılaştım. Üniversitede öğretilenlerle aynısını uygulamaya çalıştım ama biraz böyle bir bocalama oldu. Birilerinden yardım alma, arkadaşlarımdan alma ihtiyacı duydum. Daha tecrübeli kişilerden.”(O1)

“... Öğrencimiz mesela annesi vefat etmişti. Öğrenci okulda tabii bunu bilmiyor. Teyzesi geldi. Bu durumu öğrenciye söyleyeceğiz ve bu konuda öğrenciyi nasıl bilgilendireceğiz? Bu konuda çok şeyde kalmıştım . Yani o anda kendimi çok yetersiz hissettim...”(O4)

“...Travma sonrası stres bozukluğu ile ilgili burada okul dışında , biliyorsunuz Ankara patlaması oldu. O patlamaya şahit olan arkadaşlarım vardı, öğretmen arkadaşlarım. Onlara yardımcı olmak istedim. Çünkü bir travma yaşamışlardı. Üniversitedeki hocamdan travma ile alakalı dosyalar istedim. O da bana gönderdi.”(O1)

Krize müdahale durumları ana kategorisinde;

İhmal-istismar adli vakalarda süreç yönetimi yas süreci, intihar travma sonrası stres bozukluğu konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Caplan’a (1961) göre kriz, tehlikeli bir olay karşısında alışıldık problem çözme yöntemlerinin başarısızlıkla sonuçlandığı, psikolojik dengesizlik oluşturan, kısa süreli bir güçlük durumudur. Ayrıca Myer ve Moore’a (2006) göre kriz yönetiminde iletişim kritik bir öneme sahiptir ve iletişimin rolünün anlaşılması gerekmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öğrenciye ayırdığı zaman iletişimde önemli bir etken olmakla birlikte okul psikolojik danışmanı başına düşen öğrenci sayısı da yakından ilişkilidir. Okul psikolojik danışman sayısının yetersiz olmasından dolayı psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yeterli düzeyde verilememektedir. Yüksel-Şahin (2002) tarafından

yapılan araştırma sonucuna göre, psikolojik danışmanı olmayan okulların sayısı oldukça fazladır. Aynı şekilde Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) araştırmasına göre rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde verilememesinin önemli bir başka nedeni psikolojik danışmanın zamanı etkili bir şekilde kullanamamasıdır.

Yine Fonseca'nın (2008) okul psikolojik danışmanlarının kriz durumlarının çözümüne ilişkin algılarını incelediği araştırmasında, okul psikolojik danışmanlarının kendilerini krize hazırlıklı olma konusunda yeterli hissetmelerinde; okul psikolojik danışmanı başına düşen öğrenci sayısının önemli olduğu belirtilmiştir. Daha az öğrenci sayısına sahip okullarda okul psikolojik danışmanlarının kendilerini krize müdahale konusunda daha hazırlıklı buldukları saptanmıştır.

Alan yazında ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale konusunda konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının zaman zaman kriz durumlarıyla karşılaştığı görülmektedir. Sayıl ve Devrimci-Özgüven'in (2000) yaptığı araştırma sonucuna göre; 15 yaş ve üzeri intihar girişimlerinde her 100.000 kişiden 31'9'unun erkek, 86'sının kadın; intiharı gerçekleştiren her 100.000 kişiden 9.9'unun erkek, 5.6'sının kadın olduğu belirlenmiştir. Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, 71 kadın, 37si erkek olan okul psikolojik danışmanlarının katıldığı bu çalışmada katılımcıların mesleklerini icra ederken kendilerini yetersiz buldukları konuların arasında; klinik özel vakalar, ergenlik, öfke, intihar, istismar, ensest, ölüm vb. çocuklar ile çalışmak/çocuklarla iletişim, travma/krize müdahale gibi konular geldiği ortaya çıkarılmıştır. Yine benzer şekilde Şirin ve Coşkun'a (2015) göre okul psikolojik danışmanlarının zorbalık, öfke kontrolü ve cinsel taciz konusunda bilinçlendirme konularında materyale ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kriz durumları karşısında (intihar, cinsel istismar ve yas süreci vb.) konsültasyon ihtiyaçlarına yönelik elde edilen bulgular literatürdeki araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

4.1.3. Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaç Duydukları Alanlara İlişkin Bulgular ve Yorum

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları konulara ilişkin görüşlerinin analizi yapılmış olup, sonuçlara ilişkin ana kategori ve alt kategorilere ilişkin bilgilere Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5: Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona İhtiyaçları

		Yapmış olduğunuz psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarınızda kendiniz yetersiz hissettiğiniz ve konsültasyona ihtiyaç duyduğunuz alanlar nelerdir?	Frekans	Yüzde
Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon İhtiyaçları	Kişisel-Sosyal Rehberlik	Ergenlik-Gelişim Dönemleri	5	%38,3
		Madde Bağımlılığı	4	
		Arkadaşlık İlişkileri	3	
		Ailevi Problemler	3	
		Çatışma çözme	3	
		Depresyon	2	
		Davranış Problemleri	2	
		Parçalanmış Aile Çocukları	1	
		Toplam	23	
Mesleki Rehberlik	Kariyer Danışmanlığı- Mesleki Danışmanlık	2	%8,3	
	İlgi-Yetenek-Zeka Testleri	2		
	Alan-Bölüm Seçme	1		
	Toplam	5		
Eğitsel Rehberlik	Sınav Kaygısı	2	%13,3	
	Grup Rehberliği Etkinlikleri	2		
	Aile Eğitimleri	2		
	Sınav Sistemleri	1		
	Yaratıcı Drama	1		
	Toplam	8		
Özel Eğitim	Dil ve Konuşma	1	%3,3	
	Sağlık Kuruluşuna Yönlendirme	1		
	Toplam			
Rehberlikte Güncel Gelişmeler	Güncel Eğitimler	5	%18,3	
	Rehberlik Anlayışındaki Aksaklıklar	2		
	Planlama - Desimal Sistemi	2		
	Bireyle Psikolojik Danışma	1		
	Kademe Değişikliği Oryantasyonu	1		
	Toplam	11		
Krizle Müdahale Durumları	Adli Vakalarda Süreç Yönetimi	4	%18,3	
	İhmal-İstismar	3		
	Yas Süreci	2		
	İntihar	2		
		Toplam		11
		Genel Toplam	60	%100

Tablo 5’te Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ihtiyaç duydukları alanlara ilişkin olarak görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi yapılmış olup, bütün psikolojik danışmanların çeşitli alanlarda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını görülmektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında konsültasyona ihtiyaç duyulan alanlar; kişisel - sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik, özel eğitim, rehberlikte güncel gelişmeler ve krize müdahale durumları şeklinde altı ana kategori altında toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları sırasıyla %38 kişisel sosyal rehberlik (ergenlik-gelişim dönemleri, madde bağımlılığı, arkadaşlık ilişkileri, ailevi problemler, çatışma çözme, depresyon, davranış problemleri ve parçalanmış aile çocukları), %18 krize müdahale durumları (adli vakalarda süreç, yönetimi, ihmal-istismar, yas süreci ve intihar), %18 rehberlikte güncel gelişmeler (güncel eğitimler, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, planlama-desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma ve kademe değişikliği oryantasyonu), %13 eğitsel rehberlik (sınav kaygısı, grup rehberliği etkinlikleri, aile eğitimleri, sınav sistemleri ve yaratıcı drama), %8 mesleki rehberlik (kariyer danışmanlığı- mesleki danışmanlık, ilgi-yetenek-zeka testleri ve alan-bölüm seçme) ve %3 özel eğitim (dil ve konuşma ve sağlık kuruluşuna yönlendirme) ana kategori ve alt kategoriler konusunda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları kişisel - sosyal rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; ergenlik – gelişim dönemi, madde bağımlılığı, arkadaşlık ilişkileri, ailevi problemler, çatışma çözme, depresyon, davranış problemler, parçalanmış aile çocukları ve sağlık kuruluşuna yönlendirme alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu konularda konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel – sosyal rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Lise özellikle meslek lisesi öğrencilerinde arkadaşlarıyla sürekli kavga etme, sürekli tartışma çok ön planda yer alıyor. O yüzden yararlı olacağını düşünüyorum.”(L1)

“...Özellikle lisedeki öğrencilerde , belki ilk ve ortaokuldaki öğrenciler kendi durumlarının farkında olmayabiliyorlar. Yani çocukta çok fazla büyük bir psikolojik

hasar oluşturmuyor. Çünkü o çocuklar hayatın gerçekleriyle tam anlamıyla yüzleşmemiş. Durumlarının çok fazla farkında değiller. Hayata daha somut bakıyorlar. Daha normal bakıyorlar. Ama lisedeki öğrenci kendindeki eksikliğin çok fazla farkında olabiliyor. Bu da ergenlik döneminin verdiği beğenilme hissini , ders esnasında kendini ifade edememenin verdiği rahatsızlığı ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda birçok rehber öğretmen yetersiz hissetmektedir.”(L3)

“...lise boyutu tamamen ne bileyim ergenlik psikolojisi... Bu zaten gelişim dönemleriyle alakalı. Bunları ne kadar da bilsek de hani acemilik taraflarımız geçen sene oldu. Ne kadar da olsa artık lisede neler oluyor, nasıl oluyor biraz daha geri planda kalıp kendimi nasıl daha iyi hale getiririm diye araştırmalara girdiğim zamanlar oldu. O yönde bazı noktaları kendi kendime oturttum ve biraz daha kendimi olgunlaştırdım.” (L4)

“...Bu konuda madde bağımlılığı veya bağımlılıkla mücadele ile ilgili eğitim de denmez tam anlamıyla ama bir şeyler yapıldı. İçeriği boştu aslında. Bir an önce bitirilip geçilmesi amaçlanan bir çalışmaydı aslında. Yeteri kadar etkili olduğunu da düşünmüyorum zaten. Bağımlılıkla ilgili sorunlu öğrencilerle yeteri kadar destek sunamadığımı düşünüyorum. Yani yaptığım sadece seminer ve maddenin zararını anlatmakla kalıyor.” (L1)

“...Yani mesela bir öğrencimizin çakmak gazı çaldığını duydum marketten. Düşündüm bir insan çakmak gazını niye çalabilir. Sonrasında internetten araştırdım ki çakmak gazı da bağımlılık yapan bir maddeymiş. Öğrenci bunu çekiyormuş. Yani internetten ben bunu araştırmadan mutlaka bunun bir bağımlılık yapan bir şey olduğunu öğrenecektim ama bu zamanımı alabilirdi. İnternete bu niye kullanılır diye yazdığımda ilk karşılaştığım ifade bu bağımlılık yapan bir madde olduğu yönündeydi.”(L3)

“...Madde bağımlılığı bir. İkincisi arkadaşlık ilişkileri. Üçüncüsü aile ilişkileri özellikle. Çocuğun anne-babaya karşı davranışları ve sorumlulukları konusunda özellikle lise öğrencilerinde ben meslek lisesindeyim mesela bilgi hemen uçuyor. Olumlu bir davranış hemen uçuyor. Grup etkinliklerinin kalıcılığının daha fazla olduğunu düşünüyorum. Lise özellikle meslek lisesi öğrencilerinde arkadaşlarıyla sürekli kavga etme, sürekli tartışma çok ön planda yer alıyor. O yüzden yararlı olacağını düşünüyorum.”(L1)

“...Yani parçalanmış aile çocuğu oldukları için zaten veliye ulaşmak başlı başına bir problem. Bilmiyorum belki suçluluk psikolojisi var. Çağırduğumuz zaman kadının erkeği, erkeğin kadını suçladığı durumlar var. Çoğu zaman çocuk umurlarında da değil zaten. En azından ergenlik çağında bu konuda çocuklara yardım edebiliriz.”(L5)

Bu sonuçlara göre lise kademesinde;

Kişisel-sosyal rehberlik ana kategorisinde; lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları tarafından, ergenlik-gelişim dönemleri, madde bağımlılığı, arkadaşlık ilişkileri, ailevi problemler, çatışma çözme, depresyon, davranış problemleri ve parçalanmış aile çocukları konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Lise döneminde ergenler fiziksel olgunluğa erişir ve erinliğe ulaşırlar. Çocuklukla kıyaslandığında bu dönemde ergenin baş etmek zorunda kaldığı biyopsikososyal değişimler artmaktadır (Erikson, 1968). Ergenliğin birinci evresinde pek çok ergen iletişimde ve ilişkilerini sürdürmede sorun yaşar. Soyut düşünme konusunda daha yetenekli hale gelmişlerdir ancak duygusal rahatsızlıklarını çözme konusunda problem yaşarlar. Ergenliğin ikinci yarısında, kişinin psikolojik dengesi, meslek seçimi gibi geleceğe dair kaygılar nedeniyle yeniden bozulmaktadır. Kişinin yetişkinlik rolünde başarılı olabilmesi için yaşamış olduğu kaygıyı aşabilmesi ve uygun sayılabilecek davranışlar geliştirmesi önemli görülmektedir (Kılıççı, 1992).

Dönemsel olgunlaşmaya paralel olarak ortaya çıkan bilişsel yetiler ergeni hem kendiyile hem de çevresiyle ilgili yeni değerlendirmeler ve soyutlamalara iter (Erikson, 1968). Bu dönemde sosyal olarak ergenden beklentiler artmakta ve ergenin bu beklentiler doğrultusunda sorumluluklar üstlenmesi gerekmektedir. Bütün bu değişiklikler birey olarak ergeni hem kendi hem de çevresiyle ilgili yeni bilişsel bütünlükler kurmaya zorlar. Bunda bazı ergenler diğerleri kadar başarılı olamayabilir ve birtakım ruh sağlığı sorunları ortaya çıkabilir (Türnüklü ve Şahin, 2004).

Alan yazında lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel-sosyal rehberlik konusunda konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında; bireyin tehlikelere açık hale geldiği bu dönemde; suç işleme, şiddete başvurma, çete faaliyetlerine katılma (Horroks, 1965) ve uyuşturucu madde kullanma (Gül ve Güneş,

2009), arkadaş çevresinin baskısı, yaşanan duygusal iniş çıkışlar, anne babayla artan çatışmalar, özerklik kazanmak için yapılan mücadeleler ve gittikçe zorlaşan okul dersleri gibi sorunlar nedeniyle erken yaşta madde kullanmaya başlanılabilir (Türnüklü ve Şahin, 2004). Erken yaşlarda madde kullanmaya başlanması duyuşsal, bilişsel ve sosyal gelişimi olumsuz yönde etkileyerek gelecekteki yaşamında önemli sağlık sorunlarını yol açmaktadır (Ögel,1997; Winter, 2001; Kocabaş, Burgut, Bozdemir, 1994; Bilir ve Doğan, 1997).

Başka bir araştırma sonucuna göre ise okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanan dinamik yönelimli kısa-yoğun-acil psikolojik danışma alan bireylerin somatizasyon, obsesyon, depresyon, paranoid düşünceler, öfke düşmanlık, psikotizm, anksiyete, kişiler arası duyarlılık, fobik anksiyete düzeylerinde anlamlı düzeyde düşme saptandığı belirlenmiştir (Atlı, Yıldırım ve Çitil, 2016).

Bu çalışmada lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ergenlik dönemi ve problemleriyle ilgili (madde bağımlılığı, arkadaşlık ilişkileri, ailevi problemler vb.) konsültasyona ihtiyaç duyması kişinin hayatında kritik bir öneme sahip olan ergenlik dönemindeki problemlerin çözümünün önemli görülmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları krize müdahale ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; adli vakalarda süreç yönetimi, ihmal-istismar, intihar ve yas süreci alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettikleri ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale durumları ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Ne kadar da olsa intihar konusu bir gerçek. Problem tarama envanterleri yaptığımızda bazı öğrenciler orada işaretlemeler gösteriyorlar. Biz onlarla görüşüyoruz. Görüşürken acaba hep aklımızda acabalar kalıyor. Tamam peki ikna ettik ama bu sadece göstermelik boyutta bir şey gibi. Girişim boyutunda çok ciddi bir şeyi biz bu okulda yaşamadık. Ama bir tanesi gelirdi arka planında çok ciddi problemler mesela istismar... Bununla ilgili çok ciddi problemler yaşadığını söylediğinde bizim yapacağımız şeyler yönlendirmekten öteye gitmiyor. Burada yönlendirirken de ciddi anlamda riskler oluşuyor. İstismar durumu mesela. Bu istismar durumunun açığa çıkma

durumu. Aileye durumun anlatılma tarafı veya aileye anlatıldıktan sonra ailenin durumu kapatma ihtimali. Yani çok farklı ihtimaller ortaya çıkabiliyor. Burada da bizim daha çok vicdanen mi yoksa daha çok görevimiz adına yapmamız gerektiği noktasında kendimizi çok sorguladığımız oluyor. Bizler daha çok bu yönde olabilecek durumların daha çok bizden alınması gerekiyor. Tamam ben yönlendirmeliyim ama yani sadece bir psikiyatrist, polis olmamalı. Yani demek istediğim bununla ilgili ayrı bir birim oluşturmaları ve orda kanaat getirmeleri gerekiyor. Ve bizim de bu alanda eğitim almamız şart...”(L4)

“...Yas terapisi konusunda, bu durumda sonuçta karşıdaki insan yas tutuyorsa büyük ihtimalle en çok sevdiği insanlardan birini kaybetmiştir, hayatında önemli bir yer kaplayan biri. Ve bu insana belli bir şeyden sonra ne konuşsanız boş geliyor. Tabii ki üniversiteden aldığımız eğitim de yas konusunda belli bir seviyenin altında kalıyor. Aslında şu anda birçok üniversitede de çok etkili bir eğitim verildiğini düşünmüyorum. Bu da bizi tabii ki zorluyor. Yas durumunda öğrenciyle konuşurken aldığımız eğitimin yetersiz olması bizi çok zorluyor. Hangi argümanları kullanmalıyız, nasıl yaklaşmalıyız... Ondan sonra normal hayatına dönebilmesi için neler yapabiliriz? Bunları belki teorikte biliyor olabiliriz fakat karşıdaki insanın yas durumundan dolayı ya da bu yası yaşama dozundan dolayı...”(L3)

“...Bizim alan oldukça geniş. Bazen hiç alakasız meslekten birinin bile yardımına ihtiyaç duyabiliyorsunuz. Yani örneğin, benim bir öğrencim vardı dış görünüşünü problem eden. Estetisyenle görüştim çocuğun ikna olması için. Dediğim gibi alanımız çok geniş ve ihtiyaç duyduğumuzda her meslekten insana ulaşamayabiliyoruz ki en önemlisi doktorlar. Ayrıca adli konuyla ilgili yanlış algılar var. Bunların sosyal hizmetler tarafından ya da kamu spotu olarak düzeltilmesi lazım. Mesela cinsel istismar olabilir, madde bağımlılığı olabilir, davranış bozukluğu mesela çalma davranışı olabilir. Böyle bir durumda konuyu adliyeye taşımamanın bu gibi konularda toplum üzerinde müthiş bir mahalle baskısı oluşuyor. Bir çocuğun kandırılıp suça bulaşmış olması ya da bu ihtimal üzerine emniyet birimlerinin aile üzerinde müthiş bir baskı oluşuyor, çocuklarının adı çıkacağı konusunda. Mesela bir evin önüne polis ,ekip otosunun gelmesinin veli böyle dünyası yıkılmış gibi algılayabiliyor. Bu konuda ilgili birimlerin daha hassas olması lazım. Aslında son zamanlarda kamu spotları bu konuda milleti fazla etkiliyor. Belki de bunun gibi bir şeyler yapılabilir aslında. Yoksa çocuklar hep suçun ortasında kalıyor. Yani ensest konusu için, yaşanabilecek en iğrenç olaylardan

bir tanesi. Yani bunu emniyet güçlerine iletmekte veliyi ikna edemiyorsun. Benim ailem ne der, eşimin ailesi ne der, çocuk ne olur, çocuğu devlet korumasına alırlar...”(L5)

“...Çocuğun hataya en açık olduğu dönem lise. Psikolojik desteğe en çok ihtiyacı olduğu dönem. Onun dışında düşündüğümüzde öğrencilerle ilgili özellikle 9, 10. sınıf öğrencilerinde hatta 11. Sınıflar da kısmen dahil olabilir birçok öğrencide depresyon belirtisi var. Depresyon... Evet bunun tanısını biz koyamayız belki ama belirtileri gördüğümüzde az çok böyle bir izlenime kapılabiliyorsunuz. Tabii bu konuda öğrencileri gereken yerlere yönlendirebiliyoruz. Ailelere gerekli bilgileri veriyoruz. Ama birçok öğrenci doktora gittiğinde ilaç tedavisine başlıyor ama psikolojik tetkik konusunda herhangi bir tedavi almıyorlar. Depresyon yaşayan öğrencilerle ilgili de...Diğer konularda da söylediğim gibi sınav kaygısı, mesleki rehberlik, dil ve konuşma, depresyon vb. konularda belli bir düzeye kadar destek verebiliyoruz ama bu tür konularda özellikle Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde depresyon dediğimizde aklımıza gelecek birinin olması gerektiğini düşünmekteyim.”(L3)

Krize müdahale durumları ana kategorisinde;

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları tarafından; adli vakalarda süreç yönetimi, ihmal-istismar, yas süreci ve intihar konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Kriz, içinden çıkılması zor durum, birdenbire meydana gelen kötüye gidiş ve tehlikenin ortaya çıkabilme durumu anlamlarına gelmektedir (Dinçer, 1998). Kriz, okul binasındaki veya okulla ilgili bir fonksiyondaki bir bireyin veya grubun güvenliğini veya sağlığını tehdit eden her türlü olayı içerir (Christensen, 2001). Okul örgütleri için kriz yönetimi, krizi tanımlamak, krizle yüzleşmek ve krizi çözmek, sonrasında da, denge durumuna geçmek ve uygun-uyarlanabilir tepkiler takviye etmek için geliştirilen, sorun odaklı, zamanı sınırlı bir müdahale işlevi görür (Atkinson, 2002).

Okul psikolojik danışmanları okul atmosferi içerisinde krize müdahale stratejisinin oluşturulmasında ve uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. Duygusal iniş çıkışların yaşandığı ve problemleri davranışlarla karşılaşma riskini arttırdığı ergenlik döneminde görülen bir diğer ciddi ruh sağlığı sorunu intihardır. İntihar davranışlarının görülme sıklığının ergenlik döneminin başlamasıyla birlikte arttığı gözlemlenmektedir (Flannery, 2006).

Alan yazında lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahale konusunda konsültasyon ihtiyaçlarını ortaya koyan herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup bulguları destekleyen, konunun farklı yönlerini ele alan bazı çalışmalar bulunmaktadır. ABD’de yapılan bir araştırma sonucuna göre; gençler arasında intihar nedeniyle gerçekleşen ölümlerin bütün ölüm nedenleri arasında ikinci sırada yer almakta olduğu görülmüştür (Felner, Adan ve Silverman, 1992). Ayrıca 1960’tan bu yana genç intiharlarının bu ülkede %200 oranında bir artış kaydedildiği ortaya konulmuştur (Gould, Shaffer, Fisher ve diğerleri, 1992).

Ülkemizde yapılan çalışmalara baktığımızda ise; Dinçel ve Demirtaş-Zorbaz (2015) ve Güven, Kılıç, Hayran ve Büyüksevindik, (2016) tarafından okullarda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada en fazla eğitime ihtiyaç duyulan konular sırasıyla; ihmal/istismar, müdahale teknikleri, çocukla iletişim, uyum ve davranış bozuklukları olarak bulunmuştur. Adı geçen çalışmada ortaya çıkan ihmal/istismar ve müdahale tekniklerine yönelik eğitim ihtiyacı bu çalışmada ortaya çıkan krize müdahale yöntemleri konusundaki konsültasyon ihtiyacını destekler niteliktedir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları mesleki rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; kariyer danışmanlığı-mesleki danışmanlık, ilgi-yetenek-zeka testleri, alan-bölüm seçme alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Evet lisansta aldığımız bir eğitim var ama büyük oranda devam ediyoruz. Yani öğrencilerin meslek seçimine yönelik, kendilerine yönelik, ilgi ve yeteneklerini tanımalarına yönelik testlerle ilgili biraz daha eğitim ve desteklenmeye ve yenilenmeye ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.”(L3)

“... En önemli bilgi bu kademe adına alan-bölüm seçme... Aslında yönetmeliğe göre alan-bölüm seçme de kalmadı. Fenciler, matematikçiler, sözelciler, sayısalcılar sınıflandırıldığında alan-bölüm seçme ve meslek seçiminde ciddi sıkıntıya giriyorlar. Bunun temelinde belki algı olarak sayısal alanın daha fazla bölüme sahip olmasından dolayı oraya doğru yönelme olabilir. Özellikle ailelerin eğitimleri biraz daha iyi.

Ailelerin sayısala yönelik baskılarından dolayı, sayısal bölüm seçme ve meslek seçmede biraz sıkıntı yaşıyoruz. Ve ilk başlarda bununla ilgili de çok fazla sıkıntı yaşıyorduk. Alanlarla ilgili, mesleklerle ilgili Türkiye’de hangi alanda ne kadar kadro var , hangi alanda ne kadar ihtiyaç var bunları haberlerde falan günlük izliyoruz ama var olan bu bilgiyi öğrencilere bilimsel ve resmi olarak veremiyoruz. 4 yıl sonra neye ihtiyacı var denildiğinde alan çalışan ve istihdam konusunda daha fazla kaygılı oldukları için okuyup iş sahibi olma arzuları ve kaygıları daha fazla olduğu için bu konuda bilgi noktasında sıkıntı yaşıyoruz. ” (L2)

“...Güncel olarak belki öğrencilere sistematik bir kendini tanıma şeklinde rehberlik etkinliklerinin böyle formatları var. Eylem planı şeklinde. Mesela altı oturumluk, sekiz oturumluk hazır paket program. Kendini tanıma, meslekleri tanıma gibi. Var olanların ben güncel olmadığını ve yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bir sürü var. Etkinlik kitapları var. Ama o etkinliklerin uygulanabilirliği konusunda sıkıntı var. Belki onun güncellenmesi gerekebilir. Evet sorumluluk almak zor oluyor. Çocuk karşına dikilebiliyor. Mesleki anlamda ciddi bir planlama eksikliği var. Bizim okul akademik olduğu için bunları söylüyorum. Belki endüstri meslek lisesinde daha farklı şeyler vardır. Kendi okulum adına çocukların seviyesi fena değil ama çocukları yönlendirme adına mesleki bir yetenek, neyi yapabilir beceri konusunda zorlanıyorum. ” (L2)

“....Meslek seçimi vb. konularda bile bizim gönderebileceğimiz velinin de gitmeyi isteyeceği bu konuda uzmanlaşmış, tecrübeli, eğitimini tamamlamış birilerinin olması şart diye düşünüyorum. Şu anki Rehberlik ve Araştırma Merkezinin işleyişi, buradaki arkadaşlara da zaman zaman ifade ediyorum, diğer rehber öğretmenlerin, okuldaki rehber öğretmenlerin danışmanlık amaçlı öğrenci göndermelerini gerekli görmemelerine neden oluyor. Rehber öğretmen şunu düşünüyor. Oradaki kişiler de benimle aynı eğitimi almış, aşağı yukarı benimle aynı şeyi yapıyor diye düşünüyorlar.” (L3)

“...Evet, psikolojik testlerle ilgili TKB (Temel Kabiliyet Testi) bakanlık aracılığıyla aldık. Bunlar bizim için faydalı olmuştu. Daha farklı güncel testlerin olması ilgi ve yetenekleri ayrıştırılması daha iyi olacak. Bir de bireysel bağlamda sanat, spor, ilgi , yetenek bunu kapsamlıca ölçen bir test yok gibi. Ben mesela mesleki eğilim, mesleki olgunluk, ABKÖ zaten bunları gördük. Bunların da aslında güncellenmesi gerekiyor. Bunların alanda

çok işe yaradığını düşünmüyorum. 10 yıl önce gördüm ve uyguladım. Şimdiki gençliğin diline hitap eden, güncel konjektörden bir şeyler olmalı...”(L2)

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları eğitsel rehberlik ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; sınav kaygısı, grup rehberliği etkinlikleri, aile eğitimleri, sınav sistemleri ve yaratıcı drama alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının eğitsel rehberlik ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...TEOG, SBS vb. gibi sınavlar... Sınav kaygısı son yıllarda söz edildiği kadar eskiden bilinmiyordu. Yani bizim kendi girdiğimiz dönemde ya da 2000’li yılların başlarında kullanılan bir kavram değildi. Ama şu anda öğrencilerin bir başarısızlık durumu karşısında ya da sınavda başarılı olamama, istediğini gerçekleştirememesi durumunda, öğrencilerin ve ailelerin en çok söylediği, kullandığı şey bu: Sınav kaygısı... Bunun bir kısmı gerçekten kaygılı olabilir, gerçekten belli bir seviyenin üzerinde olabilir. Bir kısım öğrencilerde ise işin bahanesinde olduğunu düşünmekteyim. Ama özellikle son dönemlerde öğrencilerin, velilerin bir iş sahibi olmanın daha fazla önem kazanmasıyla birlikte sınav kaygısı, sınav korkusu bizim çok fazla karşılaştığımız bir durum. Bu tabii ki belli oranda bazılarıyla baş edebiliyoruz. Bazen öğrencilerin bizi aşan durumları olabiliyor. Bu konuda daha etkili olabileceğimiz, daha etkili argümanlar kullanabileceğimizi, aileye, veliye daha fazla katkı sağlayabileceğimiz bir eğitime ihtiyacımız var diye düşünüyorum. Yani kısa bir eğitim de değil bu. Uzun bir eğitim ve uygulamalı bir eğitim. Gerekirse sahada uygulamalı bir eğitim alınarak öğrencilerin kaygı durumlarını yenmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Bu konuda eksikliklerimiz tabii ki de var.”(L3)

“...Grup etkinliklerinin kalıcılığının daha fazla olduğunu düşünüyorum. Diğer arkadaşları bilmiyorum ama ben şeyi düşünüyorum. Onların da böyle bir şey düşüneceğini tahmin ediyorum. Üniversitede biz bol bol grup etkinlikleri öğrenmiyoruz. Mesela anaokulu öğretmenleri bile çocuklarla olan eğitimlerinde daha çok grup etkinlikleriyle çalışıyorlar. Bizde bu daha çok kuramsal kaldığı için psikolojik danışma boyutunda değil de rehberlik boyutunda bunlar çok önemli.” (L1)

Eğitsel ve mesleki rehberlik ana kategorisinde;

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları tarafından eğitsel rehberlik ana kategorisinde; sınav kaygısı, grup rehberliği etkinlikleri, aile eğitimleri, sınav sistemleri ve yaratıcı drama alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Günümüzde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine her yaşta insan ihtiyaç duymakla birlikte, ergenler içinde buldukları gelişim dönemi gereği biyolojik, sosyal ve psikolojik açıdan birçok değişimi bir arada yaşadıklarından bu ihtiyacı daha fazla hissetmektedirler (Collins, 1993). Türkiye'deki ergen nüfusunun 11 milyondan fazla (ortaokul ve lise öğrencisi) olduğu bilinmektedir (MEB, 2018) ve bu sayının bazı ülkelerin genel nüfusuna yakın olduğu düşünüldüğünde ergenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasının zorluğu ve önemi daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ortaokul ve lise düzeyindeki eğitim kurumlarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri oldukça önemlidir. Bu önem ergenlik döneminin yetişkinliğe hazırlık sürecini içermesinden de kaynaklanır (Lavusa, 2010).

Öğrenciler, eğitim yaşamında düşük notlar, sınavlarda başarısızlık, öğrenmede zorluk çekme ve akademik doyumsuzluk gibi çeşitli problemler yaşayabilmektedir. İçinde bulunulan çalkantılı dönem nedeniyle yaşanan ve çözülemeyen problem durumları ergenleri bunalımlı ruh hallerine sürükleyebilir. Sunulacak eğitsel rehberlik hizmetleriyle bu problemlerin önüne geçilmesi hedeflenir (Ravi, 2016). Böylelikle öğrencilerin ilgilerini, yeteneklerini ve eğitim fırsatlarını fark eden, (Kuzgun, 2000) akademik yaşamında doyum verici bir performans sergileyen, çalışmak için uygun bir yol haritası çizebilen, öğrenme zorluklarının üstesinden gelebilen (Barki ve Mukhopadhyay, 2008), eğitimi ile ilgili kararlar verebilen, okula düzenli devam eden (Kinra, 2008) ve kaliteli çalışmalar üretebilen (Campbell ve Dahir, 1997) bireyler haline gelecekleri düşünülmektedir.

Mesleki rehberlik ana kategorisinde ise;

Kariyer danışmanlığı- mesleki danışmanlık, ilgi-yetenek-zeka testleri ve alan-bölüm seçme konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Bireyler çocukluktan itibaren mesleki gelişim süreci içindedirler (Kuzgun, 2009; Swanson ve Fouad, 2015). Mesleki rehberlik çalışmalarının zamanında yapılarak kişilerin kendisine uygun olan mesleğe yönlendirilmesi (Kinra, 2008) ile yaşam kalitesinin artması

sağlanabilir. Bu nedenle kritik öneme sahip olan ortaokul ve lise döneminde öğrencilerin mesleki gelişimin gerektirdiği görevleri başarıyla yerine getirmesi ve mesleki karar verme problemiyle etkili bir şekilde baş edebilmesi önemlidir (Kochhar, 2006; Yeşilyaprak, 2010).

Öğrencilerin ergenlikten yetişkinliğe geçişin yaşandığı bu evrede mesleki ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çevresini ve iş olanaklarını tanıması çok önemlidir. Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları en çok kariyer danışmanlığı-mesleki danışmanlık, ilgi-yetenek ve zeka testleri, öğrencilere alan ve bölüm seçme konularında konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu ihtiyacın sebeplerinden biri kariyer danışmanlığı-mesleki danışmanlık konularında lisansta alınan ders içeriklerinin yetersiz oluşundan ya da uygulanan ilgi-yetenek-zeka testlerinin yeterince güncel olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; güncel eğitimler, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, planlama - desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma ve kademe değişikliği oryantasyonu alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının rehberlikte güncel gelişmeler ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Mesela şeyler çok farklı. Mesleki danışmanlık başlı başına bir iş. Grupla danışma başlı başına bir iş, krize müdahale ayrı bir iş. Şimdi bazen de şunu yapabiliriz. Hepsine ne kadar ihtiyaç duyuyoruz gibi. Belki uzmanlaşma konusunda RAM'daki arkadaşlar belli kurslara giderek eğitim aldıkları için mesela aile eğitimi vardı 0-18 yaş yapılandırılmış çok güzel bir eğitim. Ben de almak isterdim. Mesela biz aileye bilgi veriyoruz ama o iletişimle ilgili olan modül şeklinde olması çok güzel. Belki bilgiler bizlerde de var ama dağınık. Belki iletişimle ilgili 5-6 kitap okumuşuzdur. Onu toplayıp yapılandırılmış şekilde verilmesi daha etkili yapıyor onu. Ben danışmaların daha çok yapılandırılmış, oturum haline getirilmiş, özellikle yönlendirici, yetenek, ilgi, iletişim, özellikle aileyle ilgili... Yani bizimki biraz sağlık ocağı doktoru gibi oluyor. Belli şeylerden az buçuk bir şey biliyor ama uzmanlık da farklı bir şey. Kolay bir şey değil. Benim için iddialı bir şey aslında. Ben 12. Yılıma girdim. Çoğu şeyi biliyorum ama

alanın uzmanlık alanlarına bölünmesi daha iyi olabilir. 3 aylık eğitimler ya da 6 aylık eğitim ya da bölge bölge eğitim ya da üniversiteler... Malatya'dan farklı hocalarla tanıştım, Mersin'den... Mesela ben Ankara'da okudum . Hocaların bile bazen bakışları bile tam olarak oturmuş değil de belli hocaların belli konularda yine de uzman olduğunu görebiliyoruz üniversitelerde. Böyle hocaların programlayıp programlayıp belli bölgelere uygulayabilirler.”(L2)

“...Grup etkinliklerinin önemli olduğunu düşünüyorum. Kendimi bu konuda geliştiremedim mi tam olarak bilmiyorum ama mesela drama ile ilgili eğitim almak isterim. Yakın çevrede bununla ilgili eğitime rast gelmedim. Belki büyükşehirde olan arkadaşlar faydalıyor olabilirler. Ücretli ya da ücretsiz. Drama eğitiminin çok faydalı olduğunu düşünüyorum bizim için. Grup etkinliklerinde kullanıldığı için gerçekten söylemek yerine uygulamanın önemli olduğunu zaten herkes biliyor. Böyle bir şey alanımızda daha etkin şekilde kullansak çok daha faydalı olabileceğimizi düşünüyorum.”(L1)

“...Kesinlikle. Hocam sen ne yaptın, burada şu var, şurada bu var diye yardımlaşıyoruz. Bu nasıl uygulanır gibi... Bir de aslında temel zorluk şu: Bizim alan çok geniş. Rehberlikle ilgili olunca alan çok geniş. Eksik şu oluyor. Başına geldiği zaman öğrenmek durumunda kalıyorsun. Mesela krize müdahale, cinsel istismar, intihar ben bunları almadım. Çok da lazım mı ? Mesela bir yıl önce bizim okulda bir çocuk boğuldu gölete gittiğinde. Aradım RAM'dan bize hizmet, psikososyal eğitim alan arkadaşlar vardı. Ne yapalım dedik. Geldi sınıfta onlar uygulamayı yaptı.” (L2)

“...Tabi bu söylediğiniz döneme göre değişebilir. Döneme göre, kademeye göre, mesleki tecrübeye göre değişebiliyor. Mesela ilk başladığım yıllar, rehberlik dosyalama sistemi ile ilgili yani desimalle ilgili, evrak kayıtlarıyla ilgili sıkıntıları danışma ihtiyacı duyuyordum.”(L3)

“...Yönetmelik ve kanunlar. Mesela bir etkinlik yapacaksınız çocuğu alacağız dediğinizde var olan sistemin içerisinde dersten alma , dersten çıkarma, rehberlik saatinin farklı saatlere konulması ya da bu çocukla ilgili bir etkinlik yapacağınız konusunda bazı şeyleri bilmediğinizde bu sizin için ciddi bir sıkıntı oluyor. Okulun dışarısına bir çocuğu alıp gitmek mesela. Hocam şu etkinliği yapalım... Valilikten kaymakamlığa kadar 40 tane izin. Mesela 3 tane çocuğu alıp il dışına gideceksin bununla ilgili bir sürü şey. Bunları bilmiyorsunuz. Bununla ilgili ya da rehberlikle ilgili,

dışarıda yapılacak faaliyetlerle ilgili veya özellikle rehberlikle ilgili de olabilir. Bizim bir alan da sosyal etkinlik. dışarıda bununla ilgili yapabileceğimiz konusunda bazen bilgi eksikliği olabiliyor. Mesela bir şey yapmak istiyorsunuz bununla ilgili ya müdürden red geliyor ya da kaymakamlığa gidiyor oradan red geliyor. Bununla ilgili idari bilgi eksikliği ya da yönetmelikle ilgili eksiklik diyebiliriz.”(L2)

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları özel eğitim ana kategorisinde mesleklerini icra ederken en çok; dil konuşma terapisi ve sağlık kuruluşuna yönlendirme alt kategorilerinde kendilerini yetersiz hissettiklerini ve konsültasyona ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim ana kategorisine ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Onun dışında bazı öğrencilerimizde kekemelik var. Dil ve konuşma bozukluğu... Yani özel eğitim öğrencilerine yönelik dil ve konuşmada... Bu konuda zaten bizim eğitimimiz yetersiz. Belki öğrenciye destek sağlayabileceğimiz kısmi bir eğitim verilebilir. Rehber öğretmen dil ve konuşma konusunda çok fazla uzmanlaşamıyor olabilir. Farklı bir disiplin olarak görebilir. Ama öğrenci için pratik olabilecek bazı şeyleri okullardaki rehber öğretmenlerinin alması gerektiği kanaatindeyim.”(L3)

Özel eğitim ana kategorisinde ise;

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları tarafından sağlık kuruluşuna yönlendirme ve dil – konuşma konularında konsültasyona ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Bu durumun en önemli sebebinin eğitim hayatına başlayan öğrencilerin özel eğitim tanılarının çoğunlukla ilkokulda belirlenmesi ve sonraki eğitim hayatlarında tanılarına uygun eğitim kurumlarına yönlendirilerek eğitimlerine devam etmelerinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Ayrıca özel eğitim gereksinimli bireylerin ailelerinden ve sosyal çevreden eğitimlerine yönelik yeterli desteği alamıyor olmaları eğitim hayatlarına devam etmemelerine sebep olabilmektedir. Bu durumun lise kademesinde özel eğitim alanındaki konsültasyon ihtiyacının az olmasının gerekçesi olduğu düşünülebilir.

4.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynaklarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan ilkökul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları ve kendilerini yetersiz hissettikleri problem durumları karşısında hangi kaynaklardan nasıl beslendiklerine ilişkin bulgulara ve tartışmalara yer verilmiştir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynakları bakıldığında sırasıyla; %27 rehberlik araştırma merkezi, %27 meslektaş grupları, %22 sosyal ağlar-internet, %11 psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, %5 alanla ilgili kitaplar ve %5 akademisyenlerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına bakıldığında; sırasıyla; %25 rehberlik araştırma merkezi, %25 arkadaş grupları, %18 sosyal medya-internet, %18 üniversite hocalardan, %6 alanla ilgili kitaplar ve %6 psikolojik destek hizmeti profesyonelleri yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına bakıldığında; sırasıyla; %33 arkadaş grupları %20 rehberlik araştırma merkezi, %20 sosyal medya-internet, %13 psikolojik destek hizmeti profesyonelleri %6 üniversite hocalardan, %6 alanla ilgili kitaplar ve yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6: İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları

Konsültasyon ihtiyaçlarınızı kimlerden ve nasıl karşılıyorsunuz?		Frekans	Yüzde
İlkokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	Rehberlik Araştırma Merkezi	5	%27,77
	Meslektaş Grupları	5	%27,77
	Sosyal Medya - İnternet	4	%22,2
	Psikolojik Destek Hizmeti Profesyonelleri	2	%11,11
	Alanla İlgili Kitaplar	1	%5,55
	Akademisyenler	1	%5,55
	Genel Toplam	18	%100

Tablo 6’da ilkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin olarak yapılan görüşmelerin içerik analizi yapılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında ilkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynağı olarak en çok sırayla rehberlik araştırma merkezi, arkadaş grupları ve sosyal medya-internet, ruh sağlığı çalışanları, kitap ve üniversite hocaları şeklinde ifade ettikleri görülmektedir.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Bununla ilgili bilgi alışverişinde RAM’ı arıyoruz. Üniversiteden arkadaşlarla bağlantı kuruyoruz. Bilgi ve belge paylaşımında diğer bir önemli kaynak Rehberlik Servisi sanal alemde var onu kullanıyoruz.”(İ1)

“...Ram, psikiyatristler, Bu konuda mesela üniversitede öğrendiğim, aklımda kalan etkinlikleri uygulamaya çalışıyorum. Ekinlik kitapları var oradaki ısınma oyunlarını kullanmaya çalışıyorum. Bir de belki siz de üyesinizdir facebookta Rehberlik Servisi adında bir gruptan faydalaniyorum.”(İ2)

“...Ortak bir grup oluşturduk, ram ve rehber öğretmen whatsapp arkadaş grupları, psikiyatristlerden, zaman zaman eğitimine katıldığınız uzmanlardan, üniversite hocalarınız mail adresleri aracılığıyla yardım alabiliyorsunuz. Bir de son olarak faydalandığım yani bir yıldır kullandığım ama müthiş faydasını gördüğüm rehber öğretmenlerin üye olduğu bir grup var. Gerçekten genç arkadaşlar çok paylaşımcılar. O grubu takip etmek, orda paylaşılanlardan faydalanmak, özellikle panolardan faydalaniyorum. Bana müthiş iyi geliyor ve kendimi yeniliyorum.”(İ3)

“...Ram eğitimlerinde oluşturmuş olduğum arkadaş grubu, üniversiteden arkadaşlar. Whatsapp gurupları, sosyal medya gurupları, facebook rehberlik servisi diye bir grup var.”(İ5)

Araştırmaya katılan ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları mesleklerini icra ederken karşılaştıkları ve kendilerini yetersiz hissettikleri problem durumları karşısında rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal medya-internet, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, alanla ilgili kitaplar ve

akademisyenlerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Tablo 7’de ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin frekans değerleri yer almaktadır.

Tablo 7: Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları

Konsültasyon ihtiyaçlarınızı kimlerden ve nasıl karşılıyorsunuz?		Frekans	Yüzde
Ortaokul Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	Rehberlik Araştırma Merkezi	4	%25
	Meslektaş Grupları	4	%25
	Sosyal Medya - İnternet	3	%18,7
	Akademisyenler	3	%18,7
	Alanla İlgili Kitaplar	1	%6,2
	Psikolojik Destek Hizmeti Profesyonelleri	1	%6,2
	Genel Toplam	16	%100

Tablo 7’de ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin olarak yapılan görüşmelerin içerik analizi yapılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynağı olarak sırasıyla; rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları ve sosyal medya-internet, akademisyenler, alanla ilgili kitaplar ve psikolojik destek hizmeti profesyonelleri şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Facebook’ta rehberlik servisi adında bir grup var. O gruptaki paylaşımlardan faydalandığım oldu. Zaten siz de üyesinizdir belki. Büyük bir grup.” (O1)

“...Yani şöyle bir şey oluyor. Genelde eski eğitiminize bakıyorsunuz, kitapları karıştırıyorsunuz veya daha tecrübeli olan kişilere başvuruyorsunuz. Ya da merkezde bulunan Rehberlik Araştırma Merkezini arıyorsunuz.” (O2)

“...Üniversiteden arkadaşlardan belli bir grup var onlardan yardım aldım. Onlarla konuştum. Bu durumda neler yapılabilir, bu konuda neler yapmam lazım çok faydaları oldu. Mesela üniversitede yüksek lisansa devam eden bir arkadaşım var onun aracılığıyla üniversitedeki hocalarıma sordum. Hani neler yapmam gerekiyor. buradaki RAM'dan çok fazla destek aldım. Sağ olsunlar desteklerini hissettim yani. Onun dışında kimseden bir destek almadım.”(O3)

“...Bu tarz konularla karşılaşıyoruz ve bu konuda da RAM'ı aramıştım ben ve RAM destek olmuştu. İnterneti kullanıyorum. Sosyal medyadan faydalaniyorum. Ama genelde interneti kullanıyorum. Üniversitedeki hocalarımızı arayıp soruyoruz.” (O4)

“...Bu anlamda buralardan yardım alıyorsun. Bazen Rehberlik Araştırma Merkezindeki arkadaşları arıyorsun. Bu konularda ilk başta biraz bocalıyorsun. Bu anlamda ne yapıyorsun, ortaokulda çalışan arkadaşlarımız oluyor veya interneti kullanıyorsun. Bazen kendi devremizdeki sınıf arkadaşlarımız olabiliyor, bazen sonradan tanıştığımız arkadaşlar olabiliyor. sosyal medyada internet ortamında, bloglar da orda... Artık günümüzde kaynağa ulaşmak kolay. Alternatif var yani...”(O5)

Araştırmaya katılan lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları mesleklerini icra ederken karşılaştıkları ve kendilerini yetersiz hissettikleri problem durumları karşısında rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal medya-internet, ruh sağlığı çalışanları, alanla ilgili kitaplar ve akademisyenlerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Tablo 8’de lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin frekans değerleri yer almaktadır.

Tablo 8: Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları

Konsültasyon ihtiyaçlarınızı kimlerden ve nasıl karşılıyorsunuz?		Frekans	Yüzde
Lise Kademesinde Görev Yapan Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kaynakları	Meslektaş Grupları	5	%33,3
	Rehberlik Araştırma Merkezi	3	%20
	Sosyal Medya - İnternet	3	%20
	Psikolojik Destek Hizmeti Profesyonelleri	2	%13,3
	Alanla İlgili Kitaplar	1	%6,6
	Akademisyenler	1	%6,6
	Genel Toplam	15	%100

Tablo 8’de lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin olarak yapılan görüşmelerin içerik analizi yapılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynağı olarak sırasıyla; arkadaş gruplar, rehberlik araştırma merkezi, sosyal medya-internet, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, akademisyenler, alanla ilgili kitaplar şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarına ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Bu konuda genellikle RAM’daki arkadaşlarla ve meslekten, benden daha deneyimli, şehirdeki tanıdığım veya farklı şehirden arkadaşlardan benzer bir sorunla karşılaştıklarında onlar neler yapıyorlar. Sanal alemde oluşturulmuş olan bazı gruplar var. Oradaki arkadaşlar sağ olsunlar sürekli bir şeyler paylaşıyorlar. Oralardan yardım alabiliyoruz.” (L5)

“...İnternet sitelerinden araştırmalar yaparım. Facebook’ta arkadaşların paylaştıkları... Mesela o grupta her mesaj gelir okurum. Benim de hani şaşırduğum

noktalar, durumlar olabiliyor. Saçma yorumlar da oluyor ama güzel yorumlar da oluyor. Bunlardan da faydalandığımız oluyor.” (L4)

“...Tabii ki kendi kaynak kitaplarım var onun dışında üniversitede beraber görüştüğüm arkadaşlarım var. Bazı konularda uzmanlaşmış... Klinik psikoloji alanında yüksek lisans yapmış arkadaşlarımız var. Onlarla görüş alışverişinde bulunabiliyorum. Burada Maraş üzerinde belli rehber öğretmen arkadaşlarımız var. Özellikle benzer kademe çalışan rehber öğretmen arkadaşlarım var. Zaten bu konuda birbirimize ihtiyaç duyuyoruz. Toplantılarda sorunlarımız ortak olduğu için konuşarak çözüm üretmeye çalışıyoruz. Onun dışında hepimizin artık çağımızın getirdiği internet... Tabii ki internetteki her bilginin doğruluğu tartışılabilir ama tabii ki bu konudaki en büyük yardımcımız diyebilirim. Onun dışında alanımızla ilgili zaman zaman takip ediyorum. Onun dışında ekstra daha fazla faydalandığım bir şey yok.” (L3)

“...Bir problem geldiğinde hemen RAM ‘ı arıyoruz. RAM’dakilere bu konuyla ilgili bir yazı vs. gelmişse hemen bize bilgi verebiliyor. Olmadı uygulamayı yapan diğer arkadaşlarla paslaşıyoruz. Çözemediğimiz sorunlarla ilgili de bilmiyorum belki de bir şekilde hallettiğimiz için ihtiyaç duymuyoruz. Siteden günlük takip ediyoruz. Arkadaşlarımızla irtibatımız da günlük canlı olduğu için.” (L2)

“...Bu konuda kendimce araştırmalar yaptım. Üniversiteden kalma kitaplarıma baktım. O şekilde yaptım.” (L1)

Araştırma bulgularına bakıldığı zaman ilkokul, ortaokul ve lise okul psikolojik danışmanları tarafından konsültasyon kaynaklarının; rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal ağlar- internet, akademisyenler, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri ve alanla ilgili kitaplar olarak ifade edildiği görülmektedir.

Konuyla ilgili alan yazında ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları problem durumlarına yönelik baş vurdukları konsültasyon kaynaklarını ortaya çıkaran herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olup okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlikleri (Ross ve Altmaier, 1989; Mills ve Huebner, 1998; Özer, 1998) ve tükenmişlikle başa çıkma yöntemleri (Bulut, 2016; Sav, 2007), iş ve meslek doyumları ile mesleki tükenmişlik ve stres düzeyleri (Özdayı, 1990; Doğan, 1996; Koç, 2001; Siviş, 2005) hakkında araştırma sonuçlarına rastlanmıştır.

Bireye yardım hizmeti sunan ve insanlarla yüz yüze çalışan meslek elemanlarını mesleki tükenmişlik yaşadıkları ve stres belirtileri gösterdikleri bazı araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Schutte, Toppinen, Kalimo ve Schaufeli, 2000). Ülkemizde okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken, çok fazla ve çeşitli problem durumları ile karşı karşıya kaldıkları ifade edilmektedir (Kepçeoğlu, 1987; Kulaksızoğlu, 1990; Can, 2002). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde verilememesinin önemli bir nedeni de, psikolojik danışmanların iş stresini ve mesleki tükenmişliği yüksek düzeyde yaşamaları ile mesleki doyumlarının az olmasından kaynaklanmaktadır (Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin, 2007; Çapri, 2006; Yüksel-Şahin, 2008). Lisansta alınan eğitimle karşılaşılan problemlerin çözümünde yetersizlik yaşayan okul psikolojik danışmanlarının gerçek rolleri ile beklenen roller arasındaki çatışma onları tükenmişliğe sürüklemektedir (Helms ve Ibrahim, 1985). Bu durumun okul psikolojik danışmanlarında mesleki tükenmişliğe neden olduğu, iş doyumunu olumsuz etkilediği ve kişinin kendisini yetersiz hissetmesine sebep olduğu söylenebilir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanlarının mesleki tükenmişliklerini en aza indirmek ve iş doyumunu sağlayabilmek için konsültasyon kaynaklarının niteliği ve önemi ön plana çıkmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının mesleki bilgi ve beceri, kişisel özellikler bakımından bu hizmetleri yürütecek yeterlilikte olması gerekmektedir (Kendrick, Chandler ve Hatcher, 1994). Okul psikolojik danışmanlarının günümüz dünyası sorunlarını (özel eğitim, ihmal istismar, cinsel taciz, ergenlik dönemi ve problemleri, teknoloji ve madde bağımlılığı, parçalanmış aile çocukları, şiddet vb.) çözüme sahip oldukları bilgi ve beceriler yetersiz kalabilmekte, baş edemedikleri problem durumları karşısında konsültasyona ihtiyaç duyabilmektedirler.

Araştırma bulgularına göre okul psikolojik danışmanları yetersiz kaldıkları problem durumları karşısında meslektaş gruplarından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları sorunları çözüme ve problemlerin yarattığı sorunları azaltma hususunda destek alma gereksinimleri olduğu fakat ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadıkları çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Shectman ve Wirzberger, 1999; Usher ve Borders, 1993). Okul psikolojik danışmanları çeşitli mesleki ve kişisel ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla yurt dışında yapılan bazı çalışmalarda, klinik dayanışma, destek grupları ve mesleki dayanışma gibi bazı

programlar geliştirilmekte ve uygulanmakta olup uygulan programların okul psikolojik danışmanlarının karşılaştıkları sorunlar ile daha etkili şekilde mücadele etmesini sağladığı vurgulanmaktadır (Benshoff ve Paisley, 1996; Akt. Çoban, 2005).

Crutchfield ve Borders, (1997) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre geliştirilen meslektaş danışma programlarının okul psikolojik danışmanlarının mesleki ve kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediği ve yaşadıkları sorunlarla baş etmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca Benshoff ve Paisley, (1996) tarafından araştırma sonucu ise okul psikolojik danışmanları bu tür programlardan yarar sağladığı, kendisi kişisel ve mesleki anlamda geliştirdiği ve tekrardan katılmak istediği belirtilmiştir. Diğer bazı araştırma sonuçlarına göre, meslektaş dayanışmasının okul psikolojik danışmanlarının problemlerin doğurduğu psikolojik ve fiziksel olumsuzlukların azaltılmasında ve mesleki tükenmişliği önlemede önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmıştır (Sutton, 1988; Matthes, 1992; Bernard ve Goodyear, 1992). Yine benzer şekilde Pamuk'un (2012) yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının usta-çırak ilişkisi içinde dönüt almaları, cinsiyet ve eğitim durumu değişkenlerine göre incelendiğinde psikolojik danışmanların çoğunluğunun usta çırak ilişkisi içinde dönüt aldıkları ortaya çıkmıştır. Alan yazında meslektaş dayanışmasına ilişkin çıkan bulgular bu çalışmada ortaya çıkan bulguları destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularına göre okul psikolojik danışmanları sosyal ağlar ve interneti önemli bir konsültasyon kaynağı olarak görmektedirler.

Günümüz bilgi çağında, teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların bilgiye ulaşmada internet ve diğer sosyal ağların kullanımını artırdığı görülmektedir. Kullanılan sosyal ağların bireylerin iletişimini, etkileşimini, işbirliğini, çalışmasını ve hatta öğrenme sürecini yeniden şekillendirdiği vurgulanmaktadır (Murray, 2008). Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarını belirlemeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat öğretmenlerin internet kullanım düzeyleri ve hangi amaçlar için kullandıkları (Akkoyunlu, 2001; Beeker, 1998) yönelik araştırma sonuçları mevcuttur. Becker (1998) tarafından öğretmenlerin internet kullanım düzeyleri ve amaçları araştırılmıştır. Öğretmenlerin çoğu interneti mesleki etkinlikler (bilgiye ve diğer kaynaklara ulaşma, meslektaşlarıyla haberleşme, bilgi paylaşma, öğrencileri bilgi kaynaklarına yönlendirme vb.) için kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sosyal ağ siteleri, esnek ve kullanıcı dostu olması sebebi ile diğer öğretim yönetim sistemlerine göre daha kolay kullanılabilir. Sosyal ağ kullanıcılarının sayısının artmasıyla birlikte eğitimcilerin hem mesleki gelişim hem de eğitsel bağlamda sosyal ağları kullanmalarının önemi gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır (Grant, 2008). Esnek ve kullanıcı dostu olan sosyal ağ hizmetleri günümüzde birçok eğitimcinin çok kolay şekilde, bazı yönergeleri takip ederek topluluklar oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal ağlarda eğitimciler tarafından oluşturulan topluluklar aracılığıyla ihtiyaç duyulan konulara yönelik olarak paylaşım yapılmakta ve geribildirimde bulunmaktadır. Bu durum problemlerin çözümünde iletişim sürecini hızlandırmakta ve bireye çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Ayrıca sosyal ağların eğitim-öğretim deneyimlerini zenginleştirilmesi, öğretim ve değerlendirme sürecine destek olması birçok eğitim örgütüne fayda sağlamaktadır (Jones, Blackey, Fitzgibbon ve Chew, 2010).

Ülkemizde çeşitli meslek gruplarının mesleki ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamak için oluşturulmuş olduğu sosyal ağ toplulukları mevcuttur. Okul psikolojik danışmanlarının kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlayan paylaşımların yapıldığı yaklaşık 40.000 üyeli facebook sosyal paylaşım ağı mevcuttur (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi [PDRS], 2019). İlkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan okul psikolojik danışmanları mesleklerini icra ederken karşılaştıkları problem durumları karşısında bu grupları konsültasyon kaynağı olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Özmen, Aküzüm ve Sünkür, (2012) tarafından sosyal ağların eğitim ortamlarındaki işlevselliğine ilişkin araştırma sonuçlarına göre; okul yönetimi, öğretmen ve öğrenciler arasında sağladığı eş güdümün ve bilgi paylaşımının, varılmak istenen amaçları gerçekleştirmeye olumlu katkısının olduğu görülmektedir. Alan yazında sosyal ağ-internet kullanımına ilişkin çıkan bulgular bu çalışmada ortaya çıkan bulguları destekler niteliktedir.

Araştırma sonucuna göre ilkökul, ortaokul ve lisede kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları akademisyenleri konsültasyon kaynağı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Literatüre bakıldığı zaman öğretmen eğitimi ve yeterliliklerine ilişkin raporların incelendiği çalışma bulgularına rastlanmıştır. Yavuz, Özkaral ve Yıldız'ın (2015) yaptığı araştırma sonuçlarına göre; yükseköğretim kurumları ile okullar arasında ilişki, uyum, bağ-güçlü ortaklık ve sorumlulukların olması gereği tespit edilmiş olup yüksek

lisans düzeyinde ve araştırma temelli öğretmen eğitiminin ön plana çıktığı görülmüştür. Yine aynı çalışma sonucuna göre; öğretmen eğitiminde teori ve uygulama arasındaki uyumun sağlanması gerektiği görülmektedir. Bu durum lisansta alınan eğitimin alanda uygulanması hususunda problem yaşayan okul psikolojik danışmanlarının kariyerlerinin başlangıcında yaşayacakları gerçeklik şokunu engelleme açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının çözemedikleri problem durumları karşında özellikle mesleklerinin ilk yıllarında mezun oldukları üniversite hocaları ile bağlantı kurdukları ve zamanla bu bağlantının zayıflaması nedeniyle akademisyenlerin daha az tercih edilen konsültasyon kaynağı olarak belirtilmesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre ilkökul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları; psikolojik destek hizmeti profesyonellerini konsültasyon kaynağı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Alan yazında birçok konuda konsültasyon yapılabileceği belirtilmiştir. Örneğin; okul psikolojik danışmanlarının öğretmenlere, akademik güçlüğü olan öğrencilerle nasıl çalışılacağı, çocukların davranışlarının nasıl anlaşılacağı, olumlu bir sınıf ortamının nasıl yaratılacağına ilişkin eğitsel bir konsültasyon yapabileceği gibi, ebeveynlerle ergenler ile iletişim, çocuk gelişimi, öğrencilerin akademik ve gelişimsel sorunlarını anlamaları vb. konularda konsültasyon yapılabilir. Ayrıca okul yöneticilerine yönelik, toplum ve ebeveyn ilişkileri gibi konularda, özel ihtiyaçları olan öğrenciler hakkında, okul çapındaki programlar konusunda konsültasyon alabilirler (Cobia ve Henderson, 2003). Benzer şekilde okul psikolojik danışmanları da bu çalışma bulgularında belirtildiği gibi (özel eğitim; kaynaştırma öğrencileri, dikkat eksikliği-hiperaktivite ve çeşitli psikolojik rahatsızlıkların teşhisinde sağlık kuruluşuna yönlendirme, krize müdahale durumları; ihmal-istismar, intihar, yas süreci ve adli vakalarda süreç yönetimi) konularda konsültasyona ihtiyaç duymaları ve bu konularda psikolojik destek hizmeti profesyonellerini ile konsültasyon yaptıkları ortaya çıkartılmıştır. Uçar, Yıldız, Bilgin ve Baştemur (2018) ve Uşaklı'nın (2012) yaptığı araştırma sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanları çocuk ihmali ve istismarı konularında kendilerini yetersiz hissetmişlerdir. Hamamcı, Oskargil-Göktepe ve İnanç (2004) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda, okul psikolojik danışmanların mesleki konularda bilgi almak için uzman kişilere başvurma maddesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışma bulguları okul psikolojik danışmanlarının belli konularda konsültasyon ihtiyaçlarını açıklar nitelikte olup literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucuna göre ilkokul, ortaokul ve lisede kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları; alanla ilgili kitapları konsültasyon kaynağı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Konsültasyonun literatürdeki tanımına bakıldığında üçlü bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu yapıda; müşavir (consultant: konsültasyonun yapan kişi), konsültasyon alan kişi (consultee; yardım almak için konsültasyona başvuran kişi, doğrudan iletişime giren kişi) ve danışan (client/student; konsültasyonla ilişkili olan, hakkında konsültasyon yapılan ancak genelde konsültasyon sırasında bulunmayan dolaylı yardımdan yararlanan üçüncü kişi) olarak tanımlanmaktadır (Dollahide, 2003a). Bu tanımdan yola çıkarak alanla ilgili kitapların konsültasyon kaynağı olamayacağı görülmektedir. Konsültasyonun etkili bir şekilde yerine getirilebilmesi için konsültasyon kavramının iyi anlaşılması ve uygun modelin seçilmesi önemlidir (Hall ve Lin, 1994). Drapela (1983) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre konsültasyonun doğasının tam olarak anlaşılmadığı ve pek çok okul psikolojik danışmanı tarafından yeterince iyi kavramsallaştırılmadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Goodyear'a (1976) göre okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kavramını yanlış yorumladıklarını ve konsültasyon etkinlikleri yaparken kendilerini yerince rahat hissetmediklerini belirlemiştir. Bu durumun okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kavramına yönelik algılarının yetersiz olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre ilkokul, ortaokul ve lisede kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının çeşitli konularda konsültasyona ihtiyaç duydukları ve bu bağlamda problem durumlarının çözümüne yönelik farklı kaynaklardan yararlandıkları göze çarpmaktadır. İlkokul, ortaokul ve lisede kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının yaşamış oldukları problemlerinin çözümde sıklıkla benzer konsültasyon kaynaklarına baş vurdukları ortaya çıkmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının yaşadıkları problemler karşısında en çok rehberlik araştırma merkezleri, meslektaş grupları ve sosyal medya-internet kaynaklarından yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu kaynakları; alanla ilgili akademisyenler, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri ve alanla ilgili kitaplar takip etmiştir. Hamamcı, Oskargil-Göktepe ve

İnanç (2004) tarafından yapılmış araştırma sonuçları göre okul psikolojik danışmanlarının mesleki konularda bilgi almak için en çok sırasıyla uzman kişilere başvurma, mesleki konuları alanda çalışan psikolojik danışmanlarla tartışma, araştırma yapma, alanla ilgili yayınları okuma, yeni çıkan mesleki yayınları takip etme, konferans, seminer ve kongrelere katılma şeklinde sıraladıkları belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanları, ilkokul, ortaokul kademesinde konsültasyon kaynağı olarak en çok rehberlik araştırma merkezinden; lisede ise meslektaş gruplarından yararlandıklarını ifade etmişlerdir. İlkokul ve ortaokulda rehberlik araştırma merkezinin en çok tercih edilen konsültasyon kaynaklarından biri olmasının en önemli sebebi ilkokul ve ortaokulda çalışan rehberlik öğretmenlerinin en fazla özel eğitim konularında konsültasyona ihtiyaç duyması şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Aldıkları Konsültasyon Hizmetinin Sürece Katkısının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları ve kendilerini yetersiz hissettikleri problem durumları karşısında aldıkları konsültasyon hizmetlerinin sürece olan katkısını; olumlu, olumsuz ve olumlu ama yetersiz şeklinde ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelere ilişkin bulgulara tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9: Okul Psikolojik Danışmanlarının Aldıkları Konsültasyon Hizmetinin Sürece Katkısının Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Aldığınız konsültasyon hizmetinin problem durumlarınıza katkısı ne yönde oluyor?		Frekans	Yüzde	
Alınan Konsültasyon Hizmetinin Sürece Katkısı	Olumlu	4	%80	
	İlkokul	Olumlu Ama Yetersiz	1	%20
		Toplam	5	%100
	Ortaokul	Olumlu	3	%60
		Olumlu Ama Yetersiz	2	%40
		Toplam	5	%100
	Lise	Olumlu	3	%60
		Olumlu Ama Yetersiz	2	%40
		Toplam	5	%100
		Genel Toplam	15	%100

Tablo 9’da ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerinin sürece olan katkısına yönelik algıları incelenmiştir. Alan çalışanları konsültasyon hizmetlerinin sürece olan katkısını; olumlu, olumsuz ve olumlu ama yetersiz şeklinde ifade etmişlerdir.

İlkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının aldıkları konsültasyon hizmetlerinin problem durumuna yönelik katkılarına ilişkin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“...Sadece karşılaşılan sürece yönelik yönlendirme oluyor .%100 yeterli değil. Ama benim için problemlerin çözümde ışık olduğunu söyleyebilirim.” (İ5)

“...Bunu kendi arkadaşlarımdan aldığım için rahatım. Karşılaştığım problem durumlarına karşı kurduğumuz whatsapp gruplarında birbirimize destek oluyoruz. Tabii ki de bunların bana katkısı oluyor.” (İ4)

“...Kesinlikle olumlu ve faydalı olduğunu düşünüyorum. Bazen tıkanıldığımız zaman tabii ki de müşavirlik hizmeti almak durumundasınız. Zaten şöyle de bir şey var. Ekstra sorunlara yönelik değil de kendiniz de bazen destek almak istiyorsunuz. Bireysel olarak.

Hani o tükenmişlik sendromu dediğimiz şeyler bazen olmuyor mu bazen oluyor. Bazen kendimizi yetersiz gördüğümüz durumlar oluyor. Bu gibi durumlarda destek aldığımızda, neyi nasıl yapmamız gerektiğiyle ilgili yardım aldığımızda işimiz biraz daha kolaylaşmış oluyor. Kendini daha iyi hissediyorsun. Yani o çaresizlik durumundan kurtulmuş oluyorsunuz. O anlamda faydalı oluyor.” (O4)

“...Yani elbette olumlu katkıları oldu. Zaten olumlu bir katkısı olması için çabalyoruz. Sorunu çözme noktasında dersiniz %70 ihtimalle çözünme katkı sunduklarını ifade edebilirim. Yani bir bakış açısı kazandırdığından dolayı da faydaları oluyor aslında. Geri kalanını da biz kendi çözüm yollarımızı, deneyimimizi de ekleyerek çözmeye çalışıyoruz.” (O2)

“...Bu konularda telefonla ya da yüz yüze iletişim kurarak aldığım yardımlar daha faydalı oldu . Yüz yüze iletişim- etkileşim daha faydalı oluyor. Mesela üniversitedeki hocam dosyaları sunumları gönderdi. Daha çok okuyarak bulmaya çalıştım. Burada güzel olan şeydi. Tecrübeli öğretmen arkadaşların deneyimlerini paylaşımları daha iyi oldu. Mesela cinsel istismar konusunda yakınimdaki insanların ne yaptıklarını duyup benim için daha kolaylaştırıcı bir etki yaptı.” (O1)

“...Uygulanabilir bir yapıda olmadığı için sözde ya da yazıda kaldığını düşünüyorum. Beni eğitmediğini düşünüyorum. Ama en azından farklı bir bakış açısı olduğu için o anki probleme yönelik çözüm kapısı açıyor en azından. Tabii çok da verimli olduğu söylenemez.” (L1)

“...Sonuçta, hepimiz aynı potanın içerisindeyiz. Bir rehber öğretmenin göremediği bir şeyi diğer rehber öğretmenin görmesi yanlış söylemek istemiyorum. Hemen hemen aynı şeyleri görüyoruz zaten böyle tak diye atış yapacak, başka bir uzmanın, başka bir alandan kişinin desteğine ihtiyaç duyuyoruz. Dediğim gibi tamamen yeterli olduğunu söyleyemem.” (L5)

“...Tabii ki sürece yönelik bizim yaklaşımımızı kolaylaştıran şeyler, daha doğru bakmamızı sağlayan şeyler. Çünkü biri bazen bizim bakmadığımız bir perspektiften bakabiliyor. Ya da bilmediğimiz konular olabiliyor.” (L3)

Bu araştırmada elde edilen bulgular neticesinde alınan konsültasyon hizmetinin niteliği; olumlu, olumsuz ve olumlu ama yetersiz şeklinde ana kategoriler oluşturularak gruplandırılmıştır. Buna göre ilkökul kademsinde görev yapan okul psikolojik

danışmanları alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini; %80’i “Olumlu”, %20’si “Olumlu Ama Yetersiz” olarak değerlendirmişlerdir. Alınan konsültasyon hizmetinin sürece katkısının olumsuz olduğunu düşünen okul psikolojik danışmanına rastlanmamıştır.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini; %60’ı “Olumlu”, %40’ı “Olumlu Ama Yetersiz” olarak değerlendirmişlerdir. Alınan konsültasyon hizmetinin sürece katkısının olumsuz olduğunu düşünen okul psikolojik danışmanına rastlanmamıştır.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini; %60’ı “Olumlu”, %40’ı “Olumlu Ama Yetersiz” olarak değerlendirmişlerdir. Alınan konsültasyon hizmetinin sürece katkısının olumsuz olduğunu düşünen okul psikolojik danışmanına rastlanmamıştır.

İlkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları alınan konsültasyon hizmetinin niteliğini genel olarak olumlu bulmuşlar, bu konuda olumsuz görüş belirtmemişlerdir.

Okul psikolojik danışmanlarının rehberlik hizmetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi için temel rehberlik hizmetlerinden biri olan konsültasyondan yararlanması kaçınılmazdır. Bir bütün olarak gelişim gösteren bireyin zaman zaman farklı kişilerden yardım alması gerekebilir. Sistemli bir müdahale hizmeti olan konsültasyonda problemlerin çözüm aşamasında ekip çalışması önemli bir unsurdur (Tagay ve Sarı, 2012). Yapılan iş birliği neticesinde öğretmen ve ebeveynler değişim gösterirlerse, öğrencilerin değişimi daha da kolaylaşacaktır. Genellikle öğrenciler kendi değişimleri için çok az motivasyona sahiptirler ve çevreleriyle iş birliği yapıldığı zaman sunulan yardım daha etkili hale gelir (Dinkmeyer ve Carlson, 2001). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında zaman zaman okul psikolojik danışmanlarının; idareci, öğretmen, ebeveynler ve diğer kişilerle konsültasyon hizmetini yürüttükleri görülmektedir (Borders ve Durry, 1992; Clark 2004). Okul sistemine daha geniş bir etki yapma imkanı sağlayan konsültasyonun uygun model ve yöntem seçildiğinde okul psikolojik danışmanlarının da işlerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir (Tagay ve Sarı, 2012).

Konsültasyonun olumlu yönünü vurgulayan birçok araştırma mevcuttur. Dinkmeyer ve Carlson’a (2001) göre konsültasyon; okul psikolojik danışmanlarına toplumu ve okul çevresini değiştirme imkânı verir, zamanın etkili kullanılmasını ve

yaşanan problem durumları karşısında sistemli ve bütüncül müdahale fırsatları sağlar. Dollarhide'e (2003b) göre ise konsültasyon, etkili bir şekilde kullanıldığında öğrenciyle ilgili tüm kişiler arasında işbirliğinin ve desteğin oluşmasını sağlar. Ebeveynlerle yapılan konsültasyon neticesinde, çocuklarının başarısızlıklarının altında yatan nedenleri bildiklerinde gelecekteki sorunları daha iyi önleyebilmektedirler. Kampwirth (2003) ve Schlozman (2003) konsültasyonu problem çözme modelinde, müdahaleleri seçme ve uygulamada olumlu bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği psikolojik danışmanların konsültasyon veya süpervizyon almasının, profesyonel gelişime katkı sağlayacağına vurgu yapmaktadır (American School Counselor Association [ASCA], 2012). Bu araştırmada elde edilen bulgular neticesinde okul psikolojik danışmanlarının aldıkları konsültasyon hizmetlerini olumlu şekilde değerlendirmeleri literatürdeki araştırmalarca desteklenmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirme sonucunda ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları ve kaynakları belirlenmiştir. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliğine ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda okul psikolojik danışmanlarına ve gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu çalışmanın amacı okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarını, kaynaklarını ve alınan konsültasyon hizmetinin sürece olan katkısını niteliksel olarak incelemektir.

Çalışma grubunu; 2018-2019 eğitim- öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesinde okul psikolojik danışmanı olarak görev yapan beş ilkokul, beş ortaokul ve beş lise olmak üzere 15 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler uzman desteği alınarak hazırlanmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılarak toplanmıştır. Araştırma için gerekli olan veriler nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının çeşitli konularda konsültasyona ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları en çok sırasıyla; özel eğitim (kaynaştırma öğrencileri, sağlık kuruluşuna yönlendirme, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, tanılama süreci, izleme – değerlendirme süreci ve özel öğrenme güçlüğü), krize müdahale durumları (ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, intihar ve yas süreci), eğitsel rehberlik (aile eğitimleri, oyun etkinlikleri, grup rehberliği etkinlikleri

ve zeka oyunları), rehberlikte güncel gelişmeler (rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi ve güncel eğitimler) ve kişisel-sosyal rehberlik (oryantasyon, davranış problemleri, okul fobisi ve kişilerarası iletişim) ana kategori ve alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları en çok sırasıyla; kişisel-sosyal rehberlik (ergenlik-gelişim dönemleri, davranış problemleri, teknoloji bağımlılığı, ailevi problemler, parçalanmış aile çocukları ve madde bağımlılığı), rehberlik alanındaki güncel gelişmeler (güncel eğitimler, planlama - desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, çocuk gelişimi ve kademe değişikliği oryantasyonu), krize müdahale durumları (ihmal-istismar, adli vakalarda süreç yönetimi, yas süreci, intihar ve travma sonrası stres bozukluğu), özel eğitim (kaynaştırma öğrencileri, bireysel eğitim planı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, tanılama süreci, sağlık kuruluşuna yönlendirme ve izleme – değerlendirme süreci), mesleki rehberlik (sınav kaygısı, sınav sistemleri ve ilgi-yetenek-zeka testleri) ve eğitsel rehberlik (aile eğitimleri, grup rehberliği etkinlikleri ve motivasyon) ana kategori ve alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları ortaya çıkarılmıştır.

Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları en çok sırasıyla; kişisel sosyal rehberlik (ergenlik-gelişim dönemleri, madde bağımlılığı, arkadaşlık ilişkileri, ailevi problemler, sağlık kuruluşuna yönlendirme, çatışma çözme, depresyon, davranış problemleri, parçalanmış aile çocukları), krize müdahale durumları (adli vakalarda süreç yönetimi, ihmal-istismar, yas süreci, intihar), rehberlik alanında güncel gelişmeler (güncel eğitimler, rehberlik anlayışındaki aksaklıklar, planlama - desimal sistemi, bireyle psikolojik danışma ve kademe değişikliği oryantasyonu), eğitsel rehberlik (sınav kaygısı, grup rehberliği etkinlikleri, aile eğitimleri, sınav sistemleri ve yaratıcı drama), mesleki rehberlik (kariyer danışmanlığı- mesleki danışmanlık, ilgi-yetenek-zeka testleri ve alan-bölüm seçme) ve özel eğitim (dil ve konuşma ve sağlık kuruluşuna yönlendirme) ana kategori ve alt kategorilerinde konsültasyona ihtiyaç duydukları ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma verilerinden elde edilen diğer bir sonuç ise, ilkökul, ortaokul ve lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarıdır. İlkokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının çok sırasıyla; rehberlik araştırma merkezi, meslektaş grupları, sosyal ağlar-internet, psikolojik destek

hizmeti profesyonelleri, alanla ilgili kitaplar ve akademisyenler; Ortaokul kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ise en çok sırasıyla; rehberlik araştırma merkezi meslektaş grupları, sosyal ağlar-internet, akademisyenler, alanla ilgili kitaplar ve psikolojik destek hizmeti profesyonelleri; Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ise sırasıyla en çok; meslektaş grupları, rehberlik araştırma merkezi, sosyal ağlar- internet, psikolojik destek hizmeti profesyonelleri, alanla ilgili kitaplar ve akademisyenler ile konsültasyon yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Okul psikolojik danışmanlarına alınan konsültasyon hizmetlerinin sürece olan katkısı sorgulandığında okul psikolojik danışmanları olumlu ve olumlu ama yetersiz şeklinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Okul psikolojik danışmanlarının %75'i konsültasyon kaynaklarının olumlu şekilde problem durumlarını çözmeye katkı sağladığını belirtmişlerdir. %25'i ise olumlu ama yetersiz şeklinde değerlendirmede bulunmuşlardır.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına bağlı olarak araştırmacılara ve uygulayıcılara bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1. Araştırmacılar Yönelik Öneriler

1. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon algıları üzerine araştırmalar yapılabilir.
2. Bu çalışma sadece ilkokul, ortaokul ve lise kademesini kapsamakta olup, özellikle ortaokul ve liselerin türleri, özel eğitim okulları ve rehberlik araştırma merkezlerini kapsayıcı şekilde daha geniş hedef kitlesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
3. Okul rehberlik servisinde çalışan alan mezunu (PDR) ve alan dışı (diğer bölümler) mezunların konsültasyon ihtiyaçlarının karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.
4. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarının niteliğini ortaya çıkaracak derinlemesine bir çalışma yapılabilir.
5. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarının (bilgi eksikliği, beceri eksikliği, özgüven eksikliği) boyutları üzerinde çalışmalar yapılabilir.

6. Yine benzer bir çalışma daha geniş bir çalışma grubundaki okul psikolojik danışmanı dahil edilerek farklı değişkenler (yaş, cinsiyet, mezuniyet, mesleki kıdem vb.) bağlamında araştırmalar yapılabilir.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Okul psikolojik danışmanları okul ruh sağlığı hizmetleri kapsamında uygun eğitime sahip olduğu gibi, güncel yayınları takip edebilir ve hizmet içi eğitim programlarıyla kendini geliştirebilir. Ayrıca okul ruh sağlığı hizmetlerinin sağlıklı yürütülebilmesi için disiplinler arası bir ekip kurulabilir.
2. Okul psikolojik danışmanlarına konsültasyon hizmetleri sunma konusunda deneyimli akademisyenler tarafından eğitimler verilebilir.
3. Rehberlik araştırma merkezleri tarafından belirli zaman aralıklarıyla aynı kademedeki çalışan okul psikolojik danışmanlarının meslektaş konsültasyonu yapılmasına olanaklar sağlanabilir.
4. Bakanlıklar ve çeşitli kurumlar düzeyinde (sağlık bakanlığı, milli eğitim bakanlığı, aile ve sosyal politikalar bakanlığı, yüksek öğretim kurumu vb.) güncel konularda konsültasyon grupları oluşturularak problem durumlarına yönelik çözümler üretilebilir.
5. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçlarının (bilgi eksikliği, beceri eksikliği, özgüven eksikliği) boyutları üzerinde araştırmalar yapıp bu eksikliği gidermek adına uygulamalı eğitimler verilebilir.
6. Sürekli güncel kalmayı gerektiren bir meslek olan okul psikolojik danışmanlığı hakkında akademisyenler ile düzenli olarak çalışmalar yapılmasının alan çalışanlarının konsültasyon ihtiyaçlarını azaltabileceği düşünülmektedir.
7. Halen gelişimini sürdürmekte olan konsültasyon kavramına yönelik okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon algıları üzerinde çalışılıp bu bağlamda ortaya çıkan sonuçlara göre okul psikolojik danışmanlarını bu kavramı doğru anlayıp uygulamalarına ve ihtiyaçlarına yönelik etkili etkili şekilde kullanmalarına yardımcı olunabilir.

KAYNAKÇA

- [ASCA]. A. S. (2012, January 12). *ASCA school counselor competencies*. [Available online, at: www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/SCCompetencies.pdf .] adresinden 10 Aralık 2018'de alındı.
- Adelman, H. S. and Taylor, L. (2002). School counselors and school reform: New directions. *Professional School Counseling*, 235-249.
- Akbaş, S. (2001). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkoyunlu, B. (2001). Öğretmenlerin internet kullanımları üzerine bir çalışma. *Journal of Qafqaz University*. Güz Dönemi, 8, 57 - 66.
- Akman, B., Baydemir, G., Akyol, T., Arslan, A. Ç. ve Kükütçü, S. K. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları sorun davranışlara ilişkin düşünceleri. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1715-1731.
- Akman, Y. (1992). İlköğretimde rehberliğin yeri ve önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8). 77-82.
- Akman, Y. (2016). Okullardaki konsültasyon çalışmaları ve ruh sağlığı konsültasyon modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(18).
- Aksoy, V. ve Diken, I. H. (2009). Examining School Counselors' Sense of Self-Efficacy Regarding Psychological Consultation and Counseling in Special Education. *Ilkogretim Online*, 8(3).
- Alpert, J. L. and Yammer, D. M. (1983). Research in school consultation: A content analysis of selected journals. *Professional Psychology*, (14), 604-612.
- Amato, P. R. (1994). Life-span adjustment of children to their parents' divorce. *The Future of Children*, 143-164.
- Antonak, R. F. (1995). Psychometric analysis and revision of the opinions relative to mainstreaming scale. *Exceptional children*, 62(2), 139-149.
- Arifoğlu, B., Richard, N. Ş., Razi, G. ve Öz, F. (2010). Çocuklar için boşanmaya uyum envanteri geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 121 - 127.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics*, 2(1), 75-83.
- Atçı, A. (2004). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Atıcı, M. (2006). İlköğretim öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma Dergisi*, 3(25), 55-68.
- Atıcı, M. ve Çekici, F. (2007). *Ortaöğretimdeki psikolojik danışman, sınıf öğretmeni ve öğrencilerin istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüşlerinin karşılaştırılması*. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunuldu, İzmir.
- Atkinson, A. (2002). *Resource Guide for Crisis Management in Virginia Schools*. Virginia: Virginia Department of Education, Richmond.
- Atlı, A., Yıldırım, T. ve Çitil, C. (2016). Dinamik Yönelimli Kısa-Yoğun-Acil Bireysel Psikolojik Danışma Oturumlarının Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46).
- Avcı, N. (1998). Entegrasyon ve entegre sınıf öğretmeni. *Destek, Türkiye Sakatları Koruma*, 20-23.
- Aviles, A. M., Anderson, T. R. and Davila, E. R. (2006). Child and adolescent social-emotional development within the context of school. *Child and Adolescent Mental Health*, 11(1), 32-39.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *Elementary Education Online*, 11 (2), 369-380.
- Ayaz, B. A., İmren, G. S. ve Ayaz, M. (2012). Ergenlerde arkadaş ölümü sonrası travma belirtileri ve ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15, 199-207.
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(1), 7-35.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (40),198-211.
- Bahar, M. E. ve Aysan, F. (2017). Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejileri: İzmir İli Örneği. *Kastamonu Education Journal*, 25(2).
- Baker, S. B. and Gerler, E. R. (2008). *School counseling for the twenty-first century*. (5th ed.) NJ Pearson Ed. Ltd.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Barki, B. and Mukhopadhyay, B. (2008). *Guidance and counselling: A manual*. New Delhi: Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Barrow, J. ve Prosen, S. S. (1981). A model of stress and counseling intervention . *Personnel and Guidance Journal* , 60, 5-10.

- Beeker, H. (1998). *Intemet use by teaeheers*. 12 02, 2019 tarihinde <http://www.crito.uci.edu/tlc/html> adresinden alındı
- Bennett, J. B. and Lehman, W. E. (2003). *Preventing workplace substance abuse: Beyond drug*. Washington DC: American Psychological Association.
- Benshoff, J. and Paisley, P. (1996). The structured peer consultation model for school counselors. *Journal of Counseling and Development*, 74(3), 314-318.
- Bergan, J. (1977). *Behavioral consultation*. Columbus: OH: Merrill.
- Bergan, J. R. and Kratochwill, T. R. (1990). *Behavioral consultation and therapy*. Plenum Press.
- Bergan, J. R. and Tombari, M. L. (1975). The analysis of verbal interactions occurring during consultation. *Journal of School Psychology*, 13(3), 209-226.
- Bernard, J. and Goodyear, R. (1992). *Fundamentals of clinical supervision*. Boston: MA: Allyn.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (36), 142-157.
- Biröl, L. (1997). *Hemşirelik Süreci: Hemşirelik Bakımında Sistemik Yaklaşım*. (3. Baskı) İzmir: Etki Matbaacılık Yayıncılık.
- Bogdan, R. C. and Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education (2nd ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bonanno, G. A. and Kaltman, S. (2001). The varieties of grief experience. *Clinical Psychological Review*, 21(5), 705-735.
- Borders, L. D. (2002). School counseling in the 21st century: Personal and professional reflections. *Professional School Counseling*, 5, 180-185.
- Borders, L. D. and Drury, S. M. (1992). Comprehensive school counseling programs: A review for policymakers and practitioners. *Journal of Counseling ve Development*, 487-498.
- Brown, D. (1993). Training consultant: A call to action . *Journal of Counselling and Development*, 72, 139-143.
- Brown, D., Pryzwansky, W. B. and Schulte, A. C. (2005). *Psychological Consultation*. (6th ed.). Boston: Allyn ve Bacon.
- Brown, L. N., Bell, J. and Galabert, J. M. (1998). *French administrative law*. Oxford University Press.
- Bulucu, Ö. (2003). *İlköğretim 1. kademe öğretmenlerinin sınıf davranış yönetiminde yetkinlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bulut, N. (2016). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ve olumsuz otomatik düşünceleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27).
- Bundy, M. L. and Poppen, W. A. (1986). School counselors' effectiveness as consultants: A research review. *Elementary School Guidance ve Counseling*, 20(3), 215-222.
- Büküşoğlu, N., Aysan, F. ve Erermiş, S. (2001). Okul fobisi olan çocukların davranışsal özellikleri, annelerinin ruhsal belirti düzeyleri ve aile fonksiyonlarının incelenmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 40(2), 99 – 104.
- Calley, N. G. (2011). *Program development in the 21st century*.
- Campbell, C. (1993a). Strategies for reducing parent resistance to consultation in the school. *Elementary School Guidance and Counselling*, 28, 10-36.
- Campbell, C. and Dahir, C. (1997). *Sharing the vision: The national standards for school counseling programs*. Alexandria, VA: American School Counselor Association.
- Can, G. (2003). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Caplan, G. (1961). *An approach to community mental health*. New York: GruneveStratton.
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. New York: Basic Books.
- Caplan, G. (1970). *Theory and practice of mental health consultation*. New York: Basic Books.
- Caplan, G. (1995). Types of mental health consultation. *Journal of educational and psychological consultation*, 7-21.
- Caplan, G. and Caplan, R. (1993). *The theory and practice of mental health consultation*. San Francisco: Josey-Bass.
- Caplan, G., Caplan, R. B. and Erchul, W. P. (1994). Caplanian mental health consultation: Historical background and current status. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 2.
- Carlson, J. and Dinkmeyer, D. J. (2001). *Consultation: Creating school based interventions*. New York: Brunner/Mazel.
- Carlson, J., Dinkmeyer Jr, D. and Johnson, E. J. (2008). Adlerian teacher consultation: Change teachers, change students! *Journal of Individual Psychology*, 64(4).
- Carr, E. G. and Durand, V. M. (1985). Reducing behavior problems through functional communication training. *Journal of applied behavior analysis*, 18(2), 111-126.
- Cashwell, T. H. and Dooley, K. (2001). The impact of supervision on counselor self-efficacy. *The Journal of Supervision in Psychotherapy and Mental Health*, 20(1),39-47.

- Cecil, J. H. and Cobia, D. C. (1990). Educational challenge and change. I. H. (Ed) içinde, *Changing contexts for counselor preparation in the 1990s* (pp. 21-36). Alexandria : VA: Association for Counselor Education and Supervision.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu-Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 465-484.
- Choliz, M. (2010). Mobile phone addiction: a point of issue. *Addiction*, 105(2), 373-374.
- Chou, C. and Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers ve Education*, 35(1), 65-80.
- Chou, C., Condron, L. and Belland, J. C. (2005). A review of the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Christensen, L. K. (2001). *Crisis Management Plan Characteristics In Elementary Schools As Perceived By Nebraska Public School Principals*. (Doctor of Education). Nebraska: University of Nebraska.
- Clark, A. J. (2004). Empathy: Implication of three ways of knowing in counseling. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 26, 378-383.
- Clemens, E. (2007). Developmental counseling and therapy as a model for school counselor consultation with teachers. *Professional School Counseling*, 10(4), 2156759X0701000408.
- Cobia, D. and Henderson, D. (2003). *Handbook of school counseling*. Ohio: Merrill Prentice.
- Collins, S. (1993). *Adolescent needs: A comparison of student and adult perspectives*. Calgary, AB: Unpublished master's thesis: University of Calgary.
- Coloney, J. C. (1981). *Emergent training issues in consultation (Ed) consultation in school: Theory, research procedures (pp.223-263)*. New York: Academic Press.
- Coloney, J. C. and Coloney, C. W. (1992). *School consultation: Practice and training. (2nd ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Conoley, J. C. and Conoley, C. W. (1982). The effects of two conditions of client-centered consultation on student teacher problem descriptions and remedial plans. *Journal of School Psychology*, 20(4), 323-328.
- Constable, R. (2006). School social work: Practice and research perspectives. C. M. In R. T. Constable içinde, *The role of the school social worker. In R. T. Constable, C. Massat*, (6th ed. pp. 3-27).). Chicago: Lyceum Books.
- Conyne, R. K. (1975). Environmental assessment: Mapping counselor action. *Personnel and Guidance Journal*, 54, 150-154.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.)* Ankara: Siyasal.

- Creswell, J. (2013). *Qualitative Inquiry ve Research Design: Choosing among Five Approaches*. Los Angeles: CA: Sage.
- Creswell, J. W. and Brown, M. L. (1992). How chairpersons enhance faculty research: A grounded theory study. *The Review of Higher Education*, 16(1), 41-62.
- Crothers, L. M., Hughes, T. L. and Morine, K. A. (2008). *Theory and cases in school-based consultation*.
- Crutchfield, L. and Borders, L. (1997). Impact of two clinical peer supervision models on practicing school counselors. *Journal of Counseling and Development*, 75(3), 219-230.
- Çağır, G. ve Gürgan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 70-85.
- Çapri, B. (2006). Tükenmişlik Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 62-77.
- Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 201-218.
- Çivitçi, N. (2011). Lise öğrencilerinde okul öfkesi ve yalnızlık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 18-29.
- Çoban, A. E. (2005). Psikolojik danışmanlar için meslektaş dayanışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Dağlı, S. (2014). *Rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların kendi mesleklerine ilişkin algıları üzerine nitel bir araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Daniels, J. A. and Larson, L. M. (2001). The impact of performance feedback on counseling self- efficacy and counselor anxiety. *Counselor Education and Supervision*, 41(2), 120-130.
- Davis-Kean, P. E. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: the indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of family psychology*, 19(2), 294.
- Derinöz, B. ve Belen, B. F. (2008). Ergenlik döneminde sıklığı artan bir acil servis tanısı 4 olgu ile akut alkol zehirlenmesi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 43, 143-145.
- Dictionary, C. (2018). *Cambridge University Press 2018*. Web: Webster's New World College Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/> adresinden 20 Ocak 2019 alındı.
- Dinçel, E. F. ve Demirtaş-Zorbaz, S. (2015). Okul Psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçları. *13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongre Bildirileri*, (s. 1178-1180).

- Dinçer, Ö. (1998). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Basımevi.
- Dinkmeyer, D. C. (1971). The "C" group: Integrating knowledge and experience to change behavior. *Counseling Psychologist*, 3, 63-72.
- Dinkmeyer, D. C. and Carlson, J. (1973). *Consulting: Facilitating human potential and processes*. Upper Saddle River: NJ: Prentice Hall.
- Dinkmeyer, D. C. and Carlson, J. (2006). *Consultation: Creating school based interventions (3rd ed.)*. New York: Routledge.
- Dinkmeyer, D. and Carlson, J. (2001). *Consultation: creating school-based intervention*. Philadelphia: Brunner-Routledge.
- Doğan, S. (1996). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında meslek kimliğinin gelişimi ve bazı sorunları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 30-40.
- Doğan, S. (2001). Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Nasıl Yapılandırılabilir? *VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Ankara: ODTÜ Eğitim Fakültesi.
- Dollarhide, C. (2003a). school counseling in the secondary school. C. T. (Eds.) içinde, *Partnering with students: consulting in the three domains* (pp. 185-201). Boston: Allyn and Bacon.
- Dollarhide, C. T. (2003b). Consulting with parents, colleagues in the schools, and colleagues in the community. C. T. (Eds.) içinde, *school counseling in the secondary School* (pp. 257-271). Boston: Allyn and Bacon.
- Dollarhide, C. T. ve Saginak, K. A. (2003). *School counseling in the secondary school: A comprehensive process and program*. Allyn ve Bacon.
- Dougherty, A. M. (1995). *Consultation: Practice and perspectives in school and community settings. (2nd ed.)*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Dougherty, A. M. (2005). *Psychological consultation and collaboration in school and community settings. (4th ed.)*. Pacific Grove: CA: Books/Cole.
- Drapela, V. J. (1983). Counseling consultation and supervision: A visual clarification of their relationship. *Personnel and Guidance Journal*, 62, 158-162.
- Dustin, D. and Blocher, D. H. (Ed. Steven D. Brown) (1984). *Theories and Models of Consultation”, Handbook of Counseling Psychology*, New York: Wiley.
- Ebert, M., Loosen, P. and Nurcombe, B. (2003). *Current Psikiyatri Tanı ve Tedavi*. (Çev. S. Birsöz, T. Kahraman) Ankara: Güneş Kitabevi.
- Ekşi, F. (2012). Narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyinin yol analizi ile incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 1683-1706.
- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92(2), 310 – 330.

- Emiroğlu, M., Murat, M. ve Bindak, R. (2011). Lise son sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini yordayan sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (38), 262-274.
- Ercan, M. A. (2006). Ergenlerde madde kullanımı. *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatric Sciences*, 2(5), 76-83.
- Erchul, W. P. ve Martens, B. K. (2010). *School consultation: Conceptual and empirical bases of practice*. Springer Science ve Business Media.
- Erçetin, Ş. Ş. (2006). *Eğitim ve Şiddet*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2008). *Eğitim ve Okul Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ergene, T. (2011). Lise öğrencilerinin sınav kaygısı, çalışma alışkanlıkları, başarı güdüsü ve akademik performans düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 320-330.
- Erikson, E. H. (1968). Life cycle. *International encyclopedia of the social sciences*, 9, 286-292.
- Erözkan, A. (2007). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 225-240.
- Erözkan, A. (2009). Lise öğrencilerinde kişilerarası ilişki tarzlarının yordayıcıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 543-551.
- Evans, E., Hawton, K. and Rodham, K. (2004). Factors associated with suicidal phenomena in adolescents: a systematic review of population-based studies. *Clinical Psychology Review*, 24(8), 957-979.
- Fagan, T. K. and Wise, P. S. (2000). *School Psychology: Past, Present, and Future*. Bethesda: MD: National Association of School Psychologists.
- Feldman, E. and Kratochwill, T. (2003). Problem solving consultation in schools: Past, present, and future directions. *The Behavior Analyst Today*, 4(3), 48-58.
- Felner, R. D., Adan. and Silverman, M. M. (1992). Risk assessment and prevention of youth suicide in schools and educational contexts. R. Maris, A.L, J. Berman, ve M. v. (Ed) içinde, *Assessment and Prediction of Suicide*. (pp. 420-447.). New York: New York, Guilford Press .
- Fidan, H. (2016). Mobil bağımlılık ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. *The Turkish Journal on Addictions*, 3, 433-469.
- Fidan, T. ve Öztürk, İ. (2015a). Perspectives and expectations of union member and non- union member teachers on teacher unions. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 5(2), 191-220.
- Fraenkel, A., Hyun, H. and Wallen, N. (2012). *How to design and evaluate research in education. (8. Edition)*. New York: Mc. Graw Hill.

- Flannery, D. (2006). *Violence and Mental Health in Everyday Life*. Lanham, MD, USA: AltaMira Press.
- Fonseca, T. A. (2008). *Professional School Counselor Perception of Preparedness in Stabilizing A Student in Specific Crisis Situations: A Random Sample of American School Counselor Association Members*. Mississippi: A Dissertation Submitted to the Faculty of Mississippi State University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Education in the Department of Counseling Educational Psychology.
- Fraser, M. W., Richman, J. M., Galinsky, M. J. and Day, S. H. (2009). *Intervention research: Developing social programs*. Oxford University Press.
- Fuchs, D., Fuchs, L. S., Dulan, J., Roberts, H. and Fernstrom, P. (1992). Where is the research on effectiveness? *Consultation Journal of Educational and Psychological Consultation*, 3,151–174.
- Fuqua, D. R. and Kurpius, D. J. (1993). Conceptual models in organizational consultation. *Journal of Counseling ve Development*, 607-618.
- Fuqua, D. R. and Newman, J. L. (1985). Individual consultation . *The Counseling Psychologist*, 13(3), 390-395.
- Gallessich, J., Gilbert, L. A. and Holahan, C. K. (1980). A training model to facilitate professional effectiveness in power-and sex-salient situations. *Professional Psychology*, 11(1), 15.
- Gallessich, J. (1974). Training the school psychologist for consultation. *Journal of School Psychology*, 12, 138-149.
- Gallessich, J. (1982). *The profession and practice of consultation*. San Francisco : CA: Jossey-Bass.
- Gallessich, J. (1985). Toward a meta-theory of consultation. *The Counseling Psychologist*, 13(3), 336-354.
- Geller, A., Garfinkel, I. and Western, B. (2011). Paternal incarceration and support for children in fragile families. *Demography*, 48(1), 25-47.
- Gelso, C. J. and Fretz, B. R. (1992). *William James centennial series. Counseling psychology*. San Diego, CA, US: Harcourt Brace Jovanovich.
- Gerhardt, A. C. (2012). Peer relationships of bereaved siblings and comparison classmates after a child's death from cancer. *Journal of Pediatric Psychology*, 37(2), 209-219.
- Gerler, E. R. (1985). Elementary school counseling research and the classroom learning environment. *Elementary School Guidance ve Counseling*, 20(1), 39-48.
- Goetz, L., Hunt, P. and Soto, G. (2001). *Self-Efficacy and the Inclusion of Students with AAC Needs*. Final Project Report. H324C980087. San Francisco State Universty.
- Goodstein, L. (1978). *Consulting with human service systems*. Reading, MA: Addison-Wesley.

- Goodyear, R. K. (1976). Counselors as community psychologist. *Personnel and Guidance Journal*, 54, 512-516.
- Gould, M., Shaffer, D., Fisher, P. and ark. (Ed; R. Maris, A. Berman. and J. V. Maltzberger) (1992). The clinical prediction of adolescent suicide. New York: Guilford Press.
- Grant, N. (2008). On the Usage of Social Networking Software Technologies in Distance Learning Education. In K. McFerrin et al. (Eds.). *Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference* (s. 3755-3760). Chesapeake: VA: AACE.
- Greenspan, S. I. and Greenspan, N. T. (2003). *The clinical interview of the child (3rd ed.)*. Arlington: VA: American Psychiatric Publishing.
- Gresham, F. M. and Kendell, G. K. (1987). School consultation research: Methodological critique and future research directions. *School Psychology Review*, 16, 306-316.
- Gresham, F. M. and Noell, G. H. (1993). Handbook of consultation services for children: Applications in educational and clinical settings. T. R. In J. E. Zins içinde, *Documenting the effectiveness of consultation outcomes* (pp. 249-273). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Erişkinlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80.
- Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi . *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 82-94.
- Gültekin, F. ve Arıcıoğlu, A. (2012). Continuing Education Needs of School Counselors. *Psychopathology*, 26(56), 52.
- Gündüz, A. Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul psikolojik danışmanlarında mesleki yetkinlik inancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 119-133.
- Güney, S. (2006). *Davranış Bilimleri* (3. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Güven, M. (2016). Okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 313-330.
- Güven, M., Kılıç, S., Hayran, Y. ve Büyüksevindik., B. (2016). Okul Psikolojik Danışmanlarının Hizmet İçerik Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, ISSN: 2146-9199.
- Hall, A. and Lin, M. (1994). An integrative consultation framework:a practical tool for elementary school counselors. *Elementary School Guidance ve Counseling*, 29(1).

- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, E. (2004). Gaziantep'teki Okullarda Çalışan Psikolojik Danışmanların Mesleki Sorunlarının İncelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Hamamcı, Z., Oskargil-Göktepe, E., İnanç, N. (2004, 6-9 Temmuz). *Okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki yönden kendilerini geliştirmeleri ve mesleki doyumları ile ilişkisinin incelenmesi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Hamidi, F. and Bagherzadeh, Z. (2010). Role and place of guidance teacher in schools. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1918-1921.
- Harper, D. (2010). *Online Etymology Dictionary*. <https://www.etymonline.com/> adresinden 12 Aralık 2018'de alındı
- Harrison, T. C. (2004). *Consultation for contemporary helping professionals*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in educational settings*. Albany: State University of New York Press.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:14, sayı1.
- Helms, B. and Ibrahim, F. (1985). A comparison of counselor and parent perceptions of the role and function of the secondary school counselor. *The School Counselor*, 33, 266-274.
- Horrocks, J. (1965). *Adolescent Attitudes and Goals*. Chicago: Aldine Pub.
- House, R. M. and Hayes, R. L. (2002). School counselors: Becoming key players in school reform. *Professional School Counseling*, 5, 249-256.
- Husserl, E. and Tepe, H. (2012). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders.(Giriş ve Çev.H. Tepe)*. Ankara: BilgeSu.
- James, B. E., Kidder, M. G., Osberg, J. W. and Hunter, W. B. (1986). Traditional mental health consultation: The Psychodynamic perspective. *Handbook of mental health consultation* (pp. 31-48).
- Jones, N., Blackey, H., Fitzgibbon, K. and Chew, E. (2010). Get out of Myspace! *Computers ve Education*, Vol: 54, No:3, pp. 776.
- Kahn, W. J. (1976). Self management: Learning to be our counselor. *Personnel and Guidance Journal*, 55, 176-180.
- Kahnweiler, W. M. (1979). The school counselor as consultant: A historical review. *Journal of Counseling ve Development*, 57(8), 374-380.
- Kahveci, G. (2015). *Birleştirilmiş Davranışsal Konsültasyon Programının Görmeyen Otizmliler Çocuğun Uygun Olmayan Davranışların ve İletişim/Sosyal Becerilerine Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

- Kampwirth, T. J. (2003). *Collaborative consultation in the schools*. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.
- Kampwirth, T. J. and Powers, K. M. (2006). *Collaborative consultation in the schools: Effective practices for students with learning and behavior problems*. Upper Saddle: NJ: Pearson/Merrill/Prentice Hall.
- Kapıkıran, Ş. ve Yağcı, U. (2012). Ergenlerin yalnızlık ve yaşam doyumu: Çalgı çalma ve müzik topluluğuna katılmanın aracı ve rolü. *Elementary Education Online*, 11 (3), 738-747.
- Karakuş, S. (2008). *İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sınıf öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleriyle yaptıkları konsültasyon çalışmalarının incelenmesi*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Kaya, A., Bölükbaşı Macit, Z. ve Siyez, D. M. (2012). Bir ilköğretim okulu psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvuruların incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 1087-1100.
- Kaya, M. (2015). *Lise öğrencilerinin yaşadıkları gelişimsel ve travmatik sorunlar: Velilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin gözünden*. Malatya: (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, M. ve Yıldırım, T. (2017). Liselerde Çalışan Psikolojik Danışmanların Okullarda Yaşanan Kriz Durumlarına İlişkin Algıları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 835-857.
- Kelecioğlu, H. ve Bilge, F. (2009). Akademik beklentilere ilişkin stres envanterinin uyarlanması: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 148-157.
- Kendrick, R., Chandler, J. and Hatcher, W. (1994). Jop demonds, stressors and the school counselor. *The school counselor*, 41, 365-369.
- Kepçeoğlu, M. (1987). Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarının gelişimi ve belli başlı sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 264 -272.
- Kepçeoğlu, M. (1992). Lise ve Dengi Okul Öğrencilerinin Mesleki Yönelimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 181 (17), 24-28.
- Kepçeoğlu, M. (1978). *Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Uzmanlarının Görevleri: Algılar ve Beklentiler. Çoğaltılmamış Doçentlik Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Kessler, R. C., Angermeyer, M., Anthony, J. C., De Graaf, R. O., Demyttenaere, K., Gasquet, I. and Kawakami, N. (2007). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of mental disorders in the World Health Organization's World Mental Health Survey Initiative. *World psychiatry*, 6(3), 168.

- Kettner, P. M., Moroney, R. M. and Martin, L. L. (2008). *Designing and managing programs: Aneffectiveness-Based approach*. Thousand Oaks: CA: Sage Publications.
- Keys, C. B. (1986). *Organization development: an approach to mental health consultation. Handbook of Mental Health Consultation*. Rockville: Md: National Institute of Mental Health.
- Keys, S. G., Bemak, F., Carpenter, S. L. and King- Sears, M. E. (1998). Collaborative consultant: A new role for counselors serving at- risk youths. *Journal of Counseling ve Development*, 76(2), 123-133.
- Kılıççı, Y. (1992). *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kinra, A. (2008). *Guidance and counselling*. India: Pearson Education.
- Kırcalı-İftar, G. (1998). *Özel Eğitim. Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Yayınları.
- Klatt, B. (1999). *The ultimate workshop training handbook: A comprehensive guide to leading successful workshops and training programs*. New York: McGraw-Hill.
- Knowles, M. S., Swanson, R. A. and Holton, E. F. (2011). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development (7th ed.)*. Burlington: MA: Elsevier.
- Kochhar, S. (2006). *Educational and vocational guidance in secondary schools*. Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Koç, Z. (2001). Rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapan rehber öğretmenlerin iş doyumları nın bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9 (2), 395-410.
- Korkut, F. (2003). Rehberlikte önleme hizmetleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 441-452.
- Kulaksızoğlu, A. (1990). Rehber ve Psikolojik Danışmanların Algıladıkları Mesleki Sorunlar. *I. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*, 1, 307-313.
- Kurpius, D. (1978). Consultation theory and practice: An integrated model. . *Personnel and Guidance Journal*, 335-338.
- Kurpius, D. J. (1986a). Consultation: An important human and organizational intervention. *Journal of Counseling and Human Service Profession*, 1, 58-66.
- Kurpius, D. J. (1988). *Handbook of consultation: An intervention for advocacy and outreach*. Alexandria: VA: American Counseling Association.
- Kurpius, D. J. and Ruvinson, S. E. (1978). An overview of consultation . *Personnel and Guidance Journal*, 56, 321-323.
- Kurpius, D. and Brubaker, J. C. (1976). *Psychoeducational Consultation*. Bloomington: U.S. Office of Education.

- Kuş, E. (2009). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri. (3.Baskı)*. Ankara: Anı Yayınları.
- Kutlu, M. ve Güven, M. (2002). Özel ve resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (18), 18-25.
- Kuzgun, Y. (1992). İlköğretimde rehberlik. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara : ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek seçiminde bilinmesi gerekenler*. Ankara: Ösym yayınları.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Ankara : Nobel Yayınevi.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyoloji ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lambert, M., Haylander. and Sandoval, H. (2004). *Consultee-Centred Consultation; Improving the Quality of Professional Services in Schools and Community Organizations*. London: Pulisher Mahvah.
- Lambert, N. M., Sandoval, J. H. and Yandell, G. W. (1975). Preparation of school psychologists for school- based consultation. *Journal of school psychology*, 13, 68-75.
- Last, C. G., Hansen, C. and Franco, N. (1998). Cognitive- behavioral treatment of school phobia. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 37(4), 404-411.
- Lavusa, N. (2010). *Guidance related needs of adolescents' in Kenya*. Kenya: Unpublished dissertation thesis: University of Calgary.
- Lee, C. C. (2006a). *Counseling for social justice (2nd ed.)*. Alexandria: VA: American Counseling Association.
- Lee, C. C. and Walz, G. R. (1998). *Social action: A mandate for counselors*. Alexandria: VA: American Counseling Association.
- Levine, M. S., Weiner, O. D. and Carone, P. F. (1978). Monitoring inpatient length of stay in a community mental health center. *The Journal of nervous and mental disease*, 166(9), 655-660.
- Mannino, F. V., Trickett, E. J., Shore, M. F., Kidder, M. G. and Levin, G. E. (1986). *Handbook of mental health consultation*.
- Martens, B. K. (1993a). A behavioral approach to consultation. T. R. In J. E. Zins içinde, *Handbook of consultation services for children: Applications in educational and clinical settings* (pp. 65–86). San Francisco: Jossey-Bass.
- McDonald, A. S. (2001). The prevalence and effects of test anxiety in school children. *Educational psychology*, 21(1), 89-101.

- Medway, F. J. and Updyke, J. F. (1985). Meta-analysis of consultation outcome studies. *American Journal of Community Psychology*, 13, 489–504.
- Meltzer, H., Gatward, R., Goodman, R. and Ford, T. (2003). Mental health of children and adolescents in Great Britain. *International review of Psychiatry*, 15(1-2), 185-187.
- Merriam, D. M. (1998). *Qualitative research and case applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Selahattin T.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Meyer, C. H. (1993). *Assessment in social work practice*. New York: Columbia University Press.
- Meyers, J. P. and Martin, R. E. (1979). *Mental health consultation in the schools: A comprehensive guide for psychologists, social workers, psychiatrists, counselors, educators, and other human service professionals*. Jossey-Bass.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousands Oaks: CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği (Sayı: 30236)*. Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Milli Eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2018/2019*. MEB: Ankara.
- Mills, L. and Huebner, S. (1998). A Prospective Study of Personality Characteristic, Occupational Stressors, and Burnout among School Psychology Practitioners. *Journal of school psychology*, 36(1), 103- 120.
- Moe, J. L. and Perera-Diltz, D. M. (2009). An overview of systemic-organizational consultation for professional counselors. *Journal of Professional Counseling, Practice, Theory, ve Research*, 37(1), 27.
- Muro, J. J. and Kottman, T. (1995). *Guidance and counseling in the elementary and middle schools: A practical approach*. Madison: WI: Brown ve Benchmark.
- Murray, C. (2008). Schools and Social Networking: Fear or Education? *Synergy Perspectives*, 6 (1), 6-12.
- Murray, M. (1980). *Fundamentals of Nursing*. New Jersey: Two edition. Practice-Hall, Inc, Engle-wood Cliffs.
- Myer, R. A. and Moore, H. B. (2006). Crisis in Context Theory: An Ecological Model. *Journal of Counseling ve Development*, 84, 139–147.
- Nelson, R. C. and Shifron, R. (1985). Training model and techniques: Choice awareness in consultation. *Counselor Education and Supervision*, 24(3), 298-306.
- Newman, J. L. (1993). Ethical Issues in Consultation, Associate Professor and Director. *Journal of Counseling ve Development*, 72(2), 148-156.

- Owen, F. K. ve Owen, D. W. (2008). Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, Cilt:41, sayı:1.
- Ögel, K. ve Yücel, H. (2005). Sokakta yaşayan ergenler ve sağlık durumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6(1), 11-18.
- Özbulak, B. E. ve Serin, N. B. (2011). Okul psikolojik danışmanlarının problem çözme ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41).
- Ören, N. ve Gençdoğan, B. (2007). Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 85-92.
- Özdayı, N. (1990). *Resmi ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve İş Streslerinin Karşılaştırmalı Analizi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, R. (1998). *Rehber öğretmenlerde tükenmişlik düzeyi, nedenleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Trabzon: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Özguven, İ. (2001). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Pdrem Yayınları.
- Özkan, S. (1993). *Psikiyatrik tıp: Konsültasyon-liyezon psikiyatrisi*. Roche.
- Özmen, F., Aküzüm, C. ve Sünkür, M. (2012). Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği. *Education Sciences*, 7(2), 496-506.
- Özmen, S. K. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2): 27-39.
- Paisley, P. O. and Hayes, R. L. (2003). School counseling in the academic domain: Transformations in preparation and practice. *Professional School Counseling*, 6(3), 198-204.
- Pamuk, M. (2012). Psikolojik danışmanların psikolojik danışma uygulamalarına ve uygulamada kendi yeterliklerine ilişkin algıları. *Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya*.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çev.Ed) . Ankara: Pegem.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation (3rd ed.)*. Thousands Oaks: CA:Sage.
- Pamuk, M. ve Bavlı, B. (2013). Ergenlerin sanal zorbalıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 321-338.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2006). *Ethical standards for Turkish counselors*. Ankara: Türk PDR-Der.

- Phillips, V. and McCullough, L. (1990). *Consultation-based programming: Instituting the collaborative ethic in schools. Exceptional children.*
- Pişkin, M. (2006). *Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin dünü, bugünü ve yarını.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pryzwansky, W. B. (1986). Indirect service delivery: Considerations for future research in consultation. *School Psychology Review*, 15, 479–488.
- Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi. (2019, Ocak 12). Rehberlik Servisi, Web: <https://www.facebook.com/groups/rehberlikservisi2015/> 20 Şubat 2019’da adresinden alındı
- Randolph, D. L. and Graun, K. (1988). Resistance to Consultation: A Synthesis for Counselor- Consultants. *Journal of Counseling ve Development*, 182-184.
- Ravi, V. (2016). *Guidance and counselling.* Solapur: Laxmi Book Publication.
- Reardon, R. C. and Bertoch, S. C. (2011). Revitalizing Educational Counseling: How Career Theory Can Inform a Forgotten Practice. *Professional Counselor*, 1(2), 109-121.
- Reddy, L. A., Barboza-Whitehead, S. and Files, T. (2000). *Clinical focus of consultation outcome research with children and adolescents. Special Services in the Schools*, 16(1-2), 1-22.
- Ritchie, M. H. and Partin, R. L. (1994). Parent education and consultation activities of school counselors . *School Counselor*, 41, 165-170.
- Rogers, C. R. (1959). *A theory of therapy, personality, and interpersonal relationships: As developed in the client-centered framework .* New York: McGraw-Hill.
- Rolfe, G. (2016). Validity, Trustworthiness And Rigour: Quality And The Idea Of Qualitative Research. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 304-310.
- Ross, R. and Altmaier, E. (1989). Job Stress, Social Support, and Burnout among Counseling Center Staff. *Journal of counseling psychology*, 36(4), 464-470.
- Rossmann, G. B. and Rallis, S. F. (2012). *Learning in the field: An introduction to qualitative research (3rd ed.).* Thousand Oak: CA: Sage.
- Rubin, A. and Babbie, E. R. (2016). *Empowerment Series: Research Methods For Social Work.* Boston: Cengage Learning.
- Sabatino, C. (2009b). *Collaboration and consultation: Professional partnerships for serving.* Chicago: Lyceum Books.
- Sabatino, C. A. (2014). *Consultation theory and practice: A handbook for school social workers.* London: Oxford University Press.
- Saldana, J. (2009). *The Coding Manual for Qualitative Researchers. (1. Baskı) SAGE.*

- Sav, İ. (2007). *Psikolojik danışman rehber öğretmenlerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İzmir: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sayıl, I. (1992). Olağanüstü koşullarda krize müdahalenin yeri ve önemi. *Kriz Dergisi*, 1(1), 4-7.
- Sayıl, I., Berksun, O. E., Palabıyıkoglu, R., Devrimci-Özgüven, H., Soykan, Ç. ve Haran, S. (2000). *Kriz ve krize müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sayıl, M., Uçanok, Z. ve Güre, A. (2002). Erken ergenlik döneminde duygusal gereksinimler, aileyle çatışma alanları ve benlik kavramı: betimsel bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(3), 155-166.
- Schein, E. H. (1978). The role of the consultant: Content expert or process facilitator? *Personnal and Guidance Journal*, 56, 339-343.
- Schlozman, S. (2003). Innovative Models for School Consultation. *Educational Leadership*, 60 (6), 87-96.
- Schmidt, J. (2007). *Counselling in school: Comprehensive programs of responsive services for all students (5th ed.)*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Schram, T. H. (2003). *Conceptualizing qualitative inquiry*. Upper Saddle River: NJ: Prentice Hall.
- Schmuck, R. and Miles, M. B. (1971). *Organization development in schools*. Palo Alto: Cal: National Press Books.
- Schutte, N., Toppinen, S., Kalimo, R. and Schaufeli, W. (2000). The factorial validity of the Maslach Burnout Inventory-General Survey (MBI-GS) across occupational groups and nations. *Journal of Occupational ve Organizational Psychology*, 73(1), 53-66.
- Sears, R. W., Rudisill, J. and Mason-Sears, C. (2012). *Consultation skills for mental health professionals*. John Wiley ve Sons.
- Sezer, S. (2010). Bilişsel davranışçı yaklaşımla bütünleştirilen hobiterapi uygulamasının bir eğitim kurumunun örgüt depresyonu üzerindeki etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (23), 36-50.
- Shectman, Z. and Wirzberger, A. (1999). Needs and preferred style of supervision among Israeli school counselors at different stages of professional development. *Journal of Counseling and Development*, 77(4), 456-464.
- Sheridan, S. M. and Colton, D. L. (1994). Conjoint behavioral consultation: A review and case study. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 5(3), 211-228.
- Sheridan, S. M. and Kratochwill, T. R. (1992). Behavioral parent-teacher consultation: Conceptual and research considerations. *Journal of School Psychology*, 30(2), 117-139.

- Sheridan, S. M. and Kratochwill, T. R. (2007). *Conjoint behavioral consultation: Promoting family-school connections and interventions*. Springer Science ve Business Media.
- Sheridan, S. M., Welch, M. and Orme, S. F. (1996). Is consultation effective? A review of outcome research. *Remedial and Special Education*, 17, 341–354.
- Shore, K. (2003). *Elementary teacher's discipline problem solver: a practical AZ guide for managing classroom behavior problems*. Jossey-Bass.
- Siviş, R. (2005). *The Effect of A Reminiscence Group Counseling Program on The Life Satisfaction of Older Adults (Unpublished Doctorial Dissertation)*. Ankara: Middle East Technical University.
- Siyez, D. M. (2003). *Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Smith, M. L. and Glass, G. V. (1977). Meta-analysis of psychotherapy outcome studies. *American Psychologist*, 32, 752–760.
- Spiegler, M. and Guevremont, D. (2010). *Contemporary behavior therapy (5th ed.)*. Belmont: CA: Wadsworth, Cengage Learning.
- Splete, H. H. (1982a). Consultation by the counselor. *Counseling and Human Development*, 15, 1-7.
- Subaşı, G. (2010). Ergenlerde sosyal kaygı ve akran ilişkilerinin psikobiyojik sosyal kaygı modeline göre sınanması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 52-68.
- Susman, E. and Rogo, A. (Ed: R. Lerner, L. Steinberg) (2004). Puberty and Psychological Development. *Handbook of Adolescent Psychology* (pp. 15-44). New Jersey: JohnveSons.
- Sutton, J. (1988). Work environment perspectives of school guidance counselors in isolated settings. *Research in Rural Education*, 5, 17-21.
- Sutton, J. M. and Fall, M. (1995). The relationship of school climate factors to counselor self-efficacy. *Journal of Counseling ve Development*, 73, 331–336.
- Swanson, J. and Fouad, N. (2015). *Career theory and practice: Learning through case studies*. London: Sage Publication.
- Şahin, H. (2016). Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26).
- Şeyhoğlu, R. (2006). *İlköğretim ve ortaöğretim okullarında yürütülen konsültasyon çalışmalarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Şirin, A. K. ve Coşkun, Y. D. (2015). Analysis of school counselors' continuing education needs. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 105-122.

- Tagay, Ö. ve Sarı, T. (2012). Okullarda Konsültasyon Hizmetleri ve İşbirliğine Dayalı Konsültasyon Modelleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23) 157 - 172.
- Tagay, Ö. ve Savi-Çakar, F. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1168-1186.
- Tan, H. (1974). Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında gelişmeler ve sorunları. *Psikoloji Çalışmaları/Studyies in Psychology*, 11, 33-48.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik yardım ilişkileri: Danışma ve psikoterapi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tan, M. (2000). *Eğitimde kadın-erkek eşitliği ve Türkiye gerçeği. Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş- Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset içinde* . Ankara: TÜSİAD Yayınları.
- Tanhan, F. ve Kardeş, F. (2014). Van depremini yaşayan ortaöğretim öğrencilerinin travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 102-115.
- The American Heritage®. (2002, 2001, 1995). *Stedman's Medical Dictionary Copyright* ©. Published by Houghton Mifflin Company. Web: <https://www.ahdictionary.com/> adresinden 11 Aralıkta 2018'de alındı.
- Totan, T. ve Yavuz, Y. (2009). Westside sınav kaygısı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 95-109.
- Tripp, S. and Stachowrak, B. (1992). Health Maintenance, Health Promotion: Is There A Difference? . *Public Health Nursing*,, 9(3).
- Tuzgöl-Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 389-407.
- TürkDilKurumu*.(2012).TDK:(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1. adresinden 13 Temmuz 2018 'de alındı.
- Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2004). Examining 13-14 years old students' conflict resolution strategies. *Turkish Psychological Articles*, 7(13), 45-61.
- Uçar, S., Yıldız, Y., Bilgin, M. D. ve Baştemur, Ş. (2018). Okul Psikolojik Danışmanlarının Çocuk İstismarıyla Çalışma Yeterliliklerine İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-12.
- Uğur-Baysal, S., Özmen, B., Parman, T., Sahip, Y., Bulut, A. ve Gökçay, G. (2004). Mental health screening project in Istanbul Turkey. Health service applications. *Journal of School Health*, 74, 341-343.

- Usakli, H. (2012). The School Counselors' Ideas on Features, Determinant and Intervention on Child Negligence and Abuse Cases. *Online Submission*, 2(3), 63-74.
- Usher, C. H. and Borders, L. D. (1993). Practicing counselors' preferences for supervisory style and supervisory emphasis. *Counselor Education and Supervision*, 33(2), 66-79.
- Uşaklı, H. (2012). School help professionals' ideas on child abuse and neglect. *Journal of Educational Sciences ve Psychology*, 2(64), 115 – 124.
- Ültanır, E. (2000). Okul psikologluğu ve okul psikolojik danışmanlığı. *Milli Eğitim Dergisi*, 148, 9-16.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 102-111.
- Ünalmiş, M. ve Şahin, R. (2012). Şiddete yönelik tutum ve okul zorbalığı. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1 (1), 63-71.
- Van den Bree, M. B. and Pickworth, W. B. (2005). Risk factors predicting changes in marijuana involvement in teenagers. *Archives of General Psychiatry*, 62(3), 311-319.
- Vernberg, E. M. ve Reppucci, N. D. (1986). Behavioral consultation. E. J. In F. V. Mannino içinde, *Handbook of mental health consultation* (s. pp. 49–80). Rockville: MD: National Institute of Mental Health.
- Wallance, R. and Hall, D. (1996). *Psychological consultation: Perspectives and application*. Pacific Grove: CA: Books/Cole.
- Walsh, J. (2009). *Theories for direct social work practice (2nd ed.)*. Belmont: CA: Wadsworth.
- Weist, M. D. and Albus, K. E. (2004). Expanded school mental health: Exploring program details and developing the research base. *Behavior Modification*, 28(4), 463-471.
- Werner, J. L. (1978). Community mental health consultation with agencies . *Personnal and Guidance Journal*, 56, 364-368.
- Whelley, P., Cash, G. and Bryson, D. (2002). Mental health: More than not being ill. *The Education Digest*, 68(4), 51.
- Wilkinson, L. A. (2005). Supporting the inclusion of a student with Asperger Syndrome: A case study using conjoint behavioural consultation and self-management. *Educational Psychology in Practice*, 21(4), 307-326.
- Wise, M. G. and Rundell, J. R. (1999). Anxiety and neurological disorders. *clinical neuropsychiatry*, Vol. 4, No. 2, pp. 98-102.

- Yalaki, Z., Taşar, M. A., Yalçın, N. ve Dallar, Y. (2011). Çocukluk ve gençlik dönemindeki özkıyım girişimlerinin değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi*, 50(2), 125-128.
- Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3), 819-833.
- Yavuz, M., Özkaral, T. ve Yıldız, D. (2015). Uluslararası raporlarda öğretmen yeterlikleri ve öğretmen eğitimi. *SDU International Journal of Educational Studies*, 2(2), 60-71.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri: okulöncesi eğitim-ilköğretim-ortaöğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Mesleki rehberlik*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel.
- Yıldırım, T. (2012). Grupla psikolojik danışmada duyamadığımız ses: Suskunluk. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 119-134.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, E. (2011). Eğitimcilerde tükenmişlik (rehber öğretmenler üzerinde bir araştırma). *Sakarya Üniversitesi*.
- Yöndem, Z. D. ve Eren, A. (2008). Deprem stresi ile baş etme stratejileri ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 60-75.
- Yüksel-Şahin, F. (2002). Bazı Değişkenlerin Yönetici Adaylarının, Okul Psikolojik Danışmanlarından Görev Beklentileri Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 27 (123), 13-21.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Evaluation of school counseling and guidance services based on views of high school students. *Journal of Human Sciences*, 5(2).
- Zins, J. E. and Erchul, W. P. (2002). *Best practices in school consultation*. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best practices in school psychology (4th ed., pp. 625–643)*. Bethesda: MD. National Association of School Psychologists.

EKLER**EK - 1:** Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu**EK – 2:** Araştırma Uygulama İzin Belgesi**EK – 3:** Bilgilendirilmiş Onam Formu**EK 1:****KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Açıklama:

Değerli Katılımcı,

Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon ihtiyaçları ve kaynaklarını keşfetmek, alınan konsültasyon hizmetlerinin niteliğini ortaya çıkarmak amacıyla yapacağımız bu çalışma için kişisel bilgilerinize ve sizlere yönelteceğimiz 5 adet açık uçlu soruya vereceğiniz cevaplara ihtiyaç duyulmaktadır. Kişisel bilgi formu ve araştırma sorularına vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Katılımlarınız için teşekkür ederim.

Ahmet GÜNEŞLİCE

Cinsiyet: E ( ) K ( )

Meslekteki kaçınıcı yılınız? 3-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16 ve üstü ( )

Çalıştığınız Kurum Türü: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )

Mezun Olduğunuz Bölüm: PDR ( ) Psikoloji ( ) Felsefe ( ) Sosyoloji ( )

Diğer.....

Görüşme Soruları

1. Yapmış olduğunuz psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında kendinizi yetersiz hissettiğiniz ve konsültasyona ihtiyaç duyduğunuz alanlar nelerdir?

2.Konsültasyon ihtiyaçlarınızı kimlerden ve nasıl karşılıyorsunuz?

3.Aldığımız konsültasyon hizmetinin problem durumlarınıza katkısının ne yönde oluyor?

4. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon kaynaklarının yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK – 2: Araştırma Uygulama İzin Belgesi

T.C.
KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 35776031-605.01-E.1587495

08.02.2017

Konu : Anket Uygulaması (Ahmet GÜNEŞLİCE)

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)
MALATYA

İlgi a) 30/01/2017 tarihli ve 50235129/100-2214 sayılı yazınız.

b) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YFF.00.20.00.0-3616 sayılı Araştırma Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri hakkındaki 2012-13 nolu Genelge.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ahmet GÜNEŞLİCE'nin "**Rehberlik Servisi Çalışanlarının Mesteki Konsültasyon Kaynakları Nelerdir?**" konulu anket çalışması, İmiz Onikişubat ve Dulkadiröğlü İlçelerinde bulunan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan Psikolojik Danışmanlarla çalışma yapması eğitim öğretim akşamı olmak kaydıyla Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından uygun görülmüştür.

Söz konusu anket çalışması sonucunun, Müdürlüğümüze CD ortamında gönderilmesini rica ederim.

Mehmet Emin AKKURU
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

- 1- Araştırma Değerlendirme Formu (1 adet)
- 2- Taahhütname Tutanağı (3 adet)

Yazışma Mektupları Çifti Zorlu Modiyayadır.
48100 KAHRAMANMARAŞ
İletişim: 0466 307 00 00

Yazışma Mektupları Çifti Zorlu Modiyayadır.
Tel: 0466 307 00 00
Web: www.inonu.edu.tr

Bu belgeyi veri, çıktı ortamına taşıyabilmek için lütfen aşağıdaki adresleri kullanınız. **35776-4deb-2017-0211-0451** (1 adet) (08.02.2017)

EK 3**ARAŞTIRMAYA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU**

Bu araştırma, İnönü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Yüksek Lisans öğrencisi Ahmet Güneşlice tarafından Doç. Dr. Taşkın Yıldırım danışmanlığındaki yüksek lisans çalışması kapsamında yürütülmektedir. Bu form size araştırma koşulları hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır.

Çalışmanın Amacı Nedir?

Araştırmanın amacı, okul psikolojik danışmalarının konsültasyon ihtiyaçları, kaynakları ve aldıkları konsültasyon hizmetlerinin niteliğini ortaya çıkarmaktır.

Bize Nasıl Yardımcı Olmanızı İsteyeceğiz?

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, sizden 15 ila 30 dakika arasında sürecek olan görüşmelere katılmanız beklenmektedir. Görüşmeler esnasında size yönetilecek açık uçlu sorulara vereceğiniz cevaplar daha sonra değerlendirilmek üzere ses kaydına alınacaktır.

Sizden Topladığımız Bilgileri Nasıl Kullanacağız?

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük temelinde olmalıdır. Çalışmada sizden kimlik veya kurum belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Katılımcılardan elde edilecek bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve bilimsel yayımlarda kullanılacaktır.

Katılımla ilgili bilmeniz gerekenler:

Görüşme, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular veya uygulamalar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz görüşmeyi yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Böyle bir durumda çalışmayı uygulayan kişiye görüşmeden ayrılmak istediğinizi söylemek yeterli olacaktır.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz:

Görüşme sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için İnönü Üniversitesi PDR öğretim üyelerinden Doç. Dr. Taşkın Yıldırım (E-posta: taskin.yildirim@inonu.edu.tr) ya da yüksek lisans öğrencisi Ahmet Güneşlice (E-posta: gunesli_ahmet@hotmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

İsim Soyad

Tarih

İmza